

Riksdagens protokoll



1975/76: 105

20 april 1976

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 april

Svar på interpellationer:

1975/76:118 av herr Burenstam Linder (m) om Stålverk 80	3
1975/76:137 av herr Lövenborg (vpk) om Stålverk 80.	3
1975/76:144 av herr Ullsten (fp) om Stålverk 80	3
1975/76:150 av herr Sjönell (c) om sysselsättningskapande projekt i Norrbotten	3

Meddelande om frågor:

1975/76:315 av fröken Rogestam (c) om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv.	77
1975/76:316 av herr Persson i Heden (c) om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv	77
1975/76:317 av fröken Hörlén (fp) om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv	77

Tisdagen den 20 april

Kl. 13.00

*Om Stålverk 80,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollen för den 2, 5, 6, 7, 8 och 9 innevarande månad.

§ 2 Herr talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Henmark*, som var sjukskriven under tiden den 12 april–den 16 maj.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr talmannen anmälde att herr *Hägelmark* inträdde som ersättare för herr *Henmark* under hans ledighet från riksdagsmannauppsataget.

§ 3 Om Stålverk 80, m. m.

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara följande interpellationer, nämligen

1975/76:118, anmäld den 19 februari, av herr *Burenstam Linder* (m),

1975/76:137, anmäld den 4 mars, av herr *Lövenborg* (vpk),

1975/76:144, anmäld den 9 mars, av herr *Ullsten* (fp),

1975/76:150, anmäld den 11 mars, av herr *Sjönell* (c),

och anförde:

Herr talman! Herr *Burenstam Linder* har i en interpellation om Stålverk 80 frågat mig

1. vad de förnyade lönsamhetsberäkningarna visar,
2. hur man avser att lösa finansieringen av detta komplex,
3. hur man avser att utforma sjötransportsystemet och
4. till vilket resultat överläggningarna med *Krupp* om utbyggnaden av ett valsverk i *Luleå* har lett.

Herr *Lövenborg* har likaledes i en interpellation frågat mig

1. om jag delar uppfattningen att det bl. a. inom Statsföretag AB:s högsta ledning utvecklats ett motstånd mot *Norrbottnens Järnverk AB* (NJA) och *Stålverk 80*,

2. om det i interpellationen anförda händelseförloppet aktualiserar frågan om personella förändringar inom Statsföretags ledning och

3. om regeringen anser att *Stålverk 80* skall fullföljas i enlighet med tidigare uttalade intentioner.

Herr *Ullsten* har också i en interpellation frågat mig

1. vilken den aktuella inriktningen av planeringen av *Stålverk 80* är beträffande produktion, finansiering, samarbete med andra företag, skydd av miljön etc. och

2. om jag anser att beredningen och planeringen av *Stålverk 80* skett

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

och sker på ett tillfredsställande sätt.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang och avslutningsvis även herr Sjönells interpellation om sysselsättningsskapande projekt i Norrbotten, eftersom också i den interpellationen innefattas fråga som berör Stålverk 80.

I den proposition med förslag till riktlinjer och statlig finansiell medverkan i fråga om den fortsatta projekteringen av Stålverk 80, som i dag lämnas till riksdagen, ges en beskrivning av stålverksprojektets hittillsvarande utveckling. Vidare redovisas den nya inriktning av projektet som regeringen föreslår. Av redogörelsen framgår bl. a. att en modifiering av projektet har aktualiserats av ändrade marknadsförutsättningar och även av de betydande kapitalanspråk som skulle komma att ställas om stålverket byggdes för en kapacitet av 4 miljoner ton ämnen per år med en samtidig satsning på två valsverk. Jag vill framhålla att regeringen i propositionen har som grundläggande utgångspunkt att befordra sysselsättningen i Norrbottens län. Minst 2 300 nya sysselsättningstillfällen, dvs. samma antal som beräknades för det ursprungliga projektet, skall skapas vid NJA.

Enligt de förnyade lönsamhetsberäkningar som NJA har gjort för projektet skulle med den tidigare inriktningen internräntan bli 6–10 %. Vid dessa beräkningar har man utgått ifrån ett genomsnittligt kapacitetsutnyttjande av 90 % över en konjunkturcykel av fyra år. Skillnaden i kalkylresultaten jämfört med tidigare beräkningar förklaras främst av de stegrade anläggningskostnaderna och av mer pessimistiska antaganden om utvecklingen av ämnespriserna. Vid de angivna förutsättningarna skulle ackumulerade förluster för åren t. o. m. 1984 kunna uppgå till mellan 2,5 och 3,4 miljarder kronor.

Mot denna bakgrund har det bedömts vara lämpligt att modifiera projektet. Arbetet med detta är nu inriktat på ett ämnesverk för produktion av omkring 2,5 miljoner ton ämnen per år främst för den svenska marknaden. Vidare inriktas projekteringsarbetet på en komplettering av det nuvarande NJA, främst på valsverkssidan. Investeringarna i det nya ämnesverket och inom det nuvarande NJA kommer att samordnas. Med denna inriktning av stålverksutbyggnaden minskar kapitalbehovet samtidigt som riskerna reduceras högst väsentligt. Projekteringsarbetet beräknas leda fram till ett detaljerat beslutsunderlag i början av nästa år.

Regeringen avser att ta slutlig ställning till finansieringen av det modifierade Stålverk 80-projektet så snart detaljerat beslutsunderlag föreligger. Innan ett sådant finns är det inte heller möjligt att uttala sig om de anordningar som behövs för att uppfylla kraven på en god inre och yttre miljö. Detta gäller även frågan om sjötransportsystemets utformning.

Den närmare inriktningen av investeringarna inom nuvarande NJA kommer att bestämmas efter hand som produktprogrammet utvecklas. Detta sker i nära kontakt med den nyligen tillsatta handelsstålsutredningen. En samordning mellan de olika stål företagens utvecklingsplaner

anser jag nödvändig för att erhålla strukturmässiga lösningar, som dels tillgodoser sysselsättningsbehoven i resp. företag, dels medger en produktionsfördelning som är långsiktigt effektiv.

Tillsammans med Stora Kopparbergs Bergslags AB utreder NJA förutsättningarna för att uppföra ett valsverk i Gävle. Detta valsverk kommer enligt preliminära bedömningar att behöva ca 1,5 miljoner ton ämnen från det nya ämnesverket i Luleå. Vid en senare utvidgning av verksamheten inom valsverket beräknas ytterligare kvantiteter av ämnesproduktionen i Luleå att behövas. Utredningen om valsverket i Gävle sker parallellt med projekteringsarbetet för Stålverk 80 och beräknas vara klar vid ungefär samma tidpunkt.

De utredningar som NJA har gjort tillsammans med Krupp har visat att förutsättningarna för ett beslut om ett gemensamt valsverk i Luleå f. n. inte är gynnsamma. Med den inriktning av projektet som redovisas i den aktuella propositionen om Stålverk 80 kommer huvuddelen av ämnena att levereras till ett varmvalsverk i Sverige. Diskussioner pågår dock om framtida leveranser till Krupp från NJA.

På herr Ullstens fråga om jag anser att beredningen och planeringen av Stålverk 80 har skett och sker på ett tillfredsställande sätt vill jag svara följande. Projektledningen för Stålverk 80 har mitt fulla förtroende. Att de marknadsbedömningar som gjordes år 1973 och i början av år 1974 nu efteråt – i belysningen av främst oljekrisens verkningar – måste revideras kan NJA inte rimligen lastas för. Bedömningarna var desamma inom branschen i övrigt vid denna tidpunkt. Den betydande handel med stålämnen på världsmarknaden som man då räknade med bedöms nu växa fram långsammare än vad som tidigare förutsågs. Tilläggas bör att marknadsförutsättningarna för Stålverk 80 har, sedan beslutet togs år 1974, ändrats också på det sättet att svensk stålindustri har visat ett påtagligt intresse för samverkan med Stålverk 80. Innebörden av detta är att övrig svensk stålindustri i stor utsträckning vill diskutera sin framtida förädlingsverksamhet med utgångspunkt i ämnesleveranser från Stålverk 80. Dessa förändrade marknadsförutsättningar har, tillsammans med de osedvanligt kraftiga kostnadsförhöjningarna för stålverksutrustningar som blev resultatet av den starka internationella inflationsutvecklingen efter oljekrisen, motiverat en modifiering av projektets inriktning.

Läget i projektarbetet har med jämna mellanrum rapporterats till NJA:s styrelse, Statsföretag och industridepartementet samt även till riksdagens näringsutskott. Jag finner mot denna bakgrund ingen anledning till kritik av beredningen och planeringen av Stålverk 80.

I vad gäller herr Lövenborgs fråga om Statsföretags inställning till Stålverk 80 vill jag helt kort säga: Riksdagens beslut att medverka vid finansieringen av Stålverk 80 föregicks av beslut i NJA:s och Statsföretags styrelser om uppförande av stålverket. Styrelserna uttalade därvid ett klart stöd för stålverksprojektet. Beslutet i Statsföretags styrelse innebar också att Statsföretag med egna medel skall teckna aktier i NJA för finansieringen av stålverket med 350 milj. kr. Jag kan därför inte finna

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

att Statsföretags ledning motsatt sig utbyggnaden av NJA och Stålverk 80. Personfrågor finner jag inte anledning att här gå in på.

Herr Sjönell har frågat mig om jag är beredd att vidtaga åtgärder för att fullfölja sysselsättningskapande projekt i Norrbotten av typen

- utveckling av de små och medelstora företagen i Norrbotten,
- skapande av fler filialföretag i Norrbotten och
- gruvbrytning i Pajala samt

vilka fakta som underbygger regeringens garantier för oförändrad sysselsättningsökning, trots den aviserade nedbantningen av stålverksprojektet till nära halva den ursprungliga storleken.

Att slå vakt om sysselsättningen är en grundsten i den socialdemokratiska politiken. Genom aktiva insatser har i vårt land sysselsättningen ökat med över 200 000 personer under de senaste åren samtidigt som efterkrigstidens svåraste depression givit upphov till rekordartade arbetslöshetstal i de övriga industriländerna. Under de senaste åren har vi också lyckats få till stånd en bättre balans i befolkningsutvecklingen mellan olika regioner. Utvecklingen i skogslänen har påtagligt förbättrats. Regeringen har höga ambitioner på sysselsättningsområdet. Det visar sig bl. a. i direktiven till sysselsättningsutredningen. En ambitiös och målinriktad sysselsättningspolitik för landet som helhet är en avgörande förutsättning även för en god sysselsättningsutveckling i Norrbottens län.

Satsningen på Stålverk 80 är en grundsten inte bara för en gynnsam utveckling i Norrbotten utan också för svensk stålindustri. Det har varit nödvändigt att låta Stålverk 80-projektet genomgå en anpassning till förändrade ekonomiska och marknadsmässiga förutsättningar. Jag har nyss på frågor av bl. a. herrar Ullsten och Burenstam Linder rörande Stålverk 80 redovisat att projektet i sin nya utformning kommer att innebära en sysselsättningsökning vid NJA av minst samma omfattning som angavs i propositionen 1974:64, dvs. med ca 2 300 anställda.

Regeringen är väl medveten om att det även efter NJA-utbyggnaden kommer att finnas sysselsättningsproblem inom vissa delar av Norrbottens län, främst i inlandskommunerna. Regeringen kommer därför att ägna stor uppmärksamhet åt utvecklingen inom dessa kommuner. Ett intensivt arbete pågår att finna projekt lämpade för främst industriell sysselsättning i inlandskommunerna.

I anledning av herr Sjönell's fråga om de små och medelstora företagen vill jag understryka att regeringen givetvis fäster mycket stor vikt vid dessa företags möjligheter att bidra till en fortsatt industriell utveckling och expansion. Som herr Sjönell väl känner till har statsmakterna också satt in omfattande åtgärder för att främja utvecklingen inom dessa företag. Denna politik kommer vi att fortsätta med bl. a. genom ett fortsatt stöd till företagareföreningarnas verksamhet. Jag vill erinra om att en särskild utredning, parlamentariskt sammansatt, f. n. överväger föreningarnas ställning och roll inom näringspolitiken. Enligt direktiven skall utredningen framlägga sina förslag redan under år 1976.

Herr Sjönell frågar mig också om hur jag ser på skapandet av fler filialföretag i Norrbottens län. Jag kan nämna att 1 200 nya arbetstillfällen har tillkommit i länet sedan år 1965 genom de filialetableringar som berörts av regionalpolitiska åtgärder. Det är utomordentligt viktigt att denna utveckling kan fortsätta. Genom det nyligen undertecknade avtalet mellan regeringen och de ca 150 största industriföretagen här i landet om samråd i frågor rörande lokalisering av dessa företags expansion har förutsättningarna för ytterligare filialutläggningar förbättrats.

Vad slutligen beträffar frågan om gruvsdrift i Kaunisvaara, inom Pajala kommun, är jag inte beredd att nu uttala mig om vilket ställningstagande regeringen kan komma fram till. Eftersom det rör sig om ett mycket omfattande och kostnadskrävande projekt krävs ingående förstudier och analyser som inte omfattar bara företagsekonomiska utan också samhällsekonomiska bedömningar. Dessa utredningar är ännu inte slutförda. För en mer utförlig redovisning av regeringens syn på denna fråga vill jag hänvisa till den interpellationsdebatt som fördes mellan mig samt herr Lövenborg och herr Stridsman den 12 februari i år.

Sammanfattningsvis vill jag försäkra herr Sjönell om att regeringen anser det vara en mycket angelägen uppgift att lösa sysselsättningsproblemen i Norrlands inland. Vi är beredda att i positiv anda pröva alla seriösa projekt.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Den 19 februari, i känslan av att här rådde – i vad gällde stålverksplanerna – ett skärpt krisläge, framställde jag min interpellation om Stålverk 80. Enligt reglerna bör interpellationer besvaras inom en månad. Men i det här fallet har industriministern först efter den dubbla tiden nu kunnat ge ett svar. Denna försening och denna svårighet att ge besked ingår i det virrvarrets mönster som varit typiskt för hanteringen av Stålverk 80 och för socialdemokratisk näringspolitik.

När nu svaret sent omsider kommer förtjänar det ett tack – först och främst eftersom det ger en så kuslig och därmed också en så avslöjande inblick i denna näringspolitik. Industriministerns ovillighet att på minsta sätt erkänna sitt ansvar för de misslyckanden och felkalkyleringar som han har gjort, vilket industripolitiken och det socialistiska företagandet i detta som i så många andra fall inneburit, är häpnadsväckande. I sin enfald trodde man att den planhushållning socialdemokraterna talar om innebär att politikerna har ett ansvar för vad som händer ute i det statsstyrda näringslivet. Ställd inför frågan om han anser att planeringen av Stålverk 80 varit tillfredsställande svarar industriministern att han har förtroende för projektledningen och att denna har rapporterat till NJA:s styrelse, Statsföretag, industridepartementet och näringsutskottet. Men frågan är om vi har förtroende för industriministern och för den näringspolitiska handläggningen av hela projektet inom den socialdemokratiska regeringen. Frågan är om vi har förtroende för den s. k. planmässiga hushållningen som den uppenbarar sig i hanteringen av Stål-

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

verk 80.

Inför socialdemokraternas uppblåsta anspråk på att socialisera och styra svenskt näringsliv är det välgörande med förkänningar av vilken förvirring det skulle uppstå i näringslivet och vilka svårigheter det skulle bli för sysselsättning och utveckling om allt skulle skötas och misskötas så som stålverksplanerna.

Vad som nu regeringen föreslår är enligt industriministern en "modifiering" av projektet. "Modifiering"! Ja, inte vittnar denna beskrivning om någon önskan att klargöra vad som verkligen händer och vad som har hänt. Vad som har inträffat är enkelt och lättfattligt: regeringens ursprungliga, i valrörelsen 1973 framkastade idéer som sedan fördes vidare i proposition våren 1974 har visat sig helt ohållbara. Vad som nu skisseras är ett helt nytt projekt. Ursprungligen tänkte man sig att Stålverk 80 skulle exportera och därmed förbättra den svenska handelsbalansen. Nu tänker man sig produktion för den inhemska marknaden. Ursprungligen tänkte man sig att avsätta produkterna på en snabbt växande marknad för stålämnen. Nu tänker man sig en valsning av produkterna mer eller mindre i egen regi. Ursprungligen tänkte man sig att tillverka 4 miljoner ton ämnen. Nu tänker man sig att tillverka 2,5 miljoner ton. Ursprungligen tänkte man sig att Stålverk 80 skulle utvecklas fristående från gamla NJA. Nu tänker man sig att utbyggnaden skall ske *med* NJA. Ursprungligen tänkte man sig att verket skulle stå klart för leveranser 1978–1979. Nu tänker man sig att produktionsstart skall kunna ske 1981. Ursprungligen tänkte man sig att projektet skulle ge en strålande lönsamhet. Nu tänker man sig att med en omläggning av projektet försöka hålla nere förlusterna.

Under den korta tid som förflutit sedan riksdagsbeslutet 1974 har man dessutom gjort andra turer ut i intet. En tid talade industriministern ofta och gärna om att SKF anmält intresse av att bygga ett valsverk i anslutning till Stålverk 80. Längre har man talat om att ett valsverk skulle byggas tillsammans med Krupp. Alla dessa olika idéer har snurrat runt i tidningsrubriker. Förväntningar har skapats. Förväntningar har svikits.

Herr talman! När den ursprungliga propositionen presenterades för pressen 1974 svävade industriministern ut vitt och brett. Enligt tidningsreferat yttrade han våren 1974 bl. a.:

"Om stålverket byggs ut är det rimligt att göra det i ytterligare 4 miljoner-tons-etapper. Då kan vi också ta upp diskussioner om nordisk samverkan, kanske med naturgas från norra delen av Nordsjön. Det kanske är tidigt att säga det, men vi bör ta upp diskussioner om samverkan i den här frågan med norrmännen. Och varför inte samråda med Finland och Sovjet om malm och annan råvara. Vi kan få en industriell expansion på Nordkalotten från Atlanten till Sovjet."

Så hette det 1974. Mot denna bakgrund framstår industriministern som de skrotade ritningarnas arkitekt.

I en av våra debatter om dessa ting hade industriministern älskvärd-

heten att likna mig vid en tjur som rusade mot snälltåget, och han förkunnade att han beundrade mitt mod men inte mitt förstånd. I dag, herr talman, har lokförare Johansson själv kört av rälsen. Varken hans mod eller hans industripolitiska förstånd kan längre av många beundras.

Svenska folket frågar sig om det är industriministern eller den socialdemokratiska näringspolitiken som är bluffmakeri. Vad den socialdemokratiska tidning menar som vill att det skall tillsättas en biträdande industriminister att ta hand om bl. a. Stålverk 80 kan man gissa.

För min del drar jag i stället den slutsatsen att det är den socialdemokratiska näringspolitiken som är en bluff. Det skulle gå illa om politiker som inte kan hantera de projekt de redan har på hand skulle sköta hela näringslivet.

Vad är det nu som enligt Rune Johansson föranlett vad han kallar en "modifiering" av projektet?

Först och främst säger man att det nu råder en helt annan konjunktur på stålmarknaden och att detta framtvingar ett omtänkande. Men när riksdagen den 16 april förra året diskuterade Stålverk 80, framhöll från moderat sida herr Regnéll att konjunktursvårigheterna ökade osäkerheten omkring stålverket. Vad svarade Rune Johansson då? Jo, han svarade: "De fakta som låg till grund för riksdagens beslut har inte ändrats. Beslutet måste fullföljas. Man kan inte hänvisa till att marknadens förutsättningar eller några andra förutsättningar nu blivit helt andra än de var tidigare. Den ende som sagt något i den vägen är herr Regnéll. Han säger att järnkonjunkturen pekar nedåt just nu. Det stämmer, herr Regnéll. Det gör skogskonjunkturen också. Men är det därför någon av våra skogsindustrier som dragit tillbaka sina koncessionsansökningar för att få bygga ut sina industrier? Fråga herr Hedlund! Fråga dem som sitter i ASSI:s styrelse! Fråga någon i den övriga skogsindustrin, om man för att konjunkturen just nu pekar nedåt ändrar sina investeringsplaner! Nej, man utnyttjar konjunkturläget till att genomföra dem för att stå rustad när konjunkturen återigen går upp och man kan börja sälja. Beslutet om Stålverk 80 bygger inte på den tillfälliga konjunktur som råder i dag."

Detta yttrade industriministern för mindre än ett år sedan.

Ett annat argument som industriministern använder för att förklara omläggningen är att ämnesmarknaden inte ser ut att bli vad man tänkt sig. Nåväl, på den punkten uttryckte från moderat sida ånyo herr Regnéll skepsis när stålverket ursprungligen riksdagsbehandlades. Vad svarade då Rune Johansson? Jo, följande:

"De direkta kontakterna med en framtida kundkrets ger ett klart belägg för att vi bör ha alla utsikter att sälja den produktion som är tilltänkt."

Industriministern förkunnade också att preliminära förfrågningar från andra stålämnesköpare visade att det skulle gå att mångdubbelt avsätta produktionen av ämnen. Och så sent som i juni förra året, då det nya koksverket vid NJA invigdes, förkunnade Rune Johansson:

"Intresset från i första hand europeiska, men också från japanska stål-

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

verk, att köpa ämnen från Stålverk 80 har uttalats så klart att det knappast finns någon anledning att räkna med några avsättningssvårigheter för produkterna.”

En särskild anledning till att marknadsbedömningarna måste ändras nu är, säger Rune Johansson, ”oljekrisens verkningar”. Men oljekrisen inträffade före riksdagsbeslutet om Stålverk 80 – ett halvår tidigare. De problem som oljekrisen förvisso skulle kunna skapa framhölls också från moderat sida vid riksdagsbehandlingen. Vad svarade då Rune Johansson? Jo, han höll en längre utläggning som på det hela taget innebar att på grund av oljeländernas nya köpkraft skulle här en extra utvidgning av marknaden för stålämnen uppstå.

Som ytterligare en anledning till ”modifieringen” anger man att kapitalanspråken skulle bli betydande. Med det menar industriministern att kostnaderna stigit långt utöver de ursprungliga kalkylerna. För mindre än två år sedan menade regeringen att stålverket i löpande priser – hänsyn var alltså redan tagen till inflationen – skulle kosta 4,6 miljarder kronor. Skulle ämnesverket nu byggas ut så som ursprungligen tänkts, skulle det kosta 9, 10 eller kanske 12 miljarder kronor. Det säger sig självt att alla kalkyler och alla marknader försvinner när man i verkligheten får helt andra kostnader än man räknat med.

Kostnadskalkylernas totala sammanbrott är häpnadsväckande. Ännu mera häpnadsväckande är industriministerns oförmåga att i tid inse det verkliga läget. I februari förra året gjorde jag gällande i en riksdagsdebatt att kostnaderna skulle bli helt andra än vad regeringen angav. I en debatt som vi hade några månader därefter förlöjligade industriministern detta mitt påstående. Först fram mot hösten blev det klart, även för industriministern, att läget var ett annat än i hans drömmar. Men ändå ansåg man att projektet skulle fullföljas som ursprungligen varit tänkt, även om det då skulle bli uppdelat i två etapper. När regeringen nu anger de höga kostnaderna som en av anledningarna till bantningen, häpnar man inför det förhållandet att t. o. m. så sent som den 24 februari i år förklarade industriministern att Stålverk 80 skulle fullföljas trots fördyringarna.

Det var i ett föredrag inför Metallindustriarbetareförbundets järnbrukskonferens som han sade detta, och det var tre dagar före den senaste stora omvälvningen, när disponent Edström avgick. Rune Johansson sade då bl. a.: ”En del har ifrågasatt om projektet ska genomföras. Regeringens bedömnings är att den utomordentliga regionalpolitiska och industriella betydelse som verket har gör det nödvändigt att fullfölja planerna och vi skriver därför nu på ett förslag om fullföljande av Stålverk 80.”

Med det menades fullföljandet av Stålverk 80 som ursprungligen tänkts, även om det skulle uppdelas i två etapper. Detta var ett par dagar innan industriministern tvingades ta till orda om en ny uppläggning av projektet.

Den slutsats man kan dra av allt detta är att regeringen inte visat tillstympelse till förutseende och verkligt kunnande och att de motiv

regeringen nu ger för ändringarna i planerna har dess företrädare i debatter tidigare redan förkastat och förlöjligt.

Då undrar man: Vad är då den verkligen utlösande förklaringen till att regeringen helt plötsligt har sadlat om? Ja, vad som verkligen har hänt är att man har ställts inför det förhållandet, att projektledningen inte har velat ta på sitt ansvar att fullfölja de ursprungliga planerna. Att marknadsdirektörer och ekonomichefer tidigare avgått i ström har man förklarat bort. Att sakkunskap i form av rysliga direktörer i styrelsen avgått har man accepterat. Att chefen för Statsföretag har grymtat har man förklarat för kätteri. Men att chefen för projektgruppen för Stålverk 80 *ovanpå allt detta* skulle avgå, ja, se det skulle innebära att det kaotiska blev uppenbart för alltför många! En ny sits behövdes, och på en vecka blandade man korten till en ny giv.

När herrar Palme och Johansson säger, som de gör, att de har "anpassat sig till verkligheten", skall man förstå det på det viset att den verklighet som de tar hänsyn till är den rent politiska och att det inte skulle gå längre att överskylla svagheterna. Någon verklig verklighet har man inte tagit hänsyn till, för de sakliga argument, som förvisso kan återopas, har man själv tidigare förkastat och vägrat inse betydelsen av.

När herrar Palme och Rune Johansson försöker att hämta mod och styrka ur påståendet att de nu anpassar sig till en ändrad verklighet, så är det på gränsen till det komiska. Inte har verkligheten ändrats så många gånger under de här åren som man har ändrat i stålverksplanerna. Om verkligheten ändrade sig så ofta för industriministern, borde han vara vimmelkantig. Nej, verkligheten var redan från början annorlunda än regeringen ville inse. Beslutsunderlaget och regeringens näringspolitiska visioner anknöt inte till verkligheten. Industriministern skröt ofta med hur fint beslutsunderlag man hade och hur många utredningar man hade gjort, men till saken hör i dag att den nuvarande projektchefen har förklarat att det ursprungliga beslutsunderlaget var svagt.

Att det nu i sista stund är fråga om politiskt betingade panikändringar framgår allra klarast av industriministerns Metalltal den 24 februari, som jag redan citerat ur och som hölls tre dagar före Edströms avgång och någon vecka innan Rune Johansson dök upp ur lådan med nya stålverksplaner. Det talet är en förunderlig läsning. "Valsverket i Luleå som Krupp är intresserat av skall producera byggbalkar", meddelade Rune Johansson, som kort därefter får tillstå att förutsättningarna för att bygga ett valsverk med Krupp inte är gynnsamma f. n. "Genom tillkomsten av valsverken är det lämpligt att dela upp Stålverk 80 i två etapper", sade Rune Johansson, som en vecka därefter tvingats förklara att man inte skall ha någon etapp 2. "Vi skriver därför nu på ett förslag om fullföljande av Stålverk 80", tillkännagav han, och i dag förklarar han i en ny proposition varför stålverket ej skall fullföljas som ursprungligen tänkts. "Nödvändigheten av planhushållning tränger sig på", förkunnade Rune Johansson i detta tal. Jojo. Inte tränger den sig på alltför uppenbart inför de erfarenheter som man här kan göra.

Nr 105

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Det är egentligen i ett enda avseende som man enligt uppgift verkligen skall behålla planerna orubbade, och det gäller sysselsättningen. Man skall trots bantningen av projektet ha samma ökning i sysselsättningen som ursprungligen tänktes. Kan industriministern förklara hur det går till? Trots att man bantar projektet skall det ge samma sysselsättning som man ursprungligen angav. Den förklaring som har framkommit här i dag är att när man ursprungligen beräknade sysselsättningen i Stålverk 80 och angav den till 2 300 à 2 700 anställda, hade man även där räknat fel. Förnyade beräkningar mot slutet av förra året visade att antalet sysselsättningstillfällen egentligen skulle behöva vara 3 500 exkl. valsverk ihop med Krupp för att tillverka de här tonnen.

Vad som nu har hänt är att man har bantat sysselsättningen från vad den skulle ha varit enligt de ursprungliga planerna, nämligen 3 500, till kanske 2 500. Dessutom har man tvingats plocka bort de 600 sysselsättningstillfällen som valsverket tillsammans med Krupp skulle ge. Den bild som framkommer här i vad gäller sysselsättningen – och den ges inte självmant av regeringens företrädare – är en helt annan än den man har försökt ge uppe i Norrbotten. Eftersom jag nyligen har besökt Norrbotten vet jag precis hur resonemangen där går. Man har svårt att förstå hur det skall vara möjligt att sysselsättningen skall öka i oförändrad omfattning trots bantningen. Någon förklaring har man inte fått; ja, någon sorts förklaring har ju tidigare givits. Slutsatsen är att även i vad gäller sysselsättningen är det en klar bantning i förhållande till vad ett fullföljande av de ursprungliga planerna verkligen skulle ha inneburit.

Till avigsidorna med vanskötseln av Stålverk 80-planerna hör att läget i det gamla NJA blivit mer eller mindre krisartat. Förlusterna förra året var katastrofala, och det mesta tyder på att förlusterna för i år kommer att bli lika stora. Under de senaste åren har man haft omfattande investeringar, men ändå har man inte hamnat på rätt bog. Valsverken vid NJA håller på bli omoderna. Produktinriktningen har visat sig alltför ensidig. Mot den bakgrunden är det bekymmersamt att de nya stålverksplanerna satt gamla NJA i skuggan. Att det gamla NJA verkligen kommer i skuggan visas klart av ett uttalande som industriministern gjorde i en av våra debatter här förra året, närmare bestämt i februari, då han bl. a. förklarade:

”NJA hade på sitt ordinarie investeringsprogram en utbyggnad av den egna valsningskapaciteten i det 'gamla' stålverket. Efter beslutet om Stålverk 80 var det emellertid tveksamt om NJA kunde ta på sig ett finansieringsansvar för en egen valsverksutbyggnad varför denna investering måste skjutas på framtiden.”

Mot denna bakgrund ställde jag en fråga till industriministern förra hösten om vad man kunde göra för att stärka järnverkets framtida möjligheter. Det svar som jag då fick var följande:

”De åtgärder som herr Burenstam Linder efterlyser i syfte att åstadkomma ett bättre resultat i NJA så att det blir vinstgivande är sålunda i stor utsträckning redan genomförda.”

Verkligheten är att NJA befinner sig i en allvarlig kris, som inte bara har att göra med konjunktursvängningar. Jag anser att det ställnings- tagande som industriministern då gjorde är ytterligare ett exempel på näringspolitisk inkompetens.

Projektet Stålverk 80 lanserades under valrörelsen 1973. Det befinner sig fortfarande på ritbordet och knappast det. Dessemellan har pappers- korgarna fyllts med ohållbara planer. Den proposition som industrimi- nistern i dag framlägger är vagare i konturerna än den som förelades riksdagen 1974 om Stålverk 80. Projektet är nu tidsmässigt längre från sitt förverkligande än det tänktes vara när riksdagen först beslutade om det. År 1974 beslutade vi om verket, och man tänkte sig produktionsstart fem år därefter. Nu, 1976, tänker man sig, trots att två år har gått, att produktionsstarten vid det nya verket kanske inte blir förrän sex år där- efter. Tanken på en strålande lönsamhet har förbytt i förhoppningar om att hålla nere förlusterna. Regeringen ber riksdagen nu fatta ett prin- cipbeslut utan att det föreligger några lönsamhetsberäkningar. Föröd- mjukelsens lärospån för regeringen skulle vara välkomna om inte plan- hushållningens apostlar fortfarande försökte inbilla sig och andra att den socialdemokratiska regeringen måste bestämma alltmer i näringslivet.

Från moderat sida har vi drivit tanken att Luleå borde kunna utvecklas till ett verkligt stålcentrum. Det gjorde vi 1974, vi har gjort det dess- förinnan och vi gör det fortfarande. Men vi har respekt för kravet på att planer måste utformas och sättas i verket med stor sakkunskap. Redan när planerna på Stålverk 80 först kom fram i valrörelsen 1973 gjorde jag ett TT-uttalande, där jag konstaterade att om industriministern vore seriös och inte bara ute på röstfiske borde de bedömningar och utredningar som skulle ligga till grund för ett beslut redan ha genomförts. Utveck- lingen har bekräftat riktigheten i en sådan iakttagelse. När vi behandlade propositionen i riksdagen 1974, reserverade moderaterna sig till förmån för en annan utformning av stålverksplanerna, nämligen den att man skulle söka samarbete med andra privata företag för att försäkra sig om att största möjliga sakkunskap skulle tillföras projektet.

För ett år sedan framhöll vi att eftersom planerna hade utformats så illa och uppläggnings varit så svag måste man uppdelat stålverksutbygg- naden i två etapper. Vi krävde också redan från början att man skulle vidta energiska åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Norrbottens inland och då även i Tornedalen.

Jag har, herr talman, velat göra dessa påpekanden dels för att un- derstryka att vi är positiva till tanken på att göra Luleå till ett hållfast stålcentrum, dels för att visa att vi inte endast i efterhand kritiserar regeringens hantering. I den rad av interpellationsdebatter om den här saken som vi hade föregående år fäste jag också, utan att industriministern tog något större intryck av det, uppmärksamheten på de omfattande risker som är förenade med detta projekt. Vi kommer att ta ställning till den nu framlagda propositionen med samma respekt för att det behövs fack- mannämässighet och inte politisering av företagssatsningar, om man skall skapa sysselsättning och få till stånd utveckling på sikt.

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation – det hör ju till skick och fason – men jag vill tillfoga att innehållet sannerligen inte är så mycket att tacka för.

Man tar tillbaka löften som tidigare utfärdats. Man bekräftar egentligen alla våra onda aningar. Som norrbottning måste jag säga att statsrådets besked i interpellationssvaret verkligen inte fyller mitt bröst med glädje.

Det hela ger bilden av dåligt maskerad reträtt inför de krafter som vill stoppa den industriella utvecklingen i Norrbotten och som vill behålla den landsändan som råvarukälla och befolkningen där som bekväm arbetskraftsreserv.

I regeringspartiets propaganda inför valet 1973 lät det som om Stålverk 80 skulle innebära lösningen på alla problem. Näringsutskottets ordförande Ingvar Svanberg målade upp perspektivet av en förädling som inte skulle handla bara om 4 eller 6 miljoner ton utan om 13 miljoner ton eller mera.

Av de stolta visionerna finns det nu bara kvar lukten av skämt valfläsk. Av det förslag som Rune Johansson en gång lade fram och som kallades Stålverk 80 återstår ett krympt projekt eller, som landshövding Ragnar Lassinantti uttrycker det, ett invalidiserat stålverk.

Vi hälsade beskedet om Stålverk 80 med tillfredsställelse. Vi trodde på det, liksom så många andra norrbottningar som aldrig lärt sig inse förnuftet i att länets råvarutillgångar skall plundras ut i stället för att förädlas på hemmaplan.

Men desto större blev besvikelsen över det som senare har skett. Trots alla de mångordiga förklaringar som regeringen nu svänger sig med för att förta intrycket av svek och reträtt kvarstår faktum att Stålverk 80 kommer, om riksdagen inte säger nej, att krympas på ett drastiskt sätt.

Vad är det som planeras? Ja, när det gäller den etapp som i det ursprungliga förslaget betecknades som en första etapp skärs produktionen ner från 4 till 2,5 miljoner ton. Man nära nog halverar de ursprungliga planerna.

Jag betraktar det här som att tankarna på en stor norrbottnisk vida-reförädling har skjutits på framtiden. Rovdriften med våra malmtillgångar skall fortsätta, och LKAB får liksom tidigare fria händer att på export sälja den oförädlade malmen. Det är herrarna i Grängesbergsbolaget som triumferar och det är regeringen som retirerar.

Det nya förslaget växte fram med förklaringen att man "anpassar sig till en ny situation". Ja, visst anpassar man sig. Men till vad? Jo, man anpassar sig till den verklighet som den svenska storfinansen och dess politiska redskap vill ha kvar, nämligen ett Norrbotten där råvaruutvinningen är det dominerande, medan den betydligt lukrativare förädlingen skall skötas av Grängesbergsbolaget och multinationellt storkapital, ett Norrbotten där rovdriiften med naturtillgångarna skall fortgå på samma sätt som tidigare.

Disponent John Olof Edström avgick i protest och i akt och mening

att fästa uppmärksamheten på det svek som förbereddes. Han kunde inte medverka till att projektet sjabblades bort. Han gick i vrede över att statliga toppfigurer i regeringens närhet hade fria händer att baktala och sabotera projektet Stålverk 80. Regeringen säger att man anpassar sig till en ny situation, när man krymper stålverksplanerna, men den förutvarande disponenten för NJA tror lika stenhårt som tidigare på projektet. Efter sin avgång gav han en intervju för Aftonbladet den 5 mars, där han bemötte talet om att det inte går att finna avsättning för stålet. Han sade där bl. a.:

”Stålverk 80 är bland det största som hänt Sverige. Vi har ett internationellt gensvar för våra planer. Så ska alltihop saboteras av småhandlare. --- Vi har gruvorna, malmen, de andra råmaterialen, vi har järnvägen, arbetskraften, hamnen, energin. --- Det finns möjligheter till avsättning av 10–20 milj. ton till valsverk runt omkring i Europa i början av 80-talet.”

Det var alltså den verklighet som stod framför den förre NJA-disponentens ögon. Det var underlaget för hans optimism när det gällde Stålverk 80. Och eftersom man på senare tid har talat om Edström som den som kan syssla med samordningen av den svenska stålindustrin bör han väl betraktas som sakkunnig.

När disponent Edström kände sig tvungen att avgå försökte man till en början framställa det hela som om det enbart skulle handla om samarbetsfrågor, en strid mellan starka personligheter. Men det var en pratbubbla som sprack ganska snart. I dag framstår sanningen kristallklar. Det handlade inte om samarbetssvårigheter mellan personligheter, det handlade i själva verket om principiellt olika uppfattningar om huruvida Norrbottens råvarutillgångar skall förädlas på hemmaplan eller säljas på export.

Den här riksdagen skapade möjligheterna att bygga upp Stålverk 80. Det beslutet saboterades konsekvent av bl. a. toppfigurerna inom Statsföretag och LKAB. Och det är bakgrunden till en av de frågor jag ställt i min interpellation.

Ja, de politiska förutsättningarna skapades, men i stället för att använda Statsföretags samlade kraft och resurser för att stötta upp disponent Edström och Stålverk 80 gjorde Statsföretags chef allt för att utså tvivel och misstro mot idén om Stålverk 80. Chefen för LKAB gjorde detsamma, och med de ambitioner han har när det gäller malmexporten är det naturligt. Hans åsikt är ju att malmen i största möjliga omfattning skall säljas på export.

Nåväl! Åsikter kan man självfallet inte ta ifrån människor. Men det har ju inte räckt med att de haft åsikter. Och däri ligger enligt mitt förmenande det oerhörda. Däri ligger sveket. De tilläts använda sin ställning för att sabotera riksdagens och regeringens ursprungliga beslut. De har gått Grängesbergsbolagets ärenden direkt eller indirekt, de har företrätt den svenska storfinansen i kampen mot Stålverk 80.

När man nu står här med regeringens besked om krympningen av

Stålverk 80 måste man också fråga sig: Vilka starka påtryckningar kan ha utvecklats från det multinationella stålkapitalet, som också vill ha kvar Lapplandsgruvorna som storexportör av råmalm men som då måste se planerna på ökad svensk förädling som ett hot mot deras egna intressen? Det är frågor som måste ställas och som inte besvaras i Rune Johanssons interpellationssvar.

Vi anklagar regeringen för den reträtt som man har försökt framställa som en "anpassning till verkligheten".

När beslutet om Stålverk 80 kom hälsade vi detta som ett riktigt steg efter allt tidigare sjabbel med NJA. Man lät under många år det statliga NJA förfalla och slitas ner. Beslutet om Stålverk 80 ingav oss tron att regeringen äntligen skaffat sig mera kurage, äntligen gjort sig beredd att gå in för en offensiv på ett viktigt näringspolitiskt område.

I den propaganda som skall förklara orsaken till att man vill halvera Stålverk 80 försöker man ibland spela ut olika landsändar mot varandra. Sysselsättningen inom varvsindustrin måste räddas. Resurser kanaliseras in i varvsnäringen. Varvs- och rederikapitalisterna måste hållas under armarna. Men man måste också fråga sig vilken roll detta spelar i sammanhanget. Det är en av de intressanta frågorna.

Jag tycker att det vilar en otäck doft av utpressning över de senaste faserna i affären Stålverk 80, och de som drabbas av operationerna på toppnivå är framför allt människorna i Norrbotten. Det nya beslutet har framkallat en storm av vrede bland folket i mitt län. Nu framställs det nya projektet i en så presentabel förpackning som möjligt. Bl. a. heter det att nedskärningarna inte kommer att påverka sysselsättningen. Det låter förunderligt i de flesta människors öron. Ett nästan till hälften nedbantat projekt skulle alltså ge lika många människor arbete som det ursprungliga.

Jag tycker att det här bara kan handla om två saker. Antingen är det bara en målsättning som har till syfte att lugna en vredgad och besviken folkopinion eller också är man beredd att belasta företaget med lönekostnader långt utöver det normala.

Det leder mig också till frågan om man har för avsikt att köra hela företaget i bankrutt. Enligt planen för Stålverk 80 skulle investeringarna för ett ämnesverk med 1,1 miljon tons kapacitet kunna beräknas till 1 800 kr. per ton. Ett ämnesverk för 4 miljoner ton skulle dra en investeringskostnad på 1 150 kr. per ton. Det är klart att summorna kan ha ändrats, men proportionerna kvarstår. Nedkrympningen innebär alltså att investeringskostnaden per producerat ton stål blir dyrare – det är den enkla logiken. Skall man dessutom ha samma arbetsstyrka som vid det ursprungliga projektet, ökar också arbetskostnaden per producerat ton stål med uppemot 50 %.

Jag måste säga, herr statsråd, att jag lika litet som herr Burenstam Linder tror på uppgifterna om att antalet anställningar skall kunna bli detsamma. I varje fall strider det mot sunt förnuft att ett kraftigt nedbantat projekt skall ge lika många arbetstillfällen. Jag vill betrakta det

som siffterrollerier i syfte att dämpa den opinionsstorm som har blåst upp.

Den kurs man nu slår in på är ett återvändande till den gamla kursen att NJA skall vara något slags beredskapsföretag i ett av arbetslösheten hårt prövat län, inte en spjutspets för en bättre och offensivare näringspolitik, där staten, samhället, kraftigt skall flytta fram sina positioner.

När statsrådet förnekar att det skulle ha funnits ett motstånd inom högsta ledningen för Statsföretag AB mot NJA och Stålverk 80 talar han mot bättre vetande. Den motståndsrörelsen har bedrivits fullt öppet och har dokumenterats av många, bl. a. av NJA:s förre disponent.

Jag anser att om man skall få någon ordning på statsdriftens utveckling måste man också ha en annan personuppsättning på de ledande posterna, folk som med liv och lust och av principiell övertygelse slåss för att utveckla den samhällsägda sektorn av näringslivet. Så är det inte nu.

Statsföretags chef Per Sköld, alltså en av de ytterst ansvariga för statsdriftens utveckling, skrev för en tid sedan i en borgerlig debattskrift bl. a.: "Jag lägger inga politiska synpunkter på om staten skall äga företagen eller ej. Mina ambitioner för framtiden är inte högtflygande. Jag är ingen visionär."

Jag anser – och jag hoppas att Rune Johansson håller med mig, i varje fall i själ och hjärta – att det inom Statsföretag AB och i spetsen för resp. statsföretag måste finnas människor med riktiga principer, med visioner och med ambitioner för framtiden. Mot den bakgrunden ansåg jag det fullt befogat att ställa den andra fråga som finns i min interpellation, nämligen om inte händelseförloppet när det gäller Stålverk 80 aktualiserar personella förändringar i Statsföretag AB:s ledning.

De krafter som nu har tvingat fram bantningen av Stålverk 80 är förvisso inte utan principer. De har registrerat en seger för principen att Sverige och framför allt Norrbotten i största möjliga utsträckning skall exportera råvaror och överlåta förädlingen till andra.

De hyllar principen att Lapplandsmalmen kan förädlas med stor framgång i olika delar av världen men inte i Sverige, inte i Norrbotten. Det är de som har segrat, inte människor med socialistiska principer, inte människor med visionär lyftning, inte folket i Norrbotten.

Och tittar man längre än näsan räcker är perspektivet egentligen förskräckande. Det handlar inte bara om att man krymper projektet i Luleå. Samtidigt som man gör det ger man nämligen klarsignal för fortsatt utplundring av Lapplandsgruvorna. Nu siktar LKAB in sig på nya rekord-siffror för att kompensera det sjunkande ekonomiska utbytet av malmförsäljningen. Man skall röva bort så mycket som möjligt för att vräka ut det på världsmarknaden.

LKAB redovisar 2:65 kr. per ton netto för Kirunamalmen. Det kan väl knappast betraktas som en god affär. Malm som förädlas till stål, till valsade eller ännu högre förädlade produkter inbringar många gånger mer vid försäljningen. Det är också den vägen man måste gå om det skall vara möjligt att hushålla med viktiga naturtillgångar.

Vi är kritiska mot den skogsskövling som förekommit i stora delar av vårt land. men skog växer ändå igen, malm aldrig. Det är också ett faktum som väger tungt i sammanhanget när vi kräver minskad råvaruexport och ökad förädling.

Det har talats om resurser och höga för att inte säga orimliga kostnader i samband med Stålverk 80 i dess ursprungliga form – det kostade för mycket, sade man. Jag accepterar inte det resonemanget. Det tycks finnas obegränsade resurser när det gäller stödet till det privata näringslivet. Floran av bidrag och subventioner är nu så ymnig att det knappast går att hålla räkning på allt. Militärkostnaderna kommer i år att höjas till över 11 miljarder kronor. Viggensplan för 25 milj. kr. per styck beställer man dussinvis. Då finns det alltså gott om pengar.

Men när det gäller ett projekt som måste bedömas som avgörande för Norrbottens framtid, och kanske för den svenska stålindustrins framtid, då sinar resurserna. Då måste de stolta planerna krympas. Det som vi betraktade som en första etapp i en storstilad expansion med målsättningen att huvuddelen av Norrbottensmalmen skulle förädlas på hemmaplan vill man kväva redan i dess linda.

Storfinansen kväste upprorsförsöket gentemot den gamla kolonialpolitiken. Den fick hjälp av kretsar som besitter chefsposter inom statsföretagens ledningar. Regeringen vek sig inför trycket, och nu har man bara kvar ambitionen att försöka maskera reträtten så skickligt som möjligt.

Det är sorgligt, över måttan sorgligt.

Men kampen är inte slut. Folkopinionen i Norrbotten har vaknat och kommer att kämpa vidare för det enda vettiga på längre sikt: bättreushållning med naturtillgångarna, förädling i stället för rovdrift.

Regeringen borde stödja sig på den progressiva folkopinionen i stället för att ge efter för trycket från höger och från svenskt och utländskt storkapital.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Folkpartiet ställde sig bakom idén att etablera ett nytt stålverk i Luleå. Vi var naturligtvis medvetna om att det gällde ett riskfyllt projekt med många osäkra faktorer. Vi var också medvetna om att vi i hög grad var tvungna att förlita oss på de bedömningar av projektets lönsamhet som regeringen presenterade.

Utgångspunkten för den här tvärsigenom positiva attityden till en stålverkssatsning i Luleå som idé är inte minst insikten om att vi behöver skapa fler arbetstillfällen i den här delen av landet. Ett stålverk i Luleå skulle ge jobb åt många och bilda basen för en fortsatt industriell utbyggnad i området.

Nu har de ursprungliga planer som vi diskuterade här i riksdagen för två år sedan fått göras om. Om det nya projekt som presenterats i en

proposition i dag, som ingen av oss ännu hunnit läsa, kan ge det antal jobb som utlovades 1974, om de nya marknadsbedömningar som nu görs är riktiga och om de kostnadsberäkningar som läggs fram är realistiska – om allt detta vet vi ännu ingenting. Det får den kommande riksdagsbehandlingen utvisa.

Men klart är, herr talman, att riksdagsbehandlingen den här gången måste bli väsentligt mer kritisk och väsentligt mer ifrågasättande än för två år sedan då principbeslutet togs. För vad som varit typiskt för hela Stålverk 80-affären är ju hur dåligt underbyggda regeringens förslag varit även på viktiga punkter, hur ovillig man varit att lyssna till sakkunnig och konstruktiv kritik och hur rädd man varit för insyn från riksdagens sida.

Typiskt nog vill industriministern i sitt svar till mig i dag inte vidgå någonting av den kritiken. På min fråga om han anser att beredning och planering hittills varit tillfredsställande blir hans svar ett obetingat "ja". Han har fullt förtroende för alla som sysslat med denna fråga och uppenbarligen även för sig själv. Någon anledning till kritik finns inte. Att projektet under de här två åren ständigt skiftat gestalt, att kostnadsberäkningarna visat på ständiga fördyringar, att rader av ansvariga för projektet hoppat av i protest – ingenting av detta finner industriministern på minsta sätt anmärkningsvärt.

När riksdagen på våren 1974 fattade sitt första beslut om Stålverk 80 byggde projektet på idén att vi skulle exportera stålämnen i stor skala. Marknaden härför ansågs mycket gynnsam, näst intill omätlig. Kapaciteten i Luleå skulle i varje fall i första omgången bli 4 miljoner ton stålämnen per år.

När riksdagen ett år senare andra gången hade anledning att fatta ett beslut om stålverket – då gällde det en aktieteckning i Statsföretag AB på 175 milj. kr. – hade projektet visserligen hunnit bli en miljard eller mer dyrare, men det var i övrigt samma projekt vi tog ställning till.

Ingenting som gör en omprövning motiverad har inträffat, försäkrade industriministern.

Men tydligen dröjde det bara någon eller några månader – om ens det – efter denna förklaring av industriministern i riksdagen innan han själv och projektledningen var inbegripna i planeringen av någonting helt annat. Den marknadsbedömning som i april "var tillräckligt välgrundad för att riksdagen skulle fatta sitt beslut" blev under förra sommaren plötsligt en helt annan.

De planer man presenterat för riksdagen om stålämnesexport i stor skala hade man nu i stort sett övergivit. Nu skulle man väsentligen satsa på valsade produkter, för vilket man behövde ett eller helst två valsverk. Vad man nu sysslade med var i långa stycken ett helt annat, mycket större och mycket dyrare projekt än det man hade fått riksdagens godkännande för.

Men omprövningarnas tid var uppenbarligen inte slut med detta. Snart nog framträdde stålverksplanerna i ännu en skepnad, nu väsentligen ban-

tade. Kruppkoncernen var borta ur bilden. Stålverk 80 var på väg att bli Stålverk 81 eller 82. Ämnesproduktionen skulle skäras ner från 4 miljoner ton som man hade utlovat i 1974 års proposition till 2,5 miljoner ton.

Det enda som skulle vara oförändrat var antalet sysselsatta. Vad man än skulle syssla med, oberoende av investeringskostnader och oberoende av produktionsvolym skulle det bli lika många jobb uppe i Luleå. Det fanns nämligen en rörlig faktor, kostnaderna, och när det gällde dem hade man uppenbarligen inga som helst hämningar. För precis som om man fortfarande hade befunnit sig i ett mycket tidigt skede av planeringen då man på inget sätt var bunden av något riksdagsbeslut om investeringsvolym har man laborerat med alla slags kostnader under den här tiden – från 4,6 miljarder i riksdagsbeslutet 1974 till 5,5 å 6 i en annan variant, till 12 och rent av 20 miljarder, för att i den senaste versionen vara nere på en nivå som tydligen – trots att det nu handlar om ett kraftigt bantat projekt – ligger kanske mer än dubbelt så högt som det ursprungliga, mycket mer vidlyftiga förslag som riksdagen tog ställning till.

Det var mot den bakgrunden, och efter att ha läst om hur först en hel rad toppkrafter bland de anställda, sedan alla branschexperter i styrelsen och till sist också NJA:s verkställande direktör hoppat av, alla från olika utgångspunkter förebärande kritik mot planeringen av Stålverk 80, som jag ställde min fråga till statsrådet om hur han anser att den här saken sköts.

”Bra”, menar Rune Johansson. Han finner, som jag nyss sade och som han själv också nyss sade, ”ingen anledning till kritik av beredningen och planeringen av Stålverk 80”. Jag föreställer mig, herr talman, att industriministern i varje fall utanför den innersta kretsen av kvarvarande ansvariga är ganska ensam om uppfattningen att planeringen av Stålverk 80 inte motiverar ett enda litet frågetecken.

Vi andra ser ganska många sådana, både stora och små. Vi kanske borde ha upptäckt en del av dem tidigare. Men vi utgick t. ex. från att de bedömningar som Rune Johansson och hans departement gjorde byggde på en allsidig belysning av för- och nackdelar med olika lösningar, att också kritikerna fick komma till tals, att de som var ansvariga för projektet till sist ändå trodde på vad de skulle genomföra.

Men så har det uppenbarligen inte gått till. I stället för att lyssna på de kritiska rösterna har man ifrågasatt deras ärliga uppsåt, som när det gällde Industriförbundsekonomerna, utåt förtigt deras invändningar, som när det gällde kritiska röster inom industridepartementet, låtit dem försvinna ur bilden, som när det gällde de ledamöter i NJA:s styrelse som tyckte att projektet var på väg att gå snett.

När man nu sent omsider i stort sett ändå måste ge kritikerna rätt, får vi av statsministern, som ryckt ut till bröders hjälp, veta att det bara rör sig om ”det som är planeringens konst: att förändra planeringen så att den hela tiden passar verkligheten”.

Men vad är det då i verkligheten som förändrats? Så sent som för ett år sedan – flera talare har redan påmint om det – förklarade industriministern här i kammaren att de "fakta som låg till grund för riksdagsbeslutet" – 1974 alltså – "inte ändrats. Beslutet måste fullföljas. Man kan inte hänvisa till att marknadens förutsättningar eller några andra förutsättningar nu blivit helt andra än de var tidigare."

Är det inte litet svagt då att, som industriministern gör i sitt svar, hänvisa till oljekrisen? För det första var den ett faktum redan på våren 1974. För det andra har industriministern faktiskt redan in-tecknat oljepris-inflationen, dels när han i april förra året förklarade att det ursprungliga projektet, som då fortfarande var detsamma som det som lades fram 1974, skulle bli så där 900 miljoner dyrare, dels litet senare, och i själva verket en andra gång, då vi fick veta att fördyringen skulle bli 1 à 1 1/2 miljard utöver vad man tänkt sig från början.

I själva verket var det väl så, herr industriminister, att de fakta som enligt er mening fortfarande gällde i april förra året – och tydligen även litet senare – redan på den tiden var överspelade, att det redan då stod klart att de många experter som tidigt ansåg att marknadsunderlaget för ett fristående ämnesverk var svagt hade fått rätt.

Det borde rimligen också te sig litet besvärande för regeringen i dag att påminnas om de våldsamma utfall man gjorde mot oppositionen för att den, när larmrapporterna om kraftiga fördyringar började komma, ville återförvisa ärendet till utskottet för att få några veckors betänketid. "Ni måste förstå oss på den punkten", vädjade industriministern då, "att ni försenar tillkomsten av ett av de viktigaste projekt med vilka vi har arbetat."

Men genom att vägra lyssna på den kritik som framförts här i riksdagen, som framförts av utomstående experter och andra som varit direkt engagerade i projektet, så har regeringen nu själv bidragit till en försening inte med några veckor utan med ett eller flera år. Om människorna i Luleå haft anledning att känna oro, borde de snarare ha riktat sin oro mot en regering som vägrat erkänna sina egna misstag än mot dem som på ett tidigt stadium framfört kritik mot projektets inriktning och som gjort det från den positiva utgångspunkten att projektet borde komma till stånd.

Det finns också, apropå känslorna hos människorna i Norrbotten, verkligen anledning att fråga sig hur det egentligen, enligt den nya versionen av stålverket, kommer att bli med sysselsättningen. I svaret säger industriministern: "Minst 2 300 nya sysselsättningstillfällen, dvs. samma antal som beräknades för det ursprungliga projektet, skall skapas vid NJA."

Den här formuleringen är faktiskt litet försåtlig. I propositionen från 1974 står det nämligen så här: "För perioden 1974–1980 förväntas en ökning ske med ytterligare ca 1 000 på grund av uppförandet av koksverket och det planerade investeringsprogrammet för åren 1973–1976. I denna beräkning ingår inte de 2 300 som erbjuds arbete genom till-

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

komsten av Stålverk 80. Antalet anställda vid NJA år 1980 kan således uppskattas till omkring 7 600.”

Eftersom industriministern i sitt svar talar om 2 300 nya jobb vid NJA och inte vid Stålverk 80 som det talas om i propositionen, kan detta innebära att det i själva verket rör sig om 1 000 personer färre än i de ursprungliga planerna. Varför säger man i så fall inte det rakt ut? Eller är det bara så att svaret på den här punkten är litet otydligt? Ett besked är faktiskt nödvändigt. Kommer det fortfarande, med de nya planerna, att vara 7 600 anställda totalt vid NJA 1980, eller blir det färre? Blir det färre har man inte levt upp till de löften som givits.

Både herr Burenstam Linder och herr Lövenborg har varit inne på samma sak. De har ställt sina frågor från en annan utgångspunkt. De har frågat sig hur det egentligen kan komma sig att man kan utlova samma antal anställda i det projekt som nu kommer att presenteras för riksdagen och som till sin produktionsvolym nästan bara är hälften av det man talade om 1974. Någonstans måste man uppenbarligen ha räknat fel. Har man gjort det ökar det knappast tilltron till de ansvarigas förmåga att sköta detta projekt.

Herr talman! Jag började med att säga att folkpartiet haft en positiv inställning till idén att bygga ett stålverk i Luleå. Det har vi fortfarande. Men vi är naturligtvis för den skull inte beredda att utan mycket ingående granskning i alla avseenden säga ja till just den uppläggning av projektet som regeringen presenterar. Vi måste ha reella möjligheter till insyn och till alternativ bedömning. Det är inte utan att det behovet understrukits ytterligare efter vad industriministern haft att säga i dag. Inte ett ord av förklaring, än mindre av beklagande, till den för alla uppenbara oredan i planeringen av Stålverk 80. Inte en kommentar ens till hur det kan komma sig att det förvaltningsbolag för den statliga företagsverksamheten som riksdagen byggt upp, Statsföretag, i stort sett helt varit bortkopplat i den här affären.

Är det ett mönster för framtiden eller har Statsföretag hållits kort bara därför att man i dess ledning haft en annan mening om hur affärerna med Stålverk 80 borde skötas? Och inte heller tycks svaret andas någon som helst förståelse för att man här i riksdagen, där man till sist ändå skall fatta de avgörande besluten om pengarna, känner stor oro över den djupa oenighet som tycks finnas mellan olika ansvariga instanser, över hur de lurpassat på varandra i stället för att samarbeta.

Här har vi alltså haft en Statsföretagsledning, som visserligen en gång fattat beslut om projektets igångsättning men som därefter, om man får tro pressuppgifter och intervjuuttalanden även från högt uppsatt håll, tycks ha fått lita till pressen för att få veta hur det fortlöper. Här har vi haft en NJA-styrelse som varit djupt splittrad och här har funnits en projektgrupp, som trots att den är underställd NJA-styrelsen ändå på direktorder – uppenbarligen – från industridepartementet i slutfasen utan styrelsens vetskap planerat för ett helt annat projekt än det man i styrelsen trodde var det aktuella.

Här har inte minst funnits en industriminister som i varje fas av projektets förvandling förklarat att just den senast aktuella lösningen är den enda riktiga. Tydligen har det slutligen, om man får tro pressen, varit så att den uppstramning som nu till sist möjligen har kommit till stånd har blivit en följd av att projektchefen Friberg bildligt eller rent av bokstavligt gick upp till industridepartementet, slog näven i bordet och frågade vad det egentligen är för slags projekt man skall planera för.

Det var, herr talman, för att få rimliga möjligheter till insyn i den här verksamheten som folkpartiet för ett år sedan föreslog att till riksdagens näringsutskott skulle knytas en från regeringen fristående expertgrupp med tillgång till alla handlingar. Om detta uppslag fick vi från Ingvar Svanberg, styrelseledamot i NJA och socialdemokratisk gruppleddare här i kammaren, veta att det var ungefär det dummaste han hört. Han liknade den tänkta gruppen vid "ett slags kvalificerade spioner mitt inne i NJA, men inte anställda där".

Så kan det låta, när en ledande socialdemokrat konfronteras med förslag till bättre parlamentarisk kontroll över den största statliga företagssatsning riksdagen någonsin givit sig in på och den mest omfattande enskilda industrisatsningen över huvud taget i Sverige.

Dess bättre har regeringen och den socialdemokratiska riksdagsgruppen valt att falla till föga också på den här punkten. Vi kommer att få fristående experter knutna till näringsutskottet, och de kommer uppenbarligen att få en mycket viktig uppgift när det gäller att reda ut vad i den nya propositionen om stålverket uppe i Luleå – vad det skall komma att kallas i fortsättningen – som bara är politiska löften och vad som kan ge sysselsättning och exportinkomster.

Att låta Luleå expandera som stålcentrum är en bra idé. Vad debatten gäller är om vi kan lita på Runc Johanssons möjligheter att förverkliga den.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för hans svar på min interpellation, men dess värre måste även jag uttala en viss besvikelse över svarets innehåll. Där finns föga av substans eller av konkreta ting men – så när som på en punkt – desto mer av allmänna deklamationer närmast av partiprogramstyp.

Ett exempel. Interpellationssvaret slutar med orden: "Vi är beredda att i positiv anda pröva alla seriösa projekt." Ja, herr talman, vem i herrans namn är inte beredd till det, vare sig det är fråga om politiska partier, organisationer eller andra? Det var inte sådana allmänna deklamationer som jag efterlyste i min interpellation utan mera konkreta ting.

Industriministern gör vidare följande uttalande – också det av programmatisk karaktär: "Att slå vakt om sysselsättningen är en grundsten i den socialdemokratiska politiken." Jag frågar ännu en gång: I vilket partis program är inte detta en grundsten? Det torde förekomma i alla

sammanhang och hos alla politiska riktningar. Men det finns partier som mer eller mindre starkt markerar denna inställning. Jag vill då ge socialdemokratin det erkännandet att man starkt markerat nödvändigheten av att slå vakt om sysselsättningen. Men det har även vi i centern gjort, och det finns anledning för mig att understryka den saken: Vårt parti har slagit fast grundsatsen om arbete åt alla och nödvändigheten av att förverkliga denna, vilket översatt i konkreta termer betyder en målsättning om minst 400 000 nya jobb fram till början av 1980-talet.

Industriministern fortsätter sedan att tala om hur duktig den socialdemokratiska regeringen varit när det gäller att förbättra sysselsättningen här i landet, särskilt i förhållande till utvecklingen utomlands där det varit svår depression och hög arbetslöshet. Han talar bl. a. om att sysselsättningen ökat med 200 000 personer de senaste åren i Sverige, och det är ett mycket intressant konstaterande i det här sammanhanget. Det är för den delen också ett mycket välbekant faktum, och det är glädjande för oss att vi haft en sådan utveckling. Men eftersom herr Johansson är industriminister och har det högsta ansvaret även för energipolitiken – energin och energiförbrukningen spelar f. ö. en mycket stor roll i Stålverk 80 – finns det anledning att komplettera uppgiften om de 200 000 nya jobben med ytterligare en uppgift, ett mycket intressant faktum.

Under den tid som dessa 200 000 nya jobb har tillkommit – alltså under de senaste åren – har energiförbrukningen i landet minskat med ungefär 4 1/2 %. Det förhållandet borde lysa i eldskrift över den svenska scenen, eftersom industriministern och hans chef herr Palme ständigt söker slå i svenska folket att en ökning av sysselsättningen i ett hög-industrialiserat samhälle som det svenska kräver en motsvarande ökning av energiproduktionen. Det är, herr talman, som bekant ett gammalt beprövat demagogiskt knep att upprepa en osanning tillräckligt många gånger – till slut börjar då folk att tro på den.

Industriministerns svar till mig visar att talet om att sysselsättningen är hotad, om inte industrin ständigt tillförs ökad energivolym, är en myt, och den avslöjas så snart den konfronteras med verkligheten. Herr Johansson säger nämligen bl. a., att han i ett annat svar i dag "rörande Stålverk 80 redovisat att projektet i sin nya utformning kommer att innebära en sysselsättningsökning vid NJA av minst samma omfattning som angavs i propositionen 1974:64, dvs. med ca 2 300 anställda".

Om man alltså, herr talman, drar ned produktionen av stålämnen – en process som hör till de mest energikrävande i industriella sammanhang – från 4 miljoner ton till 2 500 000 ton, dvs. nästan till hälften och sålunda även minskar energiförbrukningen med nästan hälften, blir det ändå samma storlek på sysselsättningsökningen, dvs. 2 300 personer.

Om det någonsin med förkrossande tydlighet har avslöjats vilken mytbildning talet om det strikta sambandet mellan energiökning och sysselsättningsökning utgör så är det i detta avsnitt av industriministerns svar. Jag vill därför rikta en fråga till Rune Johansson: Är det inte, bl. a. mot den här påtalade bakgrunden, dags för regeringen att dämpa sin

kampanj mot centern för ovederhäftighet och aningslöshet, när vi hävdar att i ett högt utvecklat industrisamhälle en ökning av sysselsättning och energitillgång inte förutsätter varandra?

Herr talman! Jag återkommer till den sista frågan i min interpellation, som löd: "Vilka fakta underbygger regeringens garantier för oförändrad sysselsättningsökning trots den aviserade nedbantningen av stålverksprojektet till nära halva den ursprungliga storleken?"

Jag har inte fått något svar på den frågan trots att det ju är en utomordentligt viktig fråga. Industriministern säger bara kort och gott att han tidigare i dag på frågor av bl. a. herrar Ullsten och Burenstam Linder rörande Stålverk 80 redovisat att projektet i sin nya utformning kommer att innebära den nämnda sysselsättningsökningen.

Jag har letat i detta svar till herrar Ullsten och Burenstam Linder men har inte kunnat finna de fakta som jag frågat efter. Jag måste liksom föregående talare här i dag säga att detta är ett märkligt uttalande rörande ett ovanligt märkligt förhållande. Man har här att göra med ett av de största industriella projekten i svensk historia, ett industriellt projekt som kostar massvis med energi, som kräver tusentals nyanställda för att förverkligas och som kostar oerhört mycket kapital – miljardinvesteringar. Men framför allt kräver det många nyanställda, och det har man glatt sig åt i Norrbotten och det har vi glatt oss åt överallt i landet. Plötsligt bantas detta projekt ned till nästan hälften, och vips står företrädare för regeringen med industriministern i spetsen uppe på estraden och säger att detta spelar ingen roll. Nedbantningen inverkar nämligen inte på sysselsättningen. Det blir precis lika många sysselsatta ändå.

Omvänt skulle det alltså kunna vara så att om man hade detta projekt att starta med och plötsligt fördubblade det, skulle det inte innebära någon ytterligare sysselsättningsökning. Det är verkligen ett märkligt förhållande, och det tarvar en närmare förklaring. I sådana här djupt allvarliga industriella sammanhang kan man inte arbeta med något slags tusen-och-en-natt-saga, där man gnider på en magisk lampa och vips finns det samma sysselsättning oavsett hur stort eller litet projektet är. Det är andra fakta som gäller i sådana sammanhang, och dem har jag efterlyst, men jag har inte fått dem framlagda. Jag tror det är synnerligen angeläget, inte minst för industriministerns egen prestige, att han närmare förklarar detta som vi tycker oförklarliga förhållande.

När det gäller de mindre och medelstora företagen och möjligheterna att utnyttja dessa för att få till stånd ett mera diversifierat näringsliv i Norrbotten är ju svaret välsinnat men delvis mycket allmänt hållet, och det som sägs är trots allt mot bakgrund av verkligheten ganska motsägande. Industriministern anför i sitt svar att han vill understryka att regeringen "givetvis fäster mycket stor vikt vid dessa företags möjligheter att bidra till en fortsatt industriell utveckling och expansion". Industriministern säger vidare att som jag väl känner till har statsmakterna också satt in omfattande åtgärder för att främja utvecklingen inom dessa mindre företag och att regeringen skall fortsätta med den politiken genom att

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

ge företagareföreningarna ökat stöd.

Ja, detta är gott och väl, och jag har heller aldrig förnekat att man på regeringssidan haft ambitioner att öka företagareföreningarnas resurser och att sätta in branschfrämjande åtgärder på olika sätt – för resten på ett sätt som vi i många sammanhang inte har godtagit när det gäller sammanslagnings- och fusionsraseriet, vilket vi inte har ansett vara någon som helst lösning på problemen.

Men samtidigt som man betonar detta, och samtidigt som regeringen säger sig vara så utomordentligt intresserad av de små företagen att den vill på alla sätt bidra till att främja deras utveckling, finns diskrimineringen av de små företagen kvar. Vi har gång på gång påvisat dessa missförhållanden. Vi har sagt att arbetsgivaravgiften är en sak som är direkt fientlig mot utvecklandet av småföretagsamheten och att den är en tung börda som för det första hindrar nyetablering av småföretag, för det andra hindrar utvecklingen av mindre företag till större och för det tredje slår enormt orättvist i olika branscher, framför allt på grund av att olika branscher har olika arbetsintensitet. Sådana branscher kan nämnas som tekoindustrin å ena sidan och plastindustrin å andra sidan. Vi har sagt att de mindre företagen nästan håller på att kvävas i ett blankettifyllningsraseri, av att behöva fylla i formulär som är onödiga men som de ändå tvingas att på fritid arbeta med, och vi har sagt att de mindre företagen inte har möjlighet, när de inte drivs i aktiebolagsform, att använda sig av exempelvis investeringsfondsprincipen. Detta för att nämna några exempel.

Allt detta är en verklighet som svär emot de vackra deklarationerna av partiprogramskaraktär. – Även om detta inte direkt hör till Stålverksdebatten, så vill jag i alla fall ha det sagt i det här sammanhanget, eftersom industriministern i sitt svar till mig så pass utförligt har uppehållit sig vid småföretagens situation.

Jag vill samtidigt säga, när det talas om att man skall satsa på företagareföreningarna, att det också är gott och väl men att man inte får överdriva företagareföreningarnas betydelse eller, rättare sagt, deras möjligheter att klara alla problem. Företagareföreningarna kan inte bli något slags Mädchen für alles här i landet som klarar varje uppkommande problem inom industrin och inom småföretagsamheten, utan de måste kompletteras med andra åtgärder. En sak som jag tidigare flera gånger har efterlyst, vilket jag också gör i det här sammanhanget, är ett svar på frågan: Varför utnyttjar man inte de utomordentliga kunskaper, erfarenheter och resurser som finns hos organisationerna inom näringslivet och försöker sammankoppla dem med den verksamhet som företagareföreningarna bedriver? – Men vi får väl tillfälle att debattera företagareföreningarna i en annan debatt. Jag låter det därför stanna vid de här anmärkningarna.

Det räcker alltså inte att bara stärka företagareföreningarna och att varje gång sätta sin lit till företagareföreningarna, framför allt inte när det gäller att lösa problemen uppe i Norrbotten. Där måste det andra

ting till, och här finns det faktiskt en del intressanta uppslag.

Industriministern säger att han är beredd att satsa på de mindre och medelstora företagen och på den mindre industrin. Men frågan är hur man skall bära sig åt för att ge de mindre industriföretagen i Norrbotten intressanta och meningsfulla uppgifter. Det ligger naturligtvis nära till hands att koppla ihop detta problem och dess lösande med utvecklingen av stålverket och med den struktur som man ämnar ge stålverket. I sistnämnda avseende har målsättningen varit utomordentligt suddig: vi har inte kunnat få något grepp om vad det är för slags struktur som detta stålverk i slutändan skall ges. Jag har själv suttit i näringsutskottet och följt alla faserna i den långdansen, men jag har ännu inte i denna dag, när jag nu står i denna talarstol, blivit riktigt på det klara med vilken struktur det slutliga stålverket kommer att få. Hur skall det läggas upp med hänsyn till den framtida utvecklingen både inom stålbranschen och inom näringslivet i stort? Hur skall det läggas upp i förhållande till de mindre företagen? Det är alldeles uppenbart att man måste ge stålverket den strukturen att det kan bli en bas för utveckling av även mindre och medelstor industri, med andra ord kunna diversifiera näringslivet uppe i Norrbotten.

Här finns uppslag som är intressanta och värda att ta vara på. Så sent som i dag skriver i en hörnartikel i Dagens Nyheter professor Eketorp, som är professor i järnets metallurgi på tekniska högskolan i Stockholm, en artikel som innehåller tankvärda uppslag. Jag skall citera ett stycke ur hans artikel, för det är faktiskt tankvärt. Han säger bl. a. så här:

”Låt detta Stålverk 80 specialisera sig på sådana produkter som lämpar sig för vidareförädling i småindustrier i Tornedalen och i övriga Norrbotten och Norrland. Bostadsbyggandet i Lulcområdet behöver inte jagas upp. De omtalade arbetstillfällena kan skapas där människor bor. Energi- och kapitalförbrukningen i det nu förlegade Stålverk 80-projektet står inte i rimlig proportion till de utlovade arbetstillfällena.”

Herr talman! Det här är ett av flera uppslag, men som jag bedömer det ett av de mera intressanta, eftersom det så att säga slår två flugor i en smäll. Det ena är att vi har ett stålverk som vi vill utveckla och göra slagkraftigt för att genom det bereda så många människor sysselsättning som det över huvud taget är möjligt. Det andra är att vi har det uppbyggt med en sådan struktur att det kan ge uppslag till många nya arbetstillfällen via mindre och medelstora industrier – inte bara i deras egenskap av underleverantörer utan även, som professor Eketorp säger, genom att stålverket kan specialisera sig på sådana produkter som kan lämpa sig för vidareutveckling i de mindre industrierna. Man slår, som sagt, två flugor i en smäll och får alltså möjligheter att försörja även Norrbottens inland med arbetstillfällen.

Jag frågade vidare om filialföretagen, och industriministern ger på den punkten uttryck för en positiv inställning till att man skall försöka fortsätta på den inslagna vägen, som – enligt vad han säger i interpellationssvaret – har haft ganska gynnsamma effekter i fråga om syssel-

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

sättningstillfällen. Jag vill ansluta mig till den ambitionen; jag tror att det är nödvändigt att man försöker stimulera storindustrier till att slå upp filialföretag i trakter där det finns människor som vill jobba med nya saker och där det finns tillgång till råvaror. Kommunikationerna börjar också bli bättre, även om mycket släpar efter fortfarande, och det finns i varje fall tillräcklig grund för storindustrier att lägga filialföretag där.

Jag vill bara knyta en reflexion i det här sammanhanget till herr industriministerns uttalande – han har kanske själv varit inne på den tidigare – nämligen att man naturligtvis får vara väldigt varsam när man ger ekonomiskt stöd för etablerande av filialföretag så att det inte uppstår ojämlikhet och orättvisa inom den bransch där ett sådant filialföretag arbetar. Det har förekommit mycket gny, mycken kritik och mycket klander från exempelvis tekoindustrin nere i Sjuhäradsbygden och på andra ställen där den är lokaliserad i mellersta och södra Sverige, och man har sagt: Vi som driver mindre och medelstora företag, som fortsätter att jobba här där vi alltid har varit och som fortsätter att ge människor sysselsättning i de här bygderna, vilka i och för sig är att jämställa med stödområdet – t. ex. de inre delarna av Västergötland och vissa delar av Småland och västra Sverige – hamnar i en ogynnsam ekonomisk ställning, för vi får inte samma bidrag och samma resurser som exempelvis ett storföretag som Algots har fått när det har etablerat ett filialföretag uppe i Norrland.

Jag tror att den kritiken bara delvis är riktig, men det ligger ändå något i den. Jag vill inte framföra någon som helst anklagelse mot sättet att hantera det här problemet i det förflutna, bara fästa uppmärksamheten på att det uppenbarligen är nödvändigt med varsamhet utifrån de här aspekterna när man stimulerar storindustrier till att förlägga filialföretag till Norrland. Man måste då se till att samma behandling i ekonomiskt avseende kan bli möjlig även för andra, mindre företag i branschen som är lokaliserade till andra delar av landet.

När det gäller min fråga om huruvida man ämnar igångsätta gruvbrytning i Pajala svarar industriministern ungefär som i en debatt han hade med herr Lövenborg den 12 februari, att ingenting kan sägas i dag, att det måste utredas ytterligare. Ja, herr industriminister, jag tror dock att det kan ligga en fara i att man utreder ihjäl projektet. Man får inte hålla på alltför länge när det gäller sådana här mycket angelägna saker och bara skylla på att utredningen inte är färdig. Man kan göra insatser med tillämpning av en grundprincip, nämligen att det inte alltid är nödvändigt att ha den rent privatekonomiska lönsamheten i sådana här sammanhang. Tyngdpunkten kan läggas på de samhällsekonomiska följderna. Då finns ju den s. k. offertprincipen tillgänglig. Om t. ex. LKAB skulle behöva göra en insats och inte få full lönsamhet enligt vanliga lönsamhetsberäkningar, så kan den samhällsekonomiska nyttan ändå väga över. Jag tror som sagt att det ligger en fara i att ständigt hänvisa till utredningar, jag tror att det är dags att någonting konkret händer

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

i detta sammanhang.

Låt mig till slut, herr talman, knyta några mera principiella reflexioner till själva Stålverk 80-projektet även om jag varit inne på detta några gånger i samband med mina frågor. Jag vill då deklarerat att vi från centerpartiet anser att detta stålverk är en nödvändighet av första rangen. Personligen har jag följt detta ärende i många år, inte bara därför att jag är född i Västerbotten och haft anknytning ännu längre norrut, utan också därför att jag haft ett rent politiskt intresse av saken. Voltaire sade en gång att om Gud inte fanns, så fick vi lov att uppfinna honom. Jag vill säga att om inte stålverket i Luleå fanns i dag, så fick vi lov att uppfinna det.

Sedan är det en annan sak, herr talman, att när det gäller att planera och utveckla detta stålverk under beteckningen Stålverk 80 så förefaller det som om inte vår Herre hade varit med i hanteringen utan en helt annan potentat – så klantigt, så slarvigt och så summariskt som detta har skötts. Det är ju alldeles uppenbart att om man först fattar ett beslut om en sådan jätteutvidgning av ett industriprojekt som det var fråga om i detta fall och sedan – när man har fattat det politiska beslutet – börjar planera, då ligger det snubblande nära till hands att det blir slarvigt, summariskt osv.

Vi har kommit in i ett nytt läge nu, och jag upprepar vad jag har sagt tidigare från denna talarstol: Varken jag eller centern har särskilt mycken lust att hålla på och rota i det förgångna och utkräva syndastraff. Vad vi har intresse av är framtiden. Vad som har skett, det har skett, och det har varit bedrövligt, den saken kan vi slå fast. Men att hålla på och älta och utreda i det oändliga hur det skedde, varför det skedde och vilka personer som var inblandade, det är ganska ofruktbart. Vad som är väsentligt är framtiden, hur det här stålverket kommer att gestalta sig och vilken struktur det kommer att få.

Då vill jag återigen anknyta till vad professor Eketorp har sagt. Han har en frisk syn på detta. Det finns även andra som har det, och man bör ta vara på även deras uppslag och idéer. Professor Eketorp säger emellertid vidare: "Stålverk 80 av i dag är konventionell teknik från i går. Inte en detalj är svensk utan allt tung utländsk utrustning. Svensk metallurgisk teknik är känd världen över. Varför får den inte visa vad den duger till?"

Låt mig säga, herr talman, att om denna anklagelse är riktig så är den mycket allvarlig i flera avseenden. Om man när man planerar för 1980-talet – det heter ju Stålverk 80 – fortfarande använder gammalmodig konventionell teknik, måste det vara ett grundfel på hela planeringen och på hela projektet. Jag vet inte om detta är sant, jag bara konstaterar att en professor i metallurgi på tekniska högskolan påstår att det är så.

Jag tror det är angeläget att industriministern svarar även på frågan: Är detta påstående sant eller är det överdrivet eller t. o. m. lögnaktigt?

Det är den ena sidan av saken. Den andra sidan är att man inte har

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

använt sig av svensk metallurgisk teknik. Och det är inget överdrivet påstående från professor Eketorps sida, även om han råkar tala i egen sak, att svensk metallurgisk teknik är känd och välkänd världen över. Professor Eketorp frågar: Varför har den inte fått vara med i sammanhanget? Det är en fråga till att svara på.

Jag skall citera de sista raderna i professor Eketorps artikel. Jag tycker att det kan vara en programförklaring, och jag vill gärna ansluta mig till den programförklaringen:

”Låt forsknings- och utredningsarbetet resultera i ett demonstrationsstålverk, där Sverige kan visa upp inte bara ny metallurgisk teknik utan även framtidens inspirerande arbetsmiljö, låga energiförbrukning och ansvarsgemenskap. En sådan PR vore värd några miljarder, som annars skulle gått till produktion av olönsamma stålämnen på direktexport. Det är hög tid att satsa på ett stålverk som kan bli en prydnad för sitt samhälle.”

Jag tror det finns anledning att understryka dessa sista rader. Men då krävs det också en mycket grundlig planering, en frisk syn på ny teknik, på frihet från konventionell teknik, på beaktande av att Norrbotten inte bara består av Luleåregionen utan även av ett mycket stort inland som måste försörjas, bl. a. via detta stålverk.

Vi har fått en proposition i dag. Vi har inte hunnit ta del av den ännu, men vi i centern ställer oss positiva till ett stålverk som kan uppfylla de nämnda förutsättningarna, och vi skall återkomma när vi närmare har studerat propositionen.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Det är litet grand besvärligt att veta till vilka röster man nu skall lyssna. När jag satt och lyssnade till herr Sjönell fick jag närmast den uppfattningen att vi utredde för mycket, att vi hade alltför mycket av planering och att vi i stället skulle ta, som herr Sjönell uttryckte det, mera okonventionella grepp, exempelvis i fråga om Kaunisvaara.

Men det gällde inte bara i fråga om Kaunisvaara, vilket som alla här känner till är ett möjligt gruvprojekt uppe i Pajala, utan vi skulle också ha okonventionella grepp i fråga om metallurgisk teknik. Och såvitt jag vet söker projektledningen naturligtvis använda sig av den mest moderna men också den mest prövade teknik som man kan få fram. Jag vet emellertid också att man ägnar mycket stor uppmärksamhet åt att vid en eventuell upphandling se till att man får så mycket som möjligt av beställningar och arbete lagt på den svenska marknaden.

Men det kanske mest intressanta och det som det finns anledning att knyta några reflexioner till är ju herr Sjönell's uttalande i fråga om Kaunisvaara, att man skall lägga tyngdpunkten på de samhällsekonomiska konsekvenserna – dvs. om man inte får fram en lönsamhetsbedömning som man anser är tillfredsställande, måste man väga in de samhällsekonomiska konsekvenserna. Detta är ingenting som jag nu polemiserar mot, utan jag noterar det som ett uttalande som herr Sjönell

inte är ensam om. Jag skall citera ur protokollet från debatten 1974, där moderaternas företrädare herr Regnéll höll ett balanserat anförande. Det var i åtskilliga stycken kritiskt, men herr Regnéll kom fram till följande konklusion: "När moderata samlingspartiet ändå hamnat i ett positivt ställningstagande, så är det under påverkan av en total samhällsekonomisk bedömning. Lika väl som regeringspartiet har vi klart för oss att speciella svårigheter finns i regionen och att därför stora satsningar kan vara motiverade, också om de företagsekonomiskt sett inte ter sig särskilt lockande."

Det är inget märkvärdigt i detta uttalande. Han har låtit de samhällsekonomiska konsekvenserna ta över även kritiska synpunkter i fråga om uppläggningsen och beträffande den lönsamhetsbedömning som vi gjorde 1974. Jag har velat anföras detta citat därför att i det ligger ingen efterhandskonstruktion. Det är naturligtvis lättare att nu säga: Se vad var det vi sade då, och vad vi har sagt under tiden! Men, ärade riksdagskolleger som deltar i denna debatt och som stod bakom beslutet 1974, ni hade ungefär samma materialunderlag som vi hade i regeringen. Vi bär självfallet huvudansvaret, och det tar vi också på oss. Vi har haft särskilda medhjälpare i departementet och i Statsföretag AB, som har granskat experternas material, men vi har inte kommit fram till någon annan slutsats än att man naturligtvis kan sätta ett frågetecken här och var, men den slutliga bedömningen har varit att detta bör stämma. Det bör klara sig. Det var bedömningen 1973-1974, och det var det som låg som bakgrund till den proposition om stålverket som vi då presenterade.

Naturligtvis ställer man sig den i och för sig intressanta frågan vad det är vi har att lita till i sådana här sammanhang. Ja, det är de experter och tekniker som vi ger uppdraget att genomföra en planering, att göra en utredning, att presentera sitt material och delge oss de slutsatser som de kommit fram till. Herr Sjönell har sagt att han vid olika tillfällen i anslutning till näringsutskottets arbete har fått lyssna till dessa experter, och deras uppgifter har inte givit honom anledning att ha en i förhållande till experterna avvikande mening.

Vidare har fjolårets remissförfarande i anslutning till behandlingen av anslagsäskandet om 175 milj. kr. åberopats. Jag skall nu inte gå närmare in på den saken. Det har citerats vad jag då sade. Men vad jag har velat framhålla är att utskottet använde den remisstiden på det sättet, att utskottet kallade till sig experterna för en närmare redovisning av deras syn på projektet. Och sedan återkom ärendet till riksdagen med utskottets tillstyrkan. Det var alltså på våren 1975.

Man kan givetvis säga som herr Burenstam Linder, att den verklighet som vi nu talar om var annorlunda redan när beslutet fattades. Ja, jag har sagt att från moderaternas företrädare anfördes vissa kritiska synpunkter mot planeringen, men man lät de samhällsekonomiska konsekvenserna ta över. Och trots att det inte i alla detaljer tedde sig så lockande ansåg man det vara så viktigt att detta projekt beslöts att man ställde

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

sig bakom förslaget. Herr Burenstam Linder sade att en del av de synpunkter som man från moderat håll tidigare fört fram efter hand har accepterats, exempelvis en närmare samverkan med övrig svensk järn- och stålindustri. Jag har, herr Burenstam Linder, haft åtskilliga diskussioner med företrädare för övrig svensk järn- och stålindustri. Och det är inte så, herr Lövenborg, att vi har blivit utsatta för något slags press av dessa. Vi har varit inne i öppna och förutsättningslösa diskussioner om möjligheterna till samverkan och därvid har man utgått ifrån att ett beslut fattats om att bygga ett stålämnesverk i Luleå. Man noterar detta som ett faktum. För svensk järn- och stålindustri och dess konkurrensmöjligheter i framtiden ute i världen är det viktigt och angeläget att vi söker en samverkan så långt detta är möjligt. Därav diskussionerna med Stora Kopparberg om valsverket, därav diskussionerna med Grängesbergbolaget om formerna för samverkan, därav den utredning som vi nu genomför om järn- och handelsstålsindustrins framtid.

Det är alltså tack vare beslutet 1974 som vi har kommit in i de här diskussionerna. Är det då inte rimligt att man drar konsekvenserna av sådana nya förutsättningar som pekar mot en väsentligt längre gående integration mellan i det här fallet den statliga järnmalms- och ämnesindustrin och övrig svensk järn- och stålindustri? Vad det ytterst gäller – det borde vi kunna bli överens om – är hur vi skall kunna bevara en konkurrenskraft ute i världen och inte minst ute i Europa, där vi skall avsätta åtskilligt av de produkter som vi tillverkar i vårt land.

Är det inte angeläget att vi här söker åstadkomma en samverkan för att bygga upp en så effektiv konkurrenskraftig industri som möjligt? Så långt har vi kommit i de diskussioner som förevarit från 1974 och fram till nu, en diskussion som vi inte hade kommit in i, om vi inte hade tagit beslutet om Stålverk 80 år 1974.

Sedan kommer nästa randanmärkning till den diskussion vi nu för. Ser inte vår omvärld nu ut på ett annat sätt än 1973 och 1974 med hänsyn till avsättningsmöjligheterna för järn och stål? Se t. ex. på världshandelns utveckling när det gäller skeppsfartens och därmed också varvens förutsättningar! Den planering för varvsindustrin som vi är överens med företrädarna för svensk varvsindustri om innebär att förbrukningen av stålämnen, balkar och plåt går ned till ungefär hälften av förbrukningen år 1973.

För Grängesbergbolagets vidkommande i Oxelösund har jag den uppgiften när det gäller fartygsplåt att i stället för 400 000 tons produktion, som man har kunnat avsätta på främst den svenska marknaden, måste bolaget gå ned till ca 200 000 ton. Detta ger en bild av den efterfrågeförändring som inträffat. På en rad områden har vi samma utveckling: en väsentligt minskad efterfrågan i en exceptionell lågkonjunktur, som vi inte upplevt på mycket länge. Det är inte bara i varvsindustrin utan också inom offshore-industrin med dess utomordentligt stora stålbehov under 1972 och 1973 som förbrukningen har minskat väsentligt i förhållande till tidigare. Det är klart att detta påverkar utvecklingen. Jag

undrar vad man skulle ha sagt om vi inte hade låtit oss påverkas av den förändring som har skett i vår omvärld och av de nya faktorer som har kommit in i diskussionen.

Jag vill återknyta till planerna på en samverkan med övrig svensk järn- och stålindustri. De gav oss möjlighet att föra en diskussion om en integration med övrig svensk industri och en inriktning av verksamheten, också i det ursprungliga projektet, på ämnesavsättning på den svenska marknaden. Det var i och för sig inte så märkvärdigt att vi i fjol kunde diskutera rimligheten av – det var projektledningens eget uppslag – att göra en uppdelning i två etapper med en utbyggnad i första omgången av 2 miljoner ton. Med ett utbyggt valsverk i Gävle med ett behov av 1,5 miljoner ton och med det preliminäraftal som under hand diskuterades med Klöckner där det förutsätts en export av ca 500 000 ton ämnen per år under en sexårsperiod, hade man avsättningsmöjligheter för ca 2 miljoner ton. I ett förändrat konsumtionsläge hade man alltså möjlighet att få avsättning för den etappproduktion som man kunde inrikta planeringen på i första omgången.

Vad som har tillkommit är kostnadsstegringarna. Jag hoppas att herr Ullsten inte försökte göra ett påstående utan mer ville ställa en fråga, när han sade att projektledningen fått order om en ändrad inriktning av projektet och att detta arbete bedrivits utan att NJA:s styrelse och Statsföretags ledning hade inkopplats. Det var inte alls på det sättet, herr Ullsten. Jag har offentligt redovisat hur läget var månaderna januari–februari. I början av februari fick jag kännedom om att projektchefen Friberg hade bestämt sig för att lämna sitt uppdrag. Det hade han förklarat i en skrivelse till direktör Edström.

Vi tog kontakt med direktör Friberg för att begära en förklaring på varför han ville lämna sin uppgift. Den förklaringen fick vi också: han trodde inte på det projekt som han var sysselsatt med. Det är alltså först i slutet på februari som vi får det beskedet.

Så sent som den 10 januari hade vi en överläggning där både direktör Edström och direktör Friberg deltog. Båda var av den uppfattningen att projektet 4 miljoner ton borde fullföljas, men med en etappuppdelning enligt de planer som vi hade diskuterat under hand hösten 1975. Det är alltså i slutet av februari som jag för min del får vetskap om direktör Fribergs ställningstagande och informerar mina kolleger i regeringen här om.

Först efter tredje eller fjärde överläggningen med direktör Friberg tog han upp diskussionen om en alternativ möjlighet, nämligen en komplettering av det nuvarande NJA genom att en del av ett vilande investeringsprojekt realiserar och ämnesverket minskas. Det är de faktiska förhållandena.

Då hade direktör Edström redan bestämt sig för att lämna sin uppgift.

Det var alltså inte så enkelt att i detalj tala om vad som pågick, eftersom vi själva fick lov att pressa fram uppgifterna.

Jag skall återvända till diskussionen om en etappuppdelning på två

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

miljoner ton. Man måste naturligtvis i detta sammanhang diskutera vilka de slutgiltiga kostnaderna för projektet blir, de kostnader som måste tas ut i ämnespriset. Det är de uppgifterna vi får först i februari månad. Jag har öppet redovisat i propositionen och även i interpellationssvaret, att med en försiktig bedömning av ämnespriset på världsmarknaden – det bestämmer ju också i stort sett priset på den svenska marknaden – skulle vi genom ett fullföljande av det ursprungliga projektet kunna riskera en ackumulerad förlust på 3,4 miljarder kronor i mitten av 1980-talet. Det är klart att detta ställer oss inför utomordentligt besvärliga frågor. Skall vi fullfölja projektet? I princip hade riksdagen fattat sitt beslut. Vi hade anmält att vi skulle återkomma till riksdagen med framställning om de medel som krävs för att fullfölja projektet. Uppenbarligen är det herr Lövenborgs mening att oavsett vad projektet skulle kosta och oavsett de förluster som vi hade kunnat ställas inför under 1980-talet, så skulle vi ha fullföljt projektet.

I det nya läget pekade projektledningen på den alternativa möjlighet som vi nu har föreslagit. Den medför ett mindre risktagande än ett fullföljande av projektet enligt riksdagens beslut år 1974. Dessutom skapar denna uppdelning möjligheter, hoppas vi, att snabbare komma till rätta med lönsamhetsutvecklingen inom det nuvarande NJA. Herr Burenstam Linder har tagit upp den frågan och sagt att förlusterna vid NJA är katastrofala. Det är riktigt att förlusterna är mycket höga. De är jämförbara med förlusterna i Domnarvet, och de är – såvitt jag vet – något lägre än i Grängesbergsbolaget. Att det är en tröst för ett tigerhjärta är jag den förste att erkänna. Men vad som kan sägas om det nuvarande NJA är att det genomförda investeringsprogrammet nu har gett det produktionsmässiga resultat som eftersträvats. Tyvärr har detta skett i ett läge där man inte får avsättning för de produkter som man nu har möjlighet att framställa. Men förhoppningsvis – jag säger *förhoppningsvis* – skall vi under en kommande konjunkturuppgång kunna dra fördelar av denna produktionsökning.

Vi är alltså framme vid ett läge där vi inte kan bortse från de stora kostnadsmissiga riskerna. Vi har då utnyttjat möjligheterna till ett minskat risktagande genom en ändrad målformulering, presenterad av projektledningen. NJA:s styrelse har enhälligt ställt sig bakom denna nya målformulering och även Statsföretags styrelse, liksom de tre fackklubbarna vid NJA. Jag kan väl då också till herr Lövenborg säga, eftersom jag vistades tre dagar i Luleå och Boden för omkring två veckor sedan och hade tillfälle att vid den socialdemokratiska distriktskongressen redovisa hur regeringen såg på Stålverk 80 och NJA, att det var en fullständigt enhällig kongress som ställde sig bakom den nya uppläggningsen. Om det blåser en storm uppe i Norrbotten torde den förekomma i de kretsar i vilka herr Lövenborg rör sig. Men den betydande majoritet som socialdemokraterna i Norrbotten utgör står bakom den projektuppläggning som vi nu har.

Hit hör naturligtvis också de frågor som alla talarna varit inne på,

nämligen sysselsättningseffekterna. Hur kan man från projektledningens sida säga att en i huvudsak oförändrad sysselsättningsnivå i förhållande till vad vi angav i 1974 års proposition skall uppnås? Där finns siffran 2 300 arbetstillfällen. Det är alldeles riktigt att vi säger att med den nya uppläggningsen, den ändrade målformuleringen, med en stålämnesproduktion som minskas från 4 ned till 2,5 miljoner ton men med betydande investeringar i valsverket, skall vi kunna uppnå samma sysselsättnings-effekt som den vi angav 1974, dvs. omkring 2 300 arbetstillfällen. Det är riktigt att det har laborerats med åtskilliga siffror sedan dess. Jag är medveten om att vi själva i en skrift kring Stålverk 80 har angett siffran 2 700. Där hade man utgått ifrån att med hänsyn till sjukdom, frånvarofrekvens osv. borde man kunna räkna med att ytterligare 15 % skulle kunna beredas sysselsättning. Det har i senare redovisningar, i februarirapporten, angetts ännu något högre tal. Det är klart att man kan också lägga till den sysselsättning som skulle kommit till stånd om Kruppvalsverket hade genomförts. Ni är självfallet oförhindrade att använda er av de siffrorna.

Vad vi redovisar är den siffra som vi angav 1974 och den siffra som projektledningen och NJA:s styrelse nu anger, nämligen att vi bör kunna uppnå en sysselsättning totalt i NJA efter utbyggnad av stålämnesverket och ombyggnad av valsverket för 7 500 intill 8 000. F. n. finns det ca 5 200 anställda, och vid den lägre siffran 7 500 blir det alltså 2 300 nya arbetstillfällen som bör kunna garanteras.

Hur många av dessa som kommer att få sysselsättning genom ombyggnaden av valsverket kan jag i dag inte ange. Det kan vara 200 eller 300, men eftersom inte siffran är framräknad exakt har jag bara antytt att den kan vara i den storleksordningen. Det är alltså den förklaring som lämnats från projektledningens sida, från NJA:s styrelse och från Statsföretags styrelse och som ligger till grund för det antagande beträffande sysselsättningen som vi anger i propositionen.

Jag vill återvända till den diskussion som inte minst herr Ola Ullsten tagit upp och som rör frågan om beredning av ärenden, i det här fallet en beredning som ligger på verkställighetsorgan såsom NJA:s styrelse och projektledningen i NJA. Det är ju experter, tekniker, som vi anställer för att ta fram det underlagsmaterial som vi skall försöka att som lekmän bedöma. Naturligtvis kan vi också använda andra experter, fast eller tillfälligt anställda i departementet, för att få ytterligare belysning av de här frågorna, vilket vi också har gjort. Men det är inte så att vi på något sätt skulle söka vilseleda riksdagen – det har i och för sig ingen ifrågasatt, men det är vad ni, genom att på det här sättet söka anklaga regeringen för bristande planering och redovisning av siffermaterial som inte visat sig hållbart, näst intill är ute efter. Vi har dragit konsekvenserna av den förändrade verkligheten, vilket åtskilliga talare nu söker förlöjliga eller diskriminera.

Jag upprepar: Vad skulle man ha sagt här om vi hade kommit med en framställan om fullföljande av det ursprungliga projektet med de kon-

sekvenser det skulle innebära och vilka vi fått redovisade från projektledningens sida? De experter vi har i projektledningen har redovisat de förutsättningar och målsättningar som projektledaren sammanfattat i sju punkter:

1. Koncentration på att försörja svensk stålmarknad i rationella produktionsenheter.

2. Totalkapacitet inkl. gamla NJA 4 miljoner ton per år.

Jag tycker nog att herr Lövenborg skall lägga siffran på minnet. De 2 1/2 miljoner ton som produceras i ett nytt ämnesverk plus de drygt 1 1/2 miljoner ton som nu produceras ger ju drygt 4 miljoner ton ämnen. Det motsvarar mer än två tredjedelar av det behov av ämnen som den svenska järn- och stålindustrin har. Det är alltså inte något invaliderat projekt man nu diskuterar.

Om det visar sig att marknaden kommer att tåla mer ämnen, att exportmarknaden står till förfogande så kommer det, enligt vad man från projektledningens sida kan bedöma, att finnas möjligheter att bygga ut för ytterligare 2 1/2 miljoner ton i Luleå. Till det tar vi inte ställning och begär heller inga medel för att projektera i den riktningen. Vi anser att den frågan får tas upp när vi kan göra en bättre granskning av de förutsättningar som kommer att föreligga.

3. Minskat kapitalbehov. Hur mycket kan vi tyvärr inte ange i dag, men eftersom det nu inte bara blir fråga om att bygga ämnesverk utan även om att investera i det nuvarande NJA:s valsverkskapacitet kan investeringarna komma att ligga någonstans mellan 600 och 800 milj. kr. Det betyder att vi inte anser att man nu skall bygga ett valsverk tillsammans med Krupp utan ta upp diskussion – vilket redan skett – om möjligheterna för avsättning av de produkter som kommer att produceras i Luleå.

4. Mindre marknadsrisk.

5. Tryggad långsiktig sysselsättning.

6. Malmbergsmalmen räcker. Det betyder att Kirunamalmen inte skulle behöva komma i fråga för leveranser till Luleå och produktionen där, vilket innebär kortare transportavstånd och därmed lägre kostnader. Man skulle till detta kunna lägga de minskade transportproblemen vid en utbyggnad av ett valsverk i Gävle som, om det byggs, kommer att ta hand om tre femtedelar av ämnesproduktionen från Luleå.

7. Minskade utsläpp, vilket förbättrar miljöaspekten.

Nu kommer jag till den redovisning som jag lämnat i propositionen och i en pressrelease i dag: Vad var de starkt ökade kostnaderna för Stålverk 80 beroende av? Jag har sagt att oljekrisen medfört prishöjningar på ursprungligen planerade anläggningar med mellan 40 och 60 %. Det här, säger nu åtskilliga, borde man ha kunnat inse redan 1973, möjligtvis i början av 1974. Enligt vår uppfattning var det ingen som kunde förutse en sådan prisuppgång som vi fick uppleva under senare delen av 1974 och framför allt 1975. Det var alldeles klart att det pågick en prisuppgång under 1975. Jag sökte få besked från projektledningens sida om vad denna

prisuppgång slutgiltigt skulle leda fram till. Det beskedet kunde jag inte få förrän i september månad 1975.

När jag säger att jag inte ser mig ha anledning att kritisera projektledningen därför att den inte tidigt kunde förutse dessa våldsamma prisstegringar är bakgrunden att det tog så lång tid att arbeta fram ett så konkret material att projektledningen ansåg sig stå på ganska fast mark när den lämnade beskedet. Det kom i september 1975. Kostnaderna angavs då till de dubbla mot dem vi hade diskuterat 1974 och som redan då, som jag sagt, gav anledning till funderingar om hur vi skulle kunna möta de nya kostnaderna; etappuppdelningar osv. kom in i bilden.

Men vi kom också till frågan om en förbättrad miljö, som skulle innebära kostnadsökningar på omkring 500 milj. kr. Vi föreskrev från regeringens sida i anslutning till koncessionsbeskeden att man skulle använda den världen över bäst kända tekniken. Jag tycker att det är ett rimligt anspråk. Det är inget Ruhr vi skall bygga – med rök och miljöstörande avgaser; vi skall försöka så långt möjligt att förhindra det. Men då får vi vara beredda att ta på oss en kostnad som belastar det här projektet och naturligtvis slutgiltigt belastar också kostnaderna för de produkter vi skall ta fram. Det här har man beräknat till ungefär 500 milj. kr. – kanske ligger det något högre. Läger jag därtill de särskilda utbildningskostnaderna, som beräknas till någonstans kring 300 milj. kr., har vi givetvis här stora kostnader, som inget ämnesverk tidigare har belastats med.

Jag anser fortfarande att detta är riktigt. Ett land som vårt har råd att ta de här kostnaderna. Jag har heller inte hört någon protestera mot dem. Eller är det på det sättet att ni hellre hade sett att vi hade försökt ta bort en del av de här kostnaderna för att fullfölja de ursprungliga projektet? Enligt regeringens mening kan vi inte och skall vi inte göra det.

Då kommer naturligtvis också frågan: Skall dessa kostnader nödvändigtvis belasta produktionskostnaden? Vi ställde frågan till projektgruppen i anslutning till dess redovisning av förlustackumuleringen vid en utbyggnad av första etappen. Där har då sagts att man – för att över huvud taget kunna räkna med någon rimlig möjlighet till konkurrens – borde göra en avskrivning av belopp uppemot 4 miljarder kronor, vilket vi ansett väldigt högt. Vidare har det sagts att man kan tänka sig avskrivna någon del – den del som ligger i miljöinvesteringar och särskilda utbildningskostnader. Det har vi inte haft anledning att diskutera. Vi är inte framme vid den punkten ännu. Preliminärt och rent principiellt tycker jag inte det vore helt orimligt. Vi bör, som jag sade, ha råd att ta på oss den kostnaden – under alla omständigheter i avbidan på att kostnader av motsvarande art i andra ämnesverk kommer att slå igenom i priset.

Detta är bakgrunden till det förslag som vi nu har presenterat. Vi begär där att riksdagen mot bakgrund av de samhälleliga motiven skall ställa sig bakom en sådan målinriktning av projektet att ett metallurgiskt

centrum i Luleå, i första hand anpassat till svensk stålindustris behov, skall byggas ut och att denna utbyggnad skall ge minst samma sysselsättningseffekt som tidigare angivits, nämligen 2 300 anställda.

Vi begär medel för att fortsätta projekteringen, också innefattande en del markarbeten och en del serviceverksamheter, men ingenting för projektets genomförande. Däremot anser vi att det med den nya inriktningen, dvs. en utbyggnad av nuvarande valsningskapacitet, borde vara möjligt att – under förutsättning att planerna kan utarbetas så snabbt att en del av upphandlingen kan utföras under nästkommande budgetår – ställa en del av de medel som vi äskar till förfogande för att påbörja sådana arbeten. Detta låser dock inte slutgiltigt planeringen vid ämnesverket. Ämnena kan också komma från den produktion som redan är i gång vid det nuvarande NJA.

Jag skall gå förbi en del av de uttalanden som gjorts. De kritiska anmärkningar mot mig som fällts får jag försöka tåla. Jag tar mitt ansvar för den uppläggning som är presenterad och också för den omläggning av det fortsatta projekteringsarbetet som vi har rekommenderat riksdagen att ställa sig bakom.

Jag är däremot mera intresserad av att diskutera det i och för sig allvarliga ämne som herr Ullsten har tagit upp, nämligen riksdagens möjligheter att på ett bättre sätt följa den fortsatta projekteringen. Som herr Ullsten också angivit har företrädare för näringsutskottet och regeringen efter den skrivelse som folkpartiet avlämnat diskuterat en lämplig uppläggning, som inte ger några konstitutionella problem.

Jag vill gärna säga att också herr Svanberg deltagit i de resonemang som lett fram till näringsutskottets beslut i denna fråga, vilket enligt vad jag blivit underrättad om nu har fattats, och att han även ställer sig bakom detta. Det är inte så att han försöker avvisa varje sådan möjlighet. Vi är fullständigt överens på denna punkt.

Näringsutskottet kommer att tillsätta en beredningsgrupp, som får tillfälle att följa arbetet, och den har naturligtvis också möjligheter att med sig adjungera experter i särskild ordning. Beredningsgruppen kommer att ha tillfälle att träffa projektledningen efter varje projektstyrelsesammanträde. Enligt vad jag är underättad om hålls sådant en gång i månaden. På detta sätt kommer man att få en inblick i det fortlöpande arbetet, som vi hoppas skall bedrivas med sådan skyndsamhet att vi slutgiltigt kan lägga fram våra förslag till 1977 års riksdag.

Diskussionen om formerna för ett parlaments möjligheter att följa ett sådant här arbete är självfallet intressant. Ytterst är det ju riksdagen som fattar de avgörande besluten. Vi har studerat exempelvis förhållandena i Österrike, där man har en starkt utbyggd statlig järn- och stålindustri. Där har en speciell grupp av parlamentariker, uppbyggd med hänsyn till sammansättningen av parlamentet, att granska de stora investeringsbesluten. Vi tycker nog att det är att gå mycket långt.

Vi menar att det skulle vara en smidigare väg för ett samråd att samordna sådana verkställighetsorgan som i detta fall NJA:s styrelse och

NJA:s projektledning med en beredningsgrupp i riksdagen, med dess anspråk på en så långtgående information som ter sig möjlig.

Herr Sjönell har tagit upp några andra i och för sig mycket intressanta problem, nämligen sysselsättningsökningen och energiförbrukningen. Om jag inte är felaktigt underrättad, kommer riksdagen att diskutera energipolitiken den 28 april, och vi blir väl då i tillfälle att utbyta åsikter. Vi har där delade meningar, låt mig redan nu säga det. Jag tror att herr Sjönell alltför snabbt drar slutsatsen om förhållandet mellan sysselsättningsökning och energiförbrukning. Vi har ju ändå en omfattande lågkonjunktur också för åtskillig svensk industri, med begränsat kapacitetsutnyttjande som inneburit att industrins energiförbrukning har minskat men där vi har anledning att räkna med att det fulla kapacitetsutnyttjandet sannerligen kommer igen.

Vi har väl också då det gäller de mindre och medelstora företagen anledning att säga oss att även den frågan skall vi bli i tillfälle att ingående diskutera.

Regeringen har nu – låt mig, herr talman, avsluta mitt inlägg med detta – lagt sitt förslag beträffande Stålverk 80. Jag har försökt ange varför vi i regeringen kommit fram till en ändrad målinriktning. Jag begär inte att ni på någon sida i dag skall ha en färdig ståndpunkt. Ni har inte hunnit ta del av materialet. Vad vi begär är självfallet att vi nu liksom tidigare får en så noggrann prövning som över huvud taget är möjlig av det förslag som regeringen har lagt och att man också, när riksdagen har fattat sitt beslut, är beredd att ta det ansvar som beslutet innebär.

Det skulle, herr Lövenborg, vara alldeles orimligt om vi inte påverkades av den omgivning som vi upplever. Det betyder inte att vi försöker svika Norrbotten. Grundprincipen ligger ju ändå fast, nämligen att vi skall förädla mer av den malm som finns i vårt land. Det är ett viktigt steg som vi tar. Även om det inte har samma omfattning som beslutet 1974 är det ändå fråga om en väsentlig utvidgning av förädlingen av landets egen malm. Denna utvidgning leder också till utomordentligt stora kostnader. Vi kan ännu inte exakt uppskatta dem. Vi har angett att ett fullföljande av 1974 års beslut enligt en etappuppdelning och en uppbyggnad med två valsverk, Kruppvalsverket och Gävle valsverk, skulle kosta ca 13 miljarder kronor i 1975 års priser, i löpande priser 16 miljarder. Det är vad projektledningen har kommit fram till.

Projektledningen har ännu inte så fingranskat sitt material att man nu vågar ange den slutgiltiga kostnaden för en ändrad målformulering. Men låt mig ändå mot bakgrund av mina samtal med projektledningen säga att beloppet torde röra sig om mellan 8 och 10 miljarder kronor för det minskade ämnesverket, för investeringar i nuvarande NJA och för det valsverk som vi utreder och som eventuellt skall förläggas till Gävle.

Nr 105

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! En huvudpunkt i industriministerns försök att förklara vad som har hänt är att alla de som stod bakom projektiden, affärsiden, från 1974 har haft tillgång till samma material, samma beslutsunderlag. Men detta är väl inte riktigt, eftersom hemligstämpeln användes ganska flitigt när det gällde detta beslutsunderlag.

Dessutom är det på det viset att vid den tiden härskade i landet något av ett debattförtryck – som ju inte alls är den lämpligaste atmosfären för att få fram ett allsidigt beslutsunderlag. När herr Sköld, chefen för Statsföretag, försökte komma med synpunkter på detta beslutsunderlag blev han mer eller mindre åthutad, framför allt i socialdemokratisk press, och indirekt även av industriministern i en av de interpellationsdebatter som vi då hade. Och i de debatter som jag då deltog i skrädde industriministern aldrig orden om hur den vore funtad som vågade ha en annan uppfattning och andra synpunkter än de som industriministern förde till torgs. Det förklarades att mina inlägg var buskagitation, inte värdiga att framföras i parlamentet, och att jag var naiv. Det krävdes t. o. m. ursäkter från mig för vad jag hade haft att säga.

Det fanns som bekant också, på tal om debattförtrycket här, några ekonomer som var verksamma för att – så gott det kunde gå när de inte hade tillgång till det hemligstämplade materialet – göra en utvärdering. Jag skall inte yttra mig om deras beräkningar, men jag vill konstatera att de blev i allra högsta grad misstänkliggjorda på grund av att de vågade framföra andra synpunkter än de som heligförklarades av industriministern. Och statssekreteraren i industridepartementet Tony Hagström skrev i det svepet en artikel i Dagens Nyheter, där han på tal om de här ekonomerna avslutade artikeln med att säga:

”Gunnar Myrdal har framhållit att samhällsvetenskapliga forskare i sin forskning influeras av sina politiska värderingar hur objektiva de än söker vara. Han anser därför att forskarna öppet bör redovisa sina värderingar. Ruist, Ståhl och Wohlin borde vara uppmärksamma på detta problem, i synnerhet när de som forskare drar långtgående slutsatser på ett så dåligt underlag.”

Detta är, dagens statssekreterare, ett synnerligen djärvt uttalande, som nu i efterhand dessutom ter sig som dumt!

Vad beträffar beslutsunderlaget, som industriministern förkunnar att vi alla hade tillgång till, gäller ju också att det när allt kommer omkring ofrånkomligen är så att det är en regering som styr och begär fram utredningar och som har i sin hand denna möjlighet – till skillnad från oppositionspartierna. Om regeringen då har tagit fram ett, som det har visat sig i efterhand, svagt beslutsunderlag, går det således inte bara att hänvisa till att även andra hade tillgång till samma material som regeringen. Det är att göra motsatsen till vad industriministern avslutningsvis sade i sitt långa inlägg, nämligen att han var beredd att ta sitt ansvar. Att det var ett svagt beslutsunderlag vet vi ju f. n., och det har förklarats även av projektchefen herr Friberg att det var svagt.

Det var mot bakgrunden av svårigheten att få fram riktiga utgångspunkter i så stora satsningar som det här var fråga om som vi från moderat håll begärde att man skulle söka samarbete med andra företag för att få tillgång till största möjliga expertis. Från socialdemokraternas sida viftades detta påpekande bort. Man var självsäker intill det otroligas gräns. Att läsa vad t. ex. herr Svanberg förkunnade i de sammanhangen är i efterhand komiskt och tragiskt. Och industriministern var heller inte beredd att lyssna på våra varnande ord om att det när allt kommer omkring vid en stor satsning som denna är rimligt att inte gå så lättvindigt till väga som man i själva verket ofta gör, därför att man från socialdemokratisk sida i sina förvirrade föreställningar om hur enkelt det är med företagande tror att det bara är att köra i gång.

När industriministern här försöker göra gällande att andra hade samma beslutsunderlag som han och därför enligt hans uppfattning skulle vara ungefär lika ansvariga när man bedömer vad som har hänt, får vi heller inte glömma att många – framför allt från moderata samlingspartiet – under den tid som har gått vid upprepade tillfällen har förklarat att de påståenden som regeringen gjorde inte var hållbara. Jag påminner på nytt om att jag för mer än ett år sedan här i kammaren talade om, att de totala kostnaderna för stålverket skulle komma att bli i det närmaste dubbelt så stora som industriministern menade – 7 miljarder, sade jag. Industriministern minns nog hur han stod här och förlöjligade detta. Men jag hade ju inte helt plötsligt drömt en natt att det kanske skulle bli en så fantastisk höjning av investeringskostnaderna, utan det sades ganska allmänt. Industriministern måste ha varit nära nog den enda person i landet med ett aktivt intresse för dessa frågor som inte hade en känsla av detta. Alla jag träffade framförde denna synpunkt.

Industriministern har länge vägrat att inse att den uppläggning som han har talat för har vilat på svag grund. Det är antingen att förleda eller att vara otroligt enfaldig – det är bara att välja mellan de två möjligheterna.

Jag förstår fortfarande inte – jag har inte fått någon förklaring av industriministern på den punkten – hur det var möjligt den 24 februari i år att med brösttoner göra gällande att planhushållningen tränger sig på, att säga att vi måste fullfölja det här projektet på grund av dess utomordentliga betydelse och att påstå att det skulle bli ett valsverk tillsammans med Krupp, när man sedan, bara tre fyra dagar eller en vecka efteråt, tvingas ändra på alla planer. Allt det som industriministern nu framför som argument för att frångå den ursprungliga uppläggningsen av projektet var ju väl känt den 24 februari. Industriministern ruskar nu på huvudet, och en sak var faktiskt inte väl känd; det var att den ene eller den andre av herrar Friberg och Edström stod i begrepp att avgå. Det är vad som har inträffat, och det gjorde jag till ett argument i mitt första inlägg. Det var rädslan för att projektchefen skulle hoppa av och den politiska belastningen det skulle skapa med en sådan inblick i förvirringen som gjorde att man plötsligt, på en vecka, frångick den

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

uppläggning man hade tänkt sig. Alla de andra argumenten – de argument som framförts i propositionen för en annan uppläggning, de argument som industriministern framför här för en annan uppläggning – var redan i mitten av februari väl kända för dem som hade anledning att följa med. Det var ju inte för inte som jag t. ex. framställde min interpellation den 19 februari – innan herrar Friberg och Edström gjorde sin offentliga redovisning av sina ståndpunkter – i en känsla av att det läge som rådde var fyllt av vanskligheter.

När det gäller ett sådant argument som att man skall frånga den ursprungliga planen på grund av att konjunkturen är annorlunda påminner jag industriministern om vad han ju ändå har sagt här i riksdagen, nämligen att det är totalt fel att hålla på och rucka på investeringsplanen därför att konjunkturen svänger. Ingen klok företagare gör så – lyssna sedan på herr Hedlund, sade Rune Johansson. Men nu är den annorlunda konjunkturen ett huvudargument för att frånga den ursprungliga planen.

Även om man hade följt den uppläggning som vi från moderat sida rekommenderade, nämligen att man skulle få större stadga i detta projekt genom att söka samarbete med privata företag och den expertis som där finns, så hade risker varit förenade med detta – det råder det inget tvivel om. Det är det, herr industriminister, som är bakgrunden till det uttalande från herr Regnéll som industriministern citerade – att när man till slut ändå skall bedöma vad som skall göras och inte göras, måste man också ta sådana mera samhällsekonomiska avgöranden i betraktande som har att göra t. ex. med regionalpolitiska överväganden.

En särskild anledning som industriministern anför som förklaring till att man nu har svängt om till en annan projektutformning är att vissa mellansvenska järnföretag har sökt samarbete med Stålverk 80 och NJA. Ja, O. K., men fortfarande gäller att detta hade inträffat före mitten av februari, då industriministern ju fortfarande – jag upprepar det – stod och sade att projektet skall fullföljas. Hur kan det vara möjligt att sedan i efterhand komma och säga att på grund av att man har detta närmare samarbete med de andra svenska företagen skall man banta ned projektet i den utsträckning som nu har skett? Jag kan inte fatta att det kan vara ett för denna förändring hållbart motiv.

Under alla omständigheter vilar det inget som helst av planmässighet över hur man hoppar från det ena till det andra. Och det är därför, herr Sjönell, som jag faktiskt är intresserad av att titta litet bakåt, på vad som har skett här. Det är inte för att gräla för sakens egen skull utan därför att vi f. n. håller på att bedöma en regerings uppträdande. Det gäller en regering som i stor utsträckning begär fullmakter för att få socialisera omfattande delar av svenskt näringsliv och på andra vägar styra och ställa, en regering som t. ex. anser att den själv skall ha någon sorts överinseende över stålindustrin i övrigt. Då har det, herr Sjönell, ett visst intresse att se efter hur denna metod – planhushållningens metod – har verkat. Det är då som man märker att dessa herrar inte ens är kapabla att sköta sitt eget projekt. De kan inte klara de kort de redan

har på hand, och ändå vill de ha hela kortleken i näven. Det är tokigt att inte i tid se de risker som detta medför.

När det gäller samarbetet med andra företag i Mellansverige säger industriministern i interpellationssvaret att "övrig svensk stålindustri i stor utsträckning vill diskutera sin framtida förädlingsverksamhet med utgångspunkt i ämnesleveranser från Stålverk 80".

Ja, här finns en intressant fråga. Regeringen säger ofta just att Stålverk 80 skulle komma att på något sätt underlätta strukturrationaliseringen för alla de små – och stora – järnverk som finns i Mellansverige. Men branschfolk säger mig att de produkter som kommer från detta Stålverk 80 icke kan användas ute i de mindre stålverken. De kan användas endast av plåttillverkare, dvs. Gränges i Oxelösund och Stora Kopparberg. Inga andra väsentligen har möjlighet att använda just den typ av produkt som kommer från Stålverk 80.

Jag är ju inte branschkundig, men de som jag har frågat intygar att så är det. Då undrar jag, herr industriminister: Skulle det inte vara bra att redogöra för på vilket sätt tillkomsten av Stålverk 80 skulle underlätta den strukturrationalisering som man nu talar om när det gäller de mindre bruken ute i Bergslagen som är beroende av en ämnesförsörjning? Det är en viktig fråga att bringa klarhet i.

Beträffande samarbetet med de två mellansvenska företag – Gränges i Oxelösund och Stora Kopparberg – som kan komma i fråga för att ta ämnen från Stålverk 80, uppstår ju också den intressanta frågan: Vad är det som säger att Stålverk 80 – om vi får kalla det så fortsättningsvis också – kommer att kunna tillverka till sådana priser att det verkligen går att sälja dessa ämnen på den svenska marknaden? Försätter man sig inte i ett mycket dåligt förhandlingsläge från statens sida gentemot Stora Kopparberg när man nu, innan några lönsamhetsberäkningar är gjorda, vill att riksdagen skall fatta principbeslut om att det skall se ut just på det här viset?

Om jag vore chef för Stora Kopparberg skulle jag anse att jag hade en idealisk sits i förhandlingar om avräkningspriser mellan Stålverket och Gävlevalsverket. Jag undrar om industriministern har någon synpunkt på detta onekligen intressanta spørsmål.

Jag har en fråga till. Vi har ju sett i tidningarna häromdagen, och det nämns f. ö. också i interpellationssvaret till herr Sjönell, att industridepartementet har slutit någon form av avtal med Industriförbundet vad gäller att de 150 största företagen i Sverige skall meddela sina investeringsplaner till samhället. Då undrar jag: Har Stålverk 80 eller industridepartementet meddelat så att säga till samhället alla de olika ändringar som man har gjort i sin egen plan? Den frågan är inte så alldeles låt mig säga smålök som det kan synas, utan den har en stark praktisk betydelse, och det är denna: I vilket läge har man egentligen försatt Luleå kommun? Har Luleå kommun fått meddelanden från NJA i full utsträckning om alla olika planer, uteblivna planer och ändringar?

Det anser jag att Luleå inte har fått. Och beviset för det är att när

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

det gäller sysselsättningsfrågan är det – som industriministern har erkänt tidigare i dag – så, att hade man byggt ut stålverket som man först tänkte plus ett Kruppvalsverk hade det inneburit en sysselsättningsökning med över 4 000 personer. Då skulle Luleås utbyggnad ha kommit i ett helt annat läge än det som Luleå är i då det gäller den uppläggning som nu är tänkt.

Man har aldrig meddelat Luleå att det skulle bli dessa 4 000. Och det är anledningen till att man nu kan säga, att den planändring som görs inte innebär att Luleå kommun kommer i något annat läge än vad som först var tänkt. Men det hindrar inte att man i Luleå kommun nu befinner sig i ett synnerligen svårt läge – och det gör man för den delen också i Boden. När jag var på genomresa i Norrbotten nyligen sades det mig att olika etapper av bostadsutbyggnaden i regionen har skjutits på framtiden, därför att man är osäker om vad som egentligen kommer att hända. Jag har också läst i Norrländska Socialdemokraten att Rune Johansson gjort ett framträdande där uppe nyligen. Industriministern mötte då kommunalmän som var mycket oroade över vad som egentligen skulle hända, och till dem sade Rune Johansson så här, står det i tidningen:

”Fortsatt planeringen och uppbyggnaden, manade industriministern Luleå kommun och länsstyrelsen. De medel som krävs skall regeringen hjälpa till med.”

Då anser jag att det för riksdagen är intressant att höra: På vilken konstitutionell grund kan industriministern framföra sådana synpunkter? Eller är det kanske bara rena desperationen som gör att när industriministern kommer upp till Luleå och är oroad över vad som kommer att hända, så säger han bara till de kommunalmän han möter: Oroa er inte, bygg på bara. Luleå skall få de pengar som behövs.

Såvitt jag förstår är det en ganska stor växel som industriministern där ställer ut. Ty enligt de granskningar som kan göras, och som gjordes exempelvis i Dagens Nyheter för en tid sedan, så befinner sig Luleå kommuns affärer i ett synnerligen ansträngt läge. Frågan är alltså: Vad finns det för konstitutionell grund för att på det sättet vid ett partimöte där uppe ställa ut den typen av växlar? Och vill industriministern här upprepa det löftet?

Sedan var det sysselsättningsfrågan. Jag lyssnade på vad industriministern sade i sitt senaste inlägg, där han konstaterade att på grund av investeringen i valsverket i NJA, som man hade tänkt sig, skulle det komma att erbjudas ett visst antal extra sysselsättningstillfällen, och det är det som förklarar att man nu kan säga att det trots allt inte blir en mindre uppgång i sysselsättningen än vad man ursprungligen hade tänkt sig. Men mina sagesmän har meddelat att investeringen i valsverket i NJA inte kommer att ge ett enda extra sysselsättningstillfälle, utan det kommer bara att förhindra att man tvingas ta ur drift omodern valskapacitet. Det kommer inte att bli någon extra sysselsättning alls. Så den förklaringen, som jag själv också trodde var den riktiga, att det när

allt kommer omkring skulle bli samma sysselsättning trots den bantade stålverksdelen, håller inte. Därför vill vi, herr industriminister, ha en bättre förklaring till att det trots bantningen kan bli den sysselsättning som man ursprungligen sade att det skulle bli.

En annan mycket allvarlig fråga är denna: Hur skall det bli möjligt för riksdagen att nu fatta ett principbeslut utan något underlag? Är detta tecknet på s. k. planmässig hushållning, att man kommer till riksdagen och begär ett beslut i en stor fråga utan något underlag alls? Ty såvitt jag kan bedöma innehåller den proposition som nu föreligger ingenting annat på sina 34 sidor än en redogörelse för varför den tidigare uppläggningsen inte dög. Den ursprungliga propositionen, som vi fick 1974, var på 40 sidor. Den proposition som vi nu har fått har som sagt använts till att tala om varför de ursprungliga 40 sidorna var fel. Och den konstitutionella frågan blir då: Vad har riksdagen för grund att fatta ett så långtgående principbeslut som här begärs?

Visserligen har industriministern här kastat fram en siffra – han säger att det här kanske kommer att kosta omkring 9–10 miljarder – och en sådan framkastad siffra är naturligtvis bättre än ingenting, men jag bara undrar om detta är planmässig hushållning.

Vilken uppfattning om detta kommer Rune Johansson själv att ha om en månad? Vad kommer han att säga då? Och vad kommer han att säga om ett halvår eller om tolv månader? Det vet vi inte och det vet inte ens han själv.

Regeringens näringspolitiska uppläggning är djupt oroande. Inför de omfattande anspråken på socialisering som f. n. framställs med t. ex. aktier i AP-fonder, marksocialisering, löntagarfonder, socialisering av läkemedelsindustri och av läromedelsproduktion osv. är det utomordentligt betydelsefullt att i tid varsebli erfarenheterna av den förvirrade handläggning som det här är fråga om.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Statsrådet Johansson säger att regeringen inte har blivit utsatt för press. Han får förlåta mig om jag säger att det är svårt att tro honom på den punkten. Alltför mycket talar för motsatsen.

Han sade också i sitt senaste anförande att grundprincipen står fast att vi skall förädla mer av Lapplandsmalmen. Vi betraktade det ursprungliga projektet som ett begränsat steg, men dock ett steg i rätt riktning mot målsättningen att den helt dominerande delen av Lapplandsmalmen skall förädlas i det egna länet. Nu krymps alltså detta begränsade steg ytterligare. Då hjälper det inte att Rune Johansson säger att grundprincipen står fast.

Statsrådet Johansson använder åtskilligt av sin talartid till att försöka inbilla oss att ett nästan till hälften bantat projekt är en lika rejäl satsning

Nr 105

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

som det ursprungliga. Han använde försiktigtvis formuleringen att det "bör" kunna garantera 2 300 jobb. Men att förklara detta så att det blir trovärdigt är en trollkonst som inte ens en så skicklig man som industriministern lyckas med.

Kvar står ju att de nya planerna innebär en minskad produktion och att de stora steg man förberedde sig att ta när det gäller förädlingen av Lapplandsmalmen också blir hängande på halva vägen.

Det finns ett brett stöd för de nya planerna, anser industriministern efter att ha besökt Norrbotten. Han framhåller särskilt belåtenheten på den socialdemokratiska distriktskongressen i Boden. Jag vill påpeka att även den socialdemokratiska regeringsavisan uttryckte förvåning över att partikongressen i Boden var så högaktningfull att ingen kom sig för att ens ställa någon enda besvärande fråga till statsrådet Johansson.

Men det är klart att man lyckats få en del trogna att foga sig i ledet av missriktat partinit. Det finns naturligtvis också människor som är så besvikna över alla tidigare löftesbrott att de tänker att det är bra att vi i alla fall får någonting. Det är också den röda tråden i regeringsledamöternas agerande i samband med affären Stålverk 80: Var tack samma över det ni ändå får.

Jag vågar påstå att en bred folkopinion i mitt eget län inte ropar halleluja och inte är tacksam över begränsade insatser. Vi norrbottningar tycker f. ö. inte att det är någonting som vi får utan anser att det handlar om något som vi har rätt till.

Sedan säger statsrådet Johansson att vi vill bygga ut oavsett vad det kostar. Men det finns resurser. Från det län som nu är aktuellt har under årens lopp hämtats miljard efter miljard i form av malm, skog och vattenkraft. Den nuvarande exporten per invånare är tre gånger så stor som genomsnittet i vårt land. Det är alltså ingen tärande utan en närande del av vårt land. Vad som krävs är inga nådegåvor, utan moralisk rätt. Löften har man matats med under åtskilliga valrörelser, och det skulle vara lätt att göra upp en katalog över svikna löften. Mot den bakgrunden är det inte märkligt att de senaste turerna i affären Stålverk 80 har väckt både misstänksamhet och förbittring.

Om de nya planerna heter det – det betonar statsrådet också i sitt svar och i den proposition som har lämnats i dag – att de dimensioneras med sikte på att tillfredsställa den svenska marknaden. Men däri ligger väl också projektets begränsning. Det kommer att vara uppbundet till leveranser till i huvudsak den svenska stålindustrin. Man ställer inte kursen på en offensiv export. De privata intressenterna får möjlighet att öva utpressning på NJA precis som tidigare. Man avstår från ambitionen att konkurrera på den internationella stålmarknaden, och därmed slår man in på en defensiv linje.

Nu sägs det att stålkonjunkturerna inte är bra – det betonas i svaret och upprepas av statsrådet i debatten. Men konjunkturernas svängningar kan inte få dirigera en sund och offensiv framtidsplanering. Dessutom är argumentet om svårigheter med avsättning på den internationella

marknaden högst tvivelaktigt sett i ett längre perspektiv. Disponent Edström och hans medarbetare hade en grundlig marknadsundersökning som underlag för det ursprungliga projektet. Han bestrider fortfarande att de grundläggande förutsättningarna har förändrats.

Ja men, säger statsrådet Johansson, vi har så och så många experter, vi måste tro på expertisen. Visst finns det experter – det finns många experter och det finns experter med skilda meningar. Disponent Edström är en av dem.

Och i Dagens Industri den 12 februari i år finner vi en intervju med en av direktörerna för Nippon Steel, Akira Miki. Han framhåller visserligen att konjunkturerna f. n. inte är bra men säger att satsningen på en utbyggnad måste bli ett affärsmässigt lyckokast när konjunkturerna vänder och världen får en kraftig efterfrågan. I intervjun säger han bl. a.:

”Idag är det få som vågar investera i stålbranschen – eller har råd. Med för den som kan satsa idag finns det stora vinster att göra i framtiden. Idag är stålpriserna låga och efterfrågan dålig. Men om kanske tre år måste stålpriserna gå upp åtminstone 15–20 procent.”

I samma intervju säger han vidare:

”Internationella järn- och stålinstitutet gjorde för ett år sedan en prognos över stålbehovet fem-tio år framöver. År 1980 räknade man med att det skulle finnas en efterfrågan på 940 miljoner ton. De siffrorna måste vi i dag korrigera nedåt – vi tror i dag på en efterfrågan om fem år någonstans i trakten av 850 milj. ton. Mot det står alltså dagens kapacitet på 750 milj. ton samtidigt som de ökade investeringskostnaderna gör det nästan ekonomiskt orimligt att möta den kraftigt ökade efterfrågan. Då uppstår en stålkras av ett annat slag. Naturligtvis blir följden prisökningar, men inte nödvändigtvis mycket större vinstmöjligheter för stålföretagen.

Situationen blir en annan för den som har möjlighet att investera i nya anläggningar redan i dag, ---.

Vi vet att vi borde göra det för att möta en bättre situation om tre-fyra år, men vi har inte råd. Om Sverige anser sig ha råd med en sådan satsning, finansierad över skatter och på annat sätt, så måste jag säga att vi avundas er.”

En av toppfigurerna i ett av världens största stålföretag avundades oss alltså planerna på Stålverk 80, som då ännu inte hade rivits upp. Han klargör att det kommer att finnas en marknad för stålverk och vinster att hämta för dem som är framsynta nog och har resurser att bygga ut, särskilt om man, som han säger, kan investera i helt nya anläggningar.

Den 5 mars intervjuades chefen för Kruppverkens stålkoncern Robert Mintrop i Aftonbladet. Han anses vara en av världens främsta bedömare av stålindustrins utveckling, skriver Aftonbladet. Mintrop säger bl. a.:

”Med hänsyn till den gynnsamma placeringen vid kusten och de väldiga svenska malmtillgångarna samt den i detta sammanhang jämförbart ogynnsamma situationen i andra ståltillverkningscentra, anser jag detta projekt vara fullt försvarligt att genomföra.”

Vi tror på projektet i den form som riksdagen tidigare beslutat om. Till dem som tror som vi och som inte har fogat in sig i ledet hör bl. a. landshövding Ragnar Lassinantti i Norrbotten. Han är skarpt kritisk mot den planerade nedskärningen. Han har också intervjuats i Aftonbladet den 12 mars. Han är visserligen ingen stålexpert, men jag har lärt mig bedöma honom som en karl med åtskilligt sunt förnuft. Jag vet också att han har en ärlig känsla för länet och dess utveckling. I intervjun i Aftonbladet säger Lassinantti:

”Det olyckligaste som kan ske är att vi får ett invalidiserat stålverk i Luleå, ett stålverk som liksom gamla NJA redan från början är dömt att bli ett socialfall.”

När han tillfrågas om sin reaktion på det nya Stålverk 80 där produktionen skall halveras men där man försäkrar att sysselsättningen skall bli densamma svarar han:

”Jag är ytterst osäker på om det verkligen kan bli så. Det nya förslaget innebär, som jag ser det, en tillbakagång till 50-talets NJA-politik. Vi bygger upp en orationell S 80-enhet där man av sysselsättningskäl försöker pressa upp antalet anställda.”

Lassinantti klagör också att det enligt hans sätt att se finns avsättningsmöjligheter. Lassinantti fortsätter: ”Valsning och bearbetning kan vem som helst klara, men ämnesproduktionen blir den strategiskt, ekonomiskt och förhandlingsmässigt viktiga processen i ett resursknappt Europa.”

Lassinantti har också intervjuats av Norrskensflamman. Där säger samma landshövding så här:

”Jag upplevde förslaget om nedbantningen som ett slag mot Norrbottens intressen. Jag litade på Edström och Haglund som betytt så mycket för besluten om Stålverk 80. Bortsett från deras kvalifikationer som stålmän, som är allmänt erkända, hade de ju tillsammans på några år höjt omsättningen i Sandviken från 250 miljoner kr till 1,8 miljarder. De visste vad de talade om.”

Som norrbotning är det för mig omöjligt att förbigå sysselsättningsaspekten, som ju redan har diskuterats åtskilligt här. Jag tror inte på talet om att ett halverat projekt skall kunna ge lika mycket jobb. Det kan knappast heller ge samma spridningseffekt, och vi behöver fler arbetstillfällen i alla delar av det här stora länet. Det nya projektet skulle alltså enligt högst preliminära löften – så får man tolka statsrådet Johansson – ge 2 300 nya jobb. Men vad som också står klart är att Norrbotten behöver minst 10 000 nya jobb, om man skall kunna skapa full sysselsättning i detta ords rätta bemärkelse. Vi skulle egentligen behöva tre Stålverk 80. I detta sammanhang vill jag aktualisera frågan: Hur går det med gruvbrytningen i Kaunisvaara? Det projektet har ju i varje fall i debatten och i försäkringar från NJA spelat en betydande roll och förknippats med Stålverk 80. Avsättningen från brytningen i Kaunisvaara skulle i huvudsak gå till NJA.

När det ursprungliga beslutet om Stålverk 80 fattades hälsade vi det

med glädje – det har jag redan understrukit. Vi såg det som början till en ny politik, en början till en bred statlig industriplanering, som självfallet inte skulle stanna vid Stålverk 80 utan gå vidare i förädlingskedjan. Att tillverka stålämnen är ju trots allt bara en bit på förädlingens väg. Från produktionen av järn och stål är det logiskt att gå vidare, att bygga upp en stor statlig verkstadsindustri och produktion av lättare färdigprodukter. Det måste ju betraktas som det naturliga.

Vi trodde att det ursprungliga beslutet om Stålverk 80 skulle bli början till en näringspolitisk offensiv, men vad man nu bevittnar är trots allt att regeringen tvekar och retirerar. Den offensiv man borde ha slagit in på skulle inte bara innehålla Stålverk 80 med bieffekter och dess biverkningar i Norrbotten, utan det logiska hade varit att gå vidare och ta in hela gruv- och stålindustrin i ett totalt sammanhang, att förbereda sig för det som herr Burenstam Linder avskyr, nämligen planhushållning och övertagande av en viktig sektor inom näringslivet.

Stålverk 80 kan inte ses isolerat. Det måste sättas in i sitt sammanhang, och då handlar det också om den svenska järn- och stålindustrins framtid. På det området bör man i stället ta ifrån Grängesbergbolaget och storfinansen deras avgörande inflytande. Alltså: Regeringen borde tänka på offensiv i stället för reträtt.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Bara en kort reflexion med anledning av det som herr Lövenborg sade allra sist. Han efterlyser planhushållning och menar att det är det som skall rädda oss från problem av den typ som vi nu diskuterar. Men är det inte just någon form av planhushållning som vi nu upplever? Det är ju politiska instanser som har planerat för Stålverk 80, och den kaotiska situation som uppstått och som den här debatten handlar om är vad som har blivit resultatet. Jag vill inte med det ha sagt att det alltid behöver gå på tok när staten ägnar sig åt företagande, utan bara att det långt ifrån är någon garanti för planmässighet att ha politiker som planerare inom ekonomin.

Vad som har framgått av den här debatten är att alla partier är positiva till idén att göra Luleå till ett stålcentrum. Där finns både de praktiska förutsättningarna och behov av att skapa mer sysselsättning.

Det har också blivit alldeles klart – industriministern var entydig på den punkten – att det är regeringen som har det främsta ansvaret för den sortens planering som vi nu diskuterar och som får bära ansvaret när någonting går på tok. Vad den här debatten gäller är alltså hur regeringen har förvaltat det uppdrag som riksdagen gav den i och med 1974 års beslut att bygga det som då kallades Stålverk 80. Skall man kunna utkräva det ansvaret, då måste det bli en debatt som – precis som herr Burenstam Linder var inne på – sysslar en hel del med det som har varit. Vi behöver inte kalla det för att söka syndabockar – det gäller att analysera det som har hänt för att lära för framtiden. Den sortens debatter är inte bara tillåtna, de är i själva verket alldeles nöd-

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

vändiga.

Industriministern uppehöll sig ganska mycket i sitt andra inlägg vid sysselsättningen. Han hade en ambition att vara pedagogisk, att förklara hur det kommer sig att han kan säga att ingen behöver vara orolig uppe i Norrbotten för det inte blir lika många jobb som lovats hela tiden, under alla skiftningar i det här projektets historia. Men jag måste erkänna, herr industriminister, att jag blev ändå inte särskilt mycket klokare.

Minst 2 300 nya sysselsättningstillfällen är vad det skall bli i NJA. 1974 lovade regeringen i proposition till riksdagen att 2 300 personer skulle få sysselsättning i Stålverk 80. Därutöver skulle 1 000 personer få jobb som skapades genom andra investeringar i anslutning till NJA. Det är klart att en del av dessa 1 000 jobb har kommit till, men långt ifrån alla. Den sysselsättning som regeringen lovar att det bantade stålverksprojektet skall ge är därför avsevärt mindre, såvitt jag kan begripa, än vad man med yviga politiska gester lovade 1974. Varför vill regeringen inte erkänna att det förhåller sig på det viset?

Jag har valt att jämföra de siffror som man nu säger är aktuella med de siffror man angav i samband med beslutet på västkanten 1974. Men det projektet är redan mer eller mindre historia. Om man i stället väljer att jämföra med de löften man gav i anslutning till en del andra varianter som blev aktuell under tiden, då blir det fråga om mycket större gap. I det förslag som presenterades för NJA:s styrelse i februari beräknades sysselsättningen till 3 700 personer. Till det skulle komma 200–300 personer som skulle anställas tillsammans med Krupp, som då skulle bygga ett valsverk uppe i Luleå. Det ger tillsammans 4 000 sysselsättningstillfällen. Det är närmare 2 000 sysselsättningstillfällen mer än som nu kommer att bli fallet och, såvitt jag begriper, en nödvändig konsekvens av bantningen. Jag tycker att det också på den punkten borde finnas skäl för regeringen att erkänna att det inte blir riktigt lika bra som man lovat.

En tredje diskussionspunkt är hur det blir med bieffekterna av stålverkssatsningen. Det har nämnts ganska höga siffror när det gäller människor som skall få arbete i andra näringar som blir en konsekvens av att man bygger ett stålverk i Luleå. Om man nu bantar stålverket runt omkring, får det inte då också konsekvenser för jobben i stålverkets utkanter? Såvitt jag begriper måste det få det. Så inte heller i det avseendet kan man hålla lika mycket som man lovat.

Det är nu inte heller längre fråga – som vi kunnat konstatera av dagens meddelande om den nya propositionen – om ett stålverk som skall sätta i gång 1978, vilket man tänkt sig ursprungligen, utan först 1981. Det måste innebära att en massa människor som man tänkt sätta i arbete i slutet av 1970-talet nu kommer att få jobb först ett par tre år senare. Det har också konsekvenser ur sysselsättningssynpunkt. Också det tycker jag vore motiverat att industriministern erkände.

Jag tycker alltså fortfarande att två frågor väntar på sitt svar. Jag utgår då från industriministerns egen bedömning av sysselsättningsfrågorna.

inte från min. Hur kommer det sig att ett verk med en produktionsvolym på 2,5 miljoner ton kan ge jobb åt lika många anställda som ett på 4 miljoner ton? Det är den ena frågan.

Den andra är: Vad menas egentligen med de siffror som presenteras i dagens interpellationssvar om de 2 300 nya jobben i NJA. Inkluderar de eller inkluderar de inte de 1 000 nya jobb som man nämnde utöver Stålverk 80 i de tidigare beskeden? Eller om man vill formulera frågan på precis samma sätt som jag gjorde i mitt förra inlägg: Kommer det, med den här nya uppläggningsen, att bli utrymme för de ca 7 600 nya jobb 1980 totalt sett, i Luleå, som man lovade i propositionen 1974 och – inte minst – ställde i utsikt i valrörelsen 1973?

Så till frågan om marknadsförutsättningarna. Här säger industriministern att en ändrad inriktning av projektet var nödvändig därför att marknadsförutsättningarna ändrats. Det hade man alltså inte kunnat förutse tidigare. Hade man verkligen inte det? Här finns uppenbarligen personer – om jag har förstått saken rätt också inom statsrådet Johanssons eget departement – som faktiskt ifrågasatte om den här bedömningen var den korrekta. Jag vet inte vad den promemoria innehöll som docenten Lars Vinell utarbetade under den tid han var anställd i departementet, eftersom den är hemlig, men av tidningsuppgifter att döma innehöll den just en varning för att den här marknadsbedömningen var felaktig. Varför fick man inte veta någonting om den kritiken när propositionen lades på bordet? Det fanns ju också utomstående experter som gjorde precis den bedömning som regeringen nu erkänner är riktig och lägger till grund för det alternativa projekt den i dag föreslår. Jag tänker på de tre ekonomer som Industriförbundet anlätade för att göra en analys av regeringens förslag till Stålverk 80.

Industriministern sade att man hade samma bedömning inom den övriga industrin på det här området, dvs. den enskilda stålindustrin. Det är möjligt. Jag kan inte veta exakt hur man där såg på den här saken när propositionen utarbetades i början av 1974. Men i en TV-debatt som fördes ett år senare sade Oxelösundschefen Ian Wachtmeister ungefär följande: – Jag trodde från början att det skulle finnas goda avsättningsmöjligheter för de 4 miljonerna ton stålämnen från Stålverk 80, men jag har ändrat uppfattning. Valsverken måste bygga masugnar i egen regi. Därmed minskar efterfrågan för Stålverk 80.

Det var alltså så man inom den enskilda stålindustrin, för nu ungefär ett år sedan, såg på den marknadsbedömning som Stålverk 80-idén byggde på.

De uppgifterna hade också industriministern tillgång till när han i april hävdade att ingenting hade förändrats på marknaden som gjorde det nödvändigt att alls diskutera om premisserna för stålverket var de riktiga. Vi fick ju inte ens skjuta på saken 14 dagar här i riksdagen för att få betänketid. Inom NJA-ledningen avvisade man alla betänkligheter med en fnysning.

Jag kan inte komma ifrån, herr talman, att anledningen till att man

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

inte längre bygger på den idé man hade från början om stålämnesexport i stor skala är att man upptäckt att man haft fel i marknadsbedömningen. Jag skulle vilja tillägga att det allvarligaste felet är att man varit så till den grad litet lyhörd för kritiska synpunkter. Man hade bestämt sig för hur det skulle vara, och vad andra hade att säga var något som man bara inte ville höra talas om.

Sedan har vi, herr talman, kostnadsutvecklingen. Visst måste man ha rätt att räkna fel när det gäller sådana här jättelika projekt. Hur stor inflationen blir kan man aldrig exakt veta – man kan göra vissa antaganden och även små ändringar i procent leder ju till mycket stora belopp i fördyringar. Men sedan man sagt det måste man väl också rimligen mena att det finns gränser för *hur* fel man får räkna. Annars är det ju meningslöst att vi här i kammaren fattar beslut om vissa kostnadsramar.

Det som vi tog ställning till 1974 var ett projekt som skulle kosta 4,6 miljarder kronor och som då beskrevs som och var den största enskilda industrisatsningen i Sverige någonsin. Det var i slutet av maj 1974. När man den 26 februari 1976 lämnar in en finansieringskalkyl till departementet är man uppe i en kostnad av 16,2 miljarder i löpande priser. En fördyring på 18 milj. kr. per dag alltså mellan dessa två tidpunkter.

Då tycker jag, herr talman, att man har passerat gränsen för vad som är tillåtet när det gäller att räkna fel. Det är ju inte alldeles säkert att riksdagen, om den i maj 1974 hade förelagts ett förslag till en industrisatsning som skulle komma att kosta 16 miljarder kronor, hade sagt att det var vad vi borde gå in för. Vi kanske då hade sagt att det, om det blir så dyrt, kanske finns någon annan användning för pengarna som är ännu bättre för sysselsättningen uppe i Norrbotten och för landet i övrigt. Det är därför som det faktiskt inte är tillåtet att räkna hur fel som helst och räkna med att bli ursäktad i efterhand.

Jag tror inte på resonemanget att det är oljepriserna som råar för kostnadshöjningarna! De var kända när beslutet fattades 1974 och i ännu högre grad ett år senare. Jag kan inte heller godta talet om att det är miljökostnadernas fel. Borde inte industridepartementet veta vilka miljökrav man har? Borde man inte ha gjort den bedömningen mera realistisk? Det tycker i varje fall naturvårdsverket som ju säger att man finner att ofullständigheterna i ansökan "är anmärkningsvärda". Det finns det minsann anledning att hålla med om.

Vad händer nu när vi igen får en proposition från industridepartementet om att bygga ett stålverk i Luleå? Uppenbarligen får vi inga kostnadsberäkningar alls. Tydligt är man – och på den punkten har man lärt av tidigare misstag – bränd. Man vågar inte ge några siffror. Men är det verkligen rimligt att riksdagen nu skall ta ställning till ett förslag om en stor industrisatsning utan att över huvud taget veta vad den satsningen kommer att dra för kostnader? Jag kan inte finna att det är rimligt. Den enda vägledning som ges – jag skall dock göra all reservation för att jag bara har hunnit bläddra i propositionen – är att man säger att

det kommer att bli en prutning som kan räknas i miljardbelopp. Prutning från vad? Här har förekommit massor av kostnadsnivåer. Här har förekommit uppgiften 4,6 miljarder, det var den första siffran. Här har förekommit siffran 5,6 å 6 miljarder, och här har förekommit siffran 16,2 miljarder i löpande priser, som jag nyss nämnde. Från vilken av dessa nivåer är det som prutningen på miljardbelopp – obekant hur stora – skall göras? Det kan väl ändå inte vara meningen att vi skall ägna oss åt någon sorts sällskapslek i riksdagen, när vi skall fatta beslut i kostnadsfrågor av den här digniteten.

Sedan, herr talman, undrade industriministern om jag ändå inte bara ställde en fråga, när det gällde i vilken utsträckning som projektgruppen där uppe arbetade med eller utan NJA-styrelsens vetskap, när man bantade projektet kraftigt i den sista vändan. Mitt svar blir att det var någonting mitt emellan en fråga och ett svar.

John Olof Edström avgick den 28 februari i år. I en presskommuniké från NJA:s styrelse den 12 mars, dvs. ungefär 14 dagar senare, meddelade man att man hade bantat projektet högst avsevärt, dvs. från 4 miljoner ton stålämnen till 2,5 miljoner. Av en intervju i Svenska Dagbladet framgår det – och det är Erik Grafström som säger det – att John Olof Edström inte kände till detta. I en annan intervju, i Aftonbladet, kommer John Olof Edström själv till tals, och han säger: "Jag visste ingenting om att det fanns ett nytt alternativ på gång medan jag satt som VD." John Olof Edström fick höra att man "slagit om spår", som han uttrycker det, i Stålverk 80-projektet på radio, liksom de flesta andra i Luleå, inkl. NJA-staben. Nu vill industriministern göra det till en fråga huruvida det här projektet jobbades fram före den 28 februari, då John Olof Edström avgick, eller senare. Jag har faktiskt tagit mig friheten, herr talman, att dra slutsatsen att man började tidigare. Även om väldigt mycket i denna affär har skötts på ett tämligen hafsigt sätt, föreställer jag mig att man ändå tar mer än 14 dagar på sig för att omvandla ett projekt av denna storleksordning och banta ned det så kraftigt som här har skett. Jag har också väldigt svårt att tro att projektgruppen var redo att i stort sett i samma minut, som John Olof Edström meddelade att han tänkte avgå, sätta i gång och planera för ett helt annat projekt än det Edström hade arbetat med. Jag tog mig alltså friheten att dra slutsatsen att projektgruppen hade arbetat utan John Olof Edströms vetskap.

Hur det nu förhåller sig på den här punkten är egentligen inte i sak så förskräckligt intressant, utan jag tog mest fram detta som exempel på hur det förhöll sig med samarbetet mellan de olika parter som har haft ansvaret för Stålverk 80. Det har uppenbarligen varit ganska dåligt med det samarbetet. Här har vi haft Statsföretag, vars ledning för resten också, om jag förstått pressen rätt, först i efterhand fick veta om bantningen av stålverket och som i stort sett under hela tiden haft en mycket skeptisk inställning till hela projektet. Här har vi haft en NJA-styrelse, där man alltså har haft fyra avhopp, varav åtminstone tre har skett i ren protest mot det sätt på vilket det hela har skötts. Och här har

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

vi haft en ledning för LKAB, som skulle exportera malmen, vilken inte heller har varit överens med de övriga ansvariga om hur det hela skulle gå till.

Det är klart att när vi här i riksdagen, som ändå har det slutliga ansvaret för att pengarna kommer fram, hör detta, blir vi litet oroliga.

Herr talman! Industriministern började sitt anförande med att undra vem han egentligen skulle lyssna till: herr Sjönell, som menade att man hade utrett färdigt när det gäller de här frågorna, eller oss andra, som menade att man hade rusat i väg litet för snabbt. Om vi ser till projektet som sådant, är det inget tvivel om att svaret måste bli att man här har arbetat alltför snabbt. Vi fick, som jag har nämnt redan tidigare, uppbära mycken kritik från herr Johansson och herr Svanberg och även från andra därför att vi för ett år sedan ville skjuta upp saken i 14 dagar för att se hur det förhöll sig med larmrapporterna om stora kostnadsstegringar. Då menade man att vi därigenom skulle äventyra hela projektet. Men just därför att man från regeringens och övriga ansvarigas sida inte tog tid på sig att utreda marknadsförutsättningarna, kostnadsberäkningarna, miljöeffekterna etc., har man alltså själv bidragit till att det här projektet blir försenat med inte bara ett par veckor utan kanske flera år.

Till sist, herr talman, till frågan om riksdagens insyn. Här sade industriministern med en glimt i ögat – jag är tacksam för den – att folkpartiet ju har fått rätt. Den expertgrupp, knuten till näringsutskottet, som vi begärt kommer nu att tillsättas. I de diskussionerna har också deltagit herr Svanberg, som jag citerade här tidigare såsom tämligen ovillig när det gällde att få till stånd en opartisk granskningsgrupp. Visst har här skett en sinnesförändring inte bara – hoppas jag – hos herr Svanberg, som menade att det här mer eller mindre var fråga om spionage inne i NJA, utan också, förhoppningsvis, hos finansministern, som här i riksdagen sade till en av mina partikolleger, när denne ställde frågor om hur det skulle bli med sysselsättningen, att det har du min lille vän ingenting med att göra. Finansministern tyckte att vederbörande, som han sade, uppträdde som en "nyfödd TV 2-reporter" och var "upp till tonsillerna" fylld av indignation över sådant som han inte begrep.

Jag tycker det är alldeles utmärkt om den sinnesändringen nu har inträtt, om alla de misstag som man har blivit beslagen med när det gäller Stålverk 80 lett till att man i fortsättningen lyssnar till kritik och synpunkter både från utomstående experter och från oss här i riksdagen.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det är väl inte utan att detta ämne efter nära fyra timmars debatt börjar bli grundligt genomarbetat och belyst ur alla tänkbara aspekter i sammanhanget. Jag skall därför inskränka mig till några relativt korta reflexioner omkring debatten som den har utformats framför allt i industriministerns andra inlägg, där han svarade på några av de frågor jag ställde och underlät att svara på andra.

Herr Johansson sade när han skulle försvara sin handläggning av det här oerhört hårt kritiserade projektet: "Men, snälla vänner, ni har ju varit med på det här. Ni har suttit i riksdagen och tryckt på knapparna och röstat för det. Ni har t. o. m. suttit i näringsutskottet och gått igenom projektets alla olika vinklingar och detaljer. Ni har fått del av fakta från experter som har varit inkallade till hearings. Och ni tog det definitiva beslutet 1974." Allt det där, herr talman, är ju riktigt.

Industriministern framhåller att han tar det fulla ansvaret. Självfallet får han lov att göra det, och jag har lärt känna honom som en person som aldrig har tvekat att ta sitt ansvar. Det är precis lika självklart att vi som har suttit i näringsutskottet också tar vårt ansvar för vad vi har varit med om att besluta. Men det är inte den saken som det ytterst gäller i det här sammanhanget. Det är inte heller den saken som har framtingat den här expertgruppen inom näringsutskottet, som industriministern nu har välsignat, utan det är den djupa olust som åtminstone vi på den icke-socialistiska sidan har känt i näringsutskottet under hela utvecklingen av projektet från relativt vettiga kostnadsramar till de nästan astronomiska som det hela slutade i. Denna djupa olust har jag givit uttryck för här ifrån talarstolen, och därför gnölar jag inte i efterhand när jag nu säger att den har betingats framför allt av bristen på material. Jag har anmärkt på att propositionerna har varit alldeles för lapidariska och summariska och innehållit för litet faktaunderlag. Vi har försökt få ytterligare underlag – siffror, data, analyser, kalkyler, allt som behövs för en rimlig bedömning – vid hearings i näringsutskottet, men även där har det varit dåligt beställt med faktaunderlag. Och det var, herr talman, inte för ro skull som vi från den icke-socialistiska sidan begärde återremiss till utskottet – det var jag själv som gjorde det – utan det var därför att vi kände denna djupa olust över att icke ha tillgång till tillräckligt faktaunderlag.

Nu har ju det hela fortsatt, men det har fått en lycklig lösning i och med att folkpartiförslaget, som vi backade upp, har genomförts och näringsutskottet har fått en arbetsgrupp, som skall ha fortlöpande kontakt med projektledningen och också ha möjlighet att tillkalla helt fristående tekniska och ekonomiska experter.

Jag vill, herr talman, tillstå att jag från början hade vissa funderingar över möjligheten att tillsätta en sådan här grupp, framför allt ur konstitutionell synpunkt – det kanske kunde ha tolkats som man hade fått ett slags utskott inom utskottet – men de farhågorna har lyckligtvis undanröjts. Nu har vi en arbetsduglig grupp, som jag tror kommer att göra den insats som man har efterlyst och hoppats på och som kan komma att medverka till att i varje fall näringsutskottets icke-socialistiska ledamöter slipper känna denna olust i fortsättningen, när regeringen – antagligen – serverar nya siffror, nya data och nya projekt.

Jag har, som jag sade nyss, inte fått svar på alla frågor. En av de väsentligaste frågorna som jag ställde i samband med industriministerns första anförande var om industriministern och regeringen var beredda

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

att medverka till en sådan inriktning av det nya och definitiva stålverket att detta får karaktären av ett specialstålverk, ett stålverk som kan specialisera sig på sådana produkter som lämpar sig för vidareförädling inom mindre industrier, spridda över Norrbottens inland i de sysselsättningshotade trakterna i Tornedalen, övriga Norrbotten och Norrland. Detta är för oss i centern en utomordentligt väsentlig sak. Vi har nämligen hela tiden hävdat den regionalpolitiska synpunkten och decentraliserings-synpunkten. Vi har sagt – och säger återigen – att stålverket måste finnas och att det måste utvecklas. Men det får inte verka på sådant sätt att det hotar sysselsättningen i inlandet.

Nu förmodar jag att Rune Johansson på sedvanligt vis svarar att han inte kan ge något besked om detta i dag, att det måste utredas, att man måste ta hänsyn till vad ekonomiska, tekniska och andra experter anser. Det är naturligtvis en riktig invändning, om den nu kommer. Men då vill jag säga att det här inte bara är fråga om att slaviskt följa vad ekonomiska och tekniska experter anser – framför allt ekonomiska – utan att det också är fråga om en politisk viljeinriktning. Vi är ju överens om att man i vissa sammanhang, särskilt i sysselsättningshotade trakter, kan lägga större vikt vid sysselsättningsaspekterna och de samhällsekonomiska aspekterna än man kanske skall göra i normal företagsekonomisk bedömning. Då måste det alltså bli en politisk viljeyttring. Det är det som är fallet här, och det var det som min fråga gällde – som jag inte har fått något svar på.

Industriministern ironiserade något gentemot mig när han sade att jag hade förordat att man vid fastställandet av den slutliga strukturen av stålverket borde ha en fri och okonventionell syn på planeringen men att jag å andra sidan hade ansett att det hade varit brister i planeringen, att det hade varit för litet planering. Till det vill jag bara säga att dessa två saker inte står i någon motsättning till varandra. Man kan ha en fri och okonventionell bedömning av industriprojekt men samtidigt planera utomordentligt noggrant och med anlitande av all tänkbar expertis. Det ena förskjuter inte det andra. Men den anmärkning som jag vidarebefordrade från en metallurgiprofessor – Sven Eketorp – var att man hittills i planeringen av Stålverk 80 hade byggt bara på konventionell teknik. Man hade inte försökt få in en mera modern, nyskapande teknik från svenska metallurger. Jag ansåg det vara en allvarlig anmärkning.

På det svarar industriministern att såvitt han vet – och har hört från projektledningen – kommer man att koppla in all tänkbar expertis, särskilt svensk metallurgisk expertis. Man kommer att i så stor utsträckning som möjligt placera beställningar av utrustning på den svenska marknaden. Det är tacknämligt och bra, och jag noterar det som ett mycket nöjaktigt svar på frågan. Svaret förskjuter emellertid inte kritiken att man hittills har begagnat sig av konventionell teknik och att man inte i tillräcklig utsträckning har utnyttjat svensk metallurgisk expertis. Men som sagt, det kan bättra sig i fortsättningen efter vad industriministern lovar, och då får man vara nöjd med det.

Sedan kommer vi till detta med sysselsättningen. Nu har i tur och ordning de fyra deltagarna i den här debatten med industriministern sagt i sina första anföranden att de inte tror att man skall kunna ha samma sysselsättningsgrad med den nya och begränsade inriktningen av stålverket. De har gjort samma påstående i följande inlägg, och jag vill göra detsamma, herr talman. Jag tycker det är fullkomligt orimligt och oförklarligt att man gång efter annan vill försöka hävda att om en jättelik industriell satsning – det här är kanske det största industriella projekt som någonsin förts fram i vårt land – bantas ned till ungefär hälften, så kan man garantera att det blir samma sysselsättning. Redan det är ju, bedömt med vanligt sunt förnuft av människor som inte är vare sig tekniker eller ekonomer eller något annat, en rent omöjlig inställning.

En liten ansats till förklaring gav industriministern i sitt svar till mig, när han sade att man tänker banta ned ämnesverket men att man skall investera i valsverket. Det är väl på det sättet, men då accentuerar ju detta svar tvivlet på att det skall vara möjligt att hålla samma sysselsättning. I första fallet är det fråga om nybyggnation, fråga om att investera i helt nya anläggningar. Detta drar som bekant väsentligt mycket mer arbetskraft än om man bygger ut redan befintliga anläggningar, vilket det är fråga om i det andra fallet. Redan det bevisar att det måste vara omöjligt att hålla samma sysselsättning i båda fallen.

Jag tror det vore välgörande om man dämpade det där påståendet, för det är väl ändå ingenting annat än ett valargument. Man har i två valrörelser haft mycket stort behov av att spela med stålverket, och man har då kommit med argument som inte varit särskilt vederhäftiga. Det här argumentet tillhör de minst vederhäftiga som förekommit i sammanhanget.

Herr talman! Sambandet mellan energi och sysselsättning, som jag var inne på i mitt anförande, tog industriministern upp något litet. Han sade – på det sympatiska sätt som han ofta uttrycker sig på, utan några aggressiva övertoner – att vi har delade meningar på den punkten. Visst har vi det och visst skall vi ha en debatt om energin den 28 april. Då får vi ta upp de här sakerna.

Jag vill ändå bara konstatera att industriministerns svar i dag – alltså ett svar från en av regeringens mera framstående ledamöter – betecknar en betydande framgång. Det är inte samma överlägsenhet, inte samma föraktfullhet, inte samma dragande av löje över vår inställning på den här punkten som i så stor utsträckning förekommer hos industriministerns högste chef, herr Palme, och hos en del andra vapendragare i debatten. Det var ett mera dämpat uttalande, att vi har delade uppfattningar på denna punkt. Det är inte på något sätt lika kategoriskt som herr Palmes giftigheter, och den saken får vi väl närmare belysa i debatten den 28.

Det är helt klart att vi har fått ytterligare argument när vi påstår att det är ett mycket litet samband i ett högindustrialiserat samhälle mellan en ökning av sysselsättningen och nödvändigheten av en ökad ener-

giproduktion. Industriministern tog upp mitt påpekande att de 200 000 nya jobben hade tillkommit samtidigt som energiproduktionen kraftigt hade sjunkit. Men, sade industriministern, det skedde ju i en lågkonjunktur. Det har emellertid, herr talman, inte ett spår med saken att skaffa, eftersom det är fråga om 200 000 nya jobb. Vare sig de kommer till i en högkonjunktur eller i en lågkonjunktur, så är det ändå ett faktum att de har kommit till och att när de kom till sjönk energiproduktionen.

Vi får som sagt argumentera närmare om de här sakerna den 28. Vi har hållit på tillräckligt länge ändå nu, så jag skall inte gå närmare in på frågan i detta sammanhang. Jag vill bara sluta med att upprepa vad jag har sagt om centerns principiella ståndpunkt till det här projektet.

Vi har sagt att det måste finnas ett slagkraftigt utvecklingsbart stålverk i Luleå. Det måste ge sysselsättning åt människor, det måste kunna verka som ett kraftigt incitament till ytterligare jobb i underleveransernas form runt om i regionen. Men samtidigt har vi sagt, och det vill jag starkt understryka, att vi från centern inte godtar att man bygger projektet under sådana förutsättningar och ger det en sådan struktur som verkar som en dammsugare på sysselsättningsmöjligheterna i hela inlandet och uttömmar detta. Stålverket måste kombineras med en målsättning som innebär ett både-och. Där har det anvisats vissa möjligheter, och många fler finns. Vi har t. ex. visat på det som jag nyss berörde, att man kan specialinrikta stålverket så att det kan ske en vidareförädling via mindre industrier runt om i inlandet. Självfallet finns det också andra möjligheter att utveckla och stimulera mindre industrier. Industriministern har också i sitt interpellationssvar visat på en del sådana möjligheter.

Jag vill upprepa att vi här har samma inställning som när det gällde de 1,5 miljarderna till Statsföretag AB. Skall det satsas pengar av denna storleksordning, så skall det också satsas i motsvarande mån på att utveckla de mindre och medelstora företagen. Det finns som sagt många möjligheter att göra detta, men de erforderliga medlen måste ställas till förfogande.

Jag har inte haft någon praktisk möjlighet att i dag studera den senaste propositionen något närmare. Det hade naturligtvis varit bra om vi hade fått den före helgen, men nu är det som det är. Jag måste emellertid säga, att om den inte innehåller någon uppskattning av kostnaderna, någon regelrätt kalkyl, så är det omöjligt för både näringsutskottets ledamöter och riksdagen att ta definitiv ställning. Finns inte en sådan kalkyl i propositionen, så måste den kompletteras på något sätt. Det är tänkbart att det kan ske genom den lilla arbetsgrupp som finns inom näringsutskottet. Det vet jag inte. Jag vill bara redan nu göra det uttalandet, att om man skall kunna bedöma projekt av denna storleksordning är det en självklar förutsättning att man får reda på vad det kostar. Annars skulle riksdagen handla oansvarigt.

Slutligen är det väl ändå så – för att nu inte göra denna debatt alltför lång – att här har man missat i marknadsbedömningen. Och det är fler än industriministern och den socialdemokratiska regeringen som har gjort

en sådan miss. Det har gjorts av framstående företrädare för den svenska privata industrin. Den stora skillnaden är bara att de företrädarna i olika sammanhang har tvingats erkänna missen. Men det vill man inte göra i regeringen. Jag tror att det skulle vara klädsamt om man gjorde det. Det är ingenting att skämmas för att det skett en missbedömning. Vad man kan skämmas för är storleken av missbedömningen, men det är en helt annan historia.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill börja med att bemöta herr Sjönell, eftersom jag gärna vill svara på ett par av hans frågor.

I slutet av sitt senaste anförande talade herr Sjönell om missbedömningar. Men när vi drar konklusionerna av en förändrad verklighet, så medger vi ju att denna verklighetsförändring är någonting som har inträffat och som inte svarade mot vår bedömning 1974. Vi begär nu inte att riksdagen skall säga: "Vi fortsätter enligt det beslut vi fattade 1974 och anslår medel för att genomföra projektet." Vi föreslår nu att projektarbetets inriktning skall ändras. Inga medel äskas för att genomföra projektet. Vi har sagt att vi kommer tillbaka till den frågan under 1977. Jag har under hand sagt att vad vi begär är möjligheter för att en del av de investeringar som vi rekommenderar för det nuvarande valsverket i NJA skall få påbörjas. Men de investeringarna är inte så uppbundna till det nya stålämnesverket att riksdagen frånhänder sina handlingsmöjligheter.

Sedan vill jag säga att herr Sjönell tänder mycket snabbt även på nya idéer. Han har nu läst en artikel i Dagens Nyheter för i dag. Den är säkerligen intressant. Jag har bara hunnit skumma den och kan därför inte ha en mening om vad det skulle innebära om man följde de råd som där ges. Det får bli projektledningens sak att ta upp de frågorna. Däremot har jag sagt att vi är intresserade av spridningseffekterna från ett utbyggt stålämnesverk och ett utbyggt NJA.

Detta är i och för sig ingenting nytt. Vi har den s. k. byggsektorn, där det har varit möjligt att lägga ut verksamheter på ett par ställen i inlandet. Det tillsätts nu en arbetsgrupp, som leds ifrån Statsföretag, för att studera möjligheterna att åstadkomma spridning av verksamheter också mot inlandet. Det har gjorts en sådan utredning i företagareföreningens eller i landstingets regi, men en överarbetning av denna bör ske, och Statsföretag och NJA bör liksom länsmyndigheter och andra självfallet vara inkopplade. På den här punkten går jag gärna herr Sjönell till mötes.

Sedan gäller det frågan om att bygga ett stålämnesverk så att det skulle passa för småindustrier. Det är förmodligen inte så enkelt, därför att stålämnen kan inte förädlas i småindustri. Det måste byggas ut valsverk

Nr 105

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

för den uppgiften, och det kostar miljarder. Det är andra möjligheter till vidareförädling och därmed ökad sysselsättning som vi får försöka att ägna uppmärksamheten åt.

I anslutning till detta skall jag besvara ytterligare ett par frågor ifrån herr Burenstam Linder. Det gäller möjligheterna för stålämnesverket i Luleå att tillgodose de mindre handelsstålverken. Herr Burenstam Linder menar att det egentligen bara är ett eventuellt valsverk i Gävle och Oxelösund som skulle komma i fråga som avnämare.

När det gäller en produktion av plåtämnen, s. k. slabs, har herr Burenstam Linder alldeles rätt. Det är Baltic Steel och eventuellt Oxelösund som kan ta hand om dessa ämnen. Men de s. k. klana fyrkantsämnen kan tas om hand av de små handelsstålverken, Smedjebacken, Halmstad, Hallstahammar, Boxholm, Horndal och Qvarnshammar. Även Domnarvet kan här vara aktuellt enligt en av de experter som jag har fått dessa uppgifter ifrån.

Den modifierade planen för det integrerade Stålverk 80 innebär en produktion för avsalu på 2,5 miljoner ton slabs och 0,5 miljoner ton klana fyrkantsämnen – billets och klana blooms. Det betyder alltså att de mindre handelsstålverken här kan få sina behov tillgodosedda. Såvitt jag vet har man på ett par håll hört sig för om möjligheterna att diskutera förutsättningarna härför. Jag tror att det är mycket viktigt, eftersom åtskilliga av dem bygger sin produktion på skrot. Vi har en tillförsel av skrot på ungefär 1 miljon ton om året, och det är tveksamt om vi kan ha det så särskilt länge till. Därför kommer de här mindre verken att vara beroende av att få annat utgångsmaterial.

Samtliga talare kommer tillbaka till sysselsättningseffekterna. I mitt interpellationssvar liksom i propositionen håller jag mig till vad vi har anmält för riksdagen. I propositionen nr 64 år 1974 angav vi 2 300 anställda i ämnesverket. Att vi samtidigt angav 1 000 man genom andra investeringar måste bl. a. avse det nu uppförda koksverket. Under åren 1970–1975 genomfördes betydande investeringar i NJA, vilkas effekter personalmässigt kom framför allt 1973 och 1974 och i någon mån i början av år 1975. 1970 var det 3 440 anställda i NJA. I dag är det ungefär 5 200. Det betyder att antalet sysselsatta under några år har ökat med mellan 1 600 och 1 800 personer.

Det är därför inte så märkvärdigt att vi i 1974 års proposition angav andra effekter än utbyggnaden av stålämnesverket som kunde leda till sysselsättning. Hur stor sysselsättning de sekundära effekterna – utbyggnad av service, underleverantörer, service till de stora industrierna osv. – skulle ge är väl svårt att säga. Det har vid något tillfälle angivits ca 8 000, dvs. något mer än dubbelt så mycket som själva investeringen vid NJA och stålämnesverket skulle kunna föranleda.

Jag vill alltså framhålla att enligt de uppgifter jag har har inte projektledningen eller NJA:s ledning för Luleå kommun uppgivit några siffror utöver dem som angavs i propositionen 1974 som ett fast planeringsunderlag. I det samråd som sker mellan NJA och planeringsmyn-

digheterna har naturligtvis diskussionerna om vad som kan komma ut av ett Kruppvalsverk och en ytterligare utbyggnad av NJA kommit att röra sig om vilka effekter det sysselsättningsmässigt kan innebära utan att man därför har velat lägga det som ett mera slutgiltigt planeringsunderlag.

Det har frågats om projektledningen har underrättat kommunen om planerna. Kommunalmännen har i det nya läget haft anledning att söka kontakt med oss. De har varit här nere i Stockholm för samtal med regeringen. Vi har underrättat dem om vilket alternativ det nu – således i mars månad – arbetas på. Vi har också inbjudit kommunens representanter att komma till Stockholm för en diskussion. Däremot har vi inte sagt att vi kommer att ge dem de medel som behövs. Herr Burenstam Linder må läsa hur många tidningsuttalanden som helst – jag måste ju ändå ha rätten att stå för vad jag har sagt och inte för vad som har skrivits. De medel som vi konstitutionellt kan använda är att diskutera med kommunerna och med de kreditinstanser som kan komma i fråga för upplåningsbehoven.

Herr Ullsten beskärmar sig också över Luleås situation. Det har vid åtskilliga tillfällen i anslutning till diskussionen om Stålverk 80 talats om den överhettning som skulle råda i Luleå. Det är riktigt – igångsättande av bostadsbyggande, serviceinrättningar, utbyggande av högskolan och en rad andra projekt har naturligtvis medfört en betydande efterfrågan på byggarbetskraft och annan arbetskraft. Skulle vi nu få en tidsutdräkt med byggandet av Stålverk 80 – som det uppenbarligen blir – bör det kunna underlätta en långsiktigare planering i Luleå och dess genomförande. Under alla omständigheter är den inte till en sådan nackdel som man nu vill göra gällande.

Låt mig återvända till detta med sysselsättningssiffrorna. Jag tyckte nog att herr Ullsten tillät sig en sifferlek som väl ändå tangerade vad som kan vara lämpligt i en sådan här debatt. I propositionen säger vi att mot en klart angiven bakgrund har målinriktningen av projektarbetet för Stålverk 80 formulerats. NJA skall genomföra utbyggnaden av ett metallurgiskt centrum i Luleå, i första hand anpassat till svensk stålindustris behov, och denna utbyggnad skall ge minst samma sysselsättningseffekt som angavs i propositionen 1974:64, nämligen 2 300 anställda. Scdermera har andra siffror angivits – jag har själv deklarerat från talarstolen tidigare att vi i en skrift från departementet har angivit siffran 2 700, och jag har också förklarat bakgrunden till den. Siffran 2 300 har höjts med ca 15 % med hänsyn till sjukdom, frånvaro av andra skäl osv. som man har anledning att räkna med. I den nya propositionen anger vi att det bör vara möjligt att åstadkomma den sysselsättningseffekt som vi talade om 1974.

Jag har här ett brev från direktör Boman, t. f. chefen för det nuvarande NJA, där han säger att det föreslagna investeringsprogrammet ger möjlighet att med väsentligt höjd produktivitet och klart bättre lönsamhet sysselsätta 100–300 fler personer än f. n. Han åsyftar alltså de tilltänkta

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

investeringarna i valsverket. Herr Burenstam Linder säger att han har sina sagesmän som bestrider detta. Jag har här detta brev, undertecknat av direktör Boman. Vem skall jag rätta mig efter om inte efter den som svarar för uppgiften att planera för utbyggnaden av det valsverk som han är chef för? Han skriver samtidigt att om inte de investeringar som föreslagits kommer till stånd skulle fortgående rationalisering av verksamheten i kombination med successiv utrangering av omoderna valsverk ha minskat antalet arbetstillfällen med uppemot 400. Det är alltså inte bara så att vi genom detta arrangemang återvinner en del av de arbetstillfällen som skulle ha kunnat gå förlorade om vi hade byggt Kruppvalsverket och inte investerat som nu är tänkt, utan vi vinner också en ökad sysselsättning.

Sedan är det också möjligt – det har sagts från projektledningens sida – att man år 1973 och 1974 underskattade behovet av arbetskraft i stålämnesverket.

Jag återvänder till frågan om ansvarsfördelningen. Vi har att utgå ifrån det material som vi får från projektledningen och från NJA:s styrelse. Om man där i sitt fortsatta arbete finner anledning till en revidering av sina bedömningar när det gäller sysselsättningseffekterna, så har vi att ta det ad notam, och det är dessa siffror vi har fört fram.

Herr Lövenborg fortsätter att säga att åtskilliga – bl. a. landshövding Lassinantti – anser att Stålverk 80 enligt den nya målsättningen blir ett invaliderat stålverk. Landshövding Lassinantti var närvarande i Boden när jag hade min redovisning. Han hade yttranderätt, men han fann vid det tillfället ingen anledning att säga någonting emot den uppläggning av projektet som nu föreslås i propositionen och som jag då angav vid vårt distriktsmöte. Jag tror att landshövding Lassinantti ställer sig bakom den nya målinriktningen.

Låt mig till sist ta upp de många resonemang som förts om planering och planhushållning. Vi har inom socialdemokratin den uppfattningen att vi behöver en bättre ekonomisk planering, framför allt en långsiktigare planering. Det bestrids i allmänhet inte heller från näringslivets sida. Jag angav i debatten vid behandlingen av förslaget om ett kapitaltillskott till Statsföretag AB att Statsföretag hade en fyraårsplanering för sina investeringar. Det är klart att man kan inte ange alla detaljerna i en sådan planering, men man kan inrikta sig på en längre gående planering – en bättre planhushållning. Att ett sådant behov finns är väl obestridligt.

Herr Burenstam Linder bryter staven över den planering som vi nu har och den diskussion som vi nu för beträffande Stålverk 80. Jag har ingen anledning att försöka bryta staven över de svenska varven. Herr Burenstam Linder säger att det är en väldig socialiseringsaktion som är i gång, och det är den som han nu går emot. Jag skall med intresse följa herr Burenstam Linders ställningstagande när det gäller frågan om varven, som nu är föremål för prövning i utskott och så småningom skall avgöras av riksdagen. Jag kan medge att man har haft svårigheter inom varvsnäringen, och det befriar naturligtvis inte företagen från det

ansvar som de har. Men jag har ingen anledning att här säga att eftersom svårigheter har uppträtt inom varvsnäringslivet, och som det privata näringslivets företrädare inte kunnat klara av, bryter vi för den skull staven över den privata företagsamheten över huvud taget. Men jag kan anföra utvecklingen inom varven som bevis för en bristande planering och också som ett bevis för behov av en längre gående planering. Där söker vi åstadkomma en sådan planering i samverkan mellan samhälle, företag och anställda för att undvika de svårigheter som människorna ställs inför när fenomen av det krisartade slag som vi nu upplever uppträder. Vilka är det som drabbas ytterst? Jo, det är inte minst de anställda och deras familjer.

Planeringen för en utbyggnad av svensk järn- och stålindustri med Stålverk 80 har hittills varit ett projekteringsarbete. En ändrad inriktning och förändring av projekteringen påverkar inte sysselsättningen för människorna. Vi garanterar en sysselsättning som svarar mot vad vi utlovade 1974.

Jag har sagt att jag självfallet är beredd att ta det ansvar som jag har i regeringen för det arbete som har utförts. En öppen och fri debatt har vi anledning att ha och får vi också tåla. Jag har inte försökt att vid något tillfälle hävda att det faktum att exempelvis Vattenfall, som sorterar under industridepartementet, lämnar ett överskott på mellan 600 och 700 miljoner skulle bero på att jag är chef för industridepartementet och att Vattenfall tillhör industridepartementet. Det är ju så att det finns duktigt folk i ledningen och förutsättningarna för ett bra resultat av verksamheten är goda. De möjligheterna har utnyttjats på ett utomordentligt bra sätt.

Frågan om ansvaret kommer om och när det inträffar svårigheter i ett företag. Skall man just i den situationen säga att ansvaret vilar på industriministern och hans departement?

Jag söker inte komma undan ansvaret. Vi har ställts inför att de förutsättningar som vi arbetade med 1973 och 1974 beträffande Stålverk 80 inte har hållit. Skall vi då begära av riksdagen att vi envetet skall fullfölja det projekt som vi beslutade 1974, eller skall vi ge oss i kast med att pröva om projektet med hänsyn till de ändrade förutsättningarna? Ni söker att förbise de ändrade förutsättningarna. Ni försöker se bort ifrån en kostnadsutveckling som är faktisk. Ingen bestrider kostnadsstegringarna. Ingen bestrider att de miljökostnader vi har är 500 milj. kr. utöver vad man kunde beräkna 1973. Säg då ifrån om ni anser att vi inte skall ta de konsekvenserna! Eller skall vi fullfölja projektet enligt den planering vi hade 1974, med de förluster vi då riskerar? Herr Lövenborg förmenar att det bör man göra.

De borgerliga partierna ställs nu, sedan vi lagt fram vårt förslag, inför uppgiften att granska det och även ta sitt ansvar för om vi skall fullfölja eller om vi skall lägga ner det hela. Eller är ni beredda att acceptera den ändrade målinriktning som – jag upprepar det – projektledningen, NJA:s styrelse, Statsföretags styrelse, verkstadsclubbarna vid NJA och

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

regeringen ställer sig bakom? Jag har inte begärt något svar på den frågan i dag. Den får ni självfallet diskutera när ni läser propositionen, när ni deltar i utskottsarbetet och när vi får den slutgiltiga diskussionen i riksdagen.

Till sist, herr talman, finns det väl ingen anledning för herr Ullsten att ifrågasätta min uppgift när jag säger att jag inte kände till något alternativ av den art som vi nu presenterat före den 26 februari. Vilken anledning har herr Ullsten att ifrågasätta min sanningsenlighet på den här punkten? Att det förevarit diskussioner om alternativa möjligheter, en etappuppdelning, har jag redan sagt. Jag har sagt att vi den 10 januari hade överläggningar i industridepartementet med projektledningen och VD i NJA:s styrelse, liksom dess ordförande. Vi var då överens om att fullfölja projekteringen av det ursprungliga beslutet från 1974 men med en etappuppdelning och inriktning på två valsverk. Arbetet fortsattes i projektgruppen, och i departementet togs arbetet med propositionen upp i överensstämmelse med dessa riktlinjer. Det är först sedan direktör Friberg har anmält sitt beslut att lämna projektarbetet, därför att han sedan han utformat en rapport som presenterades i februari inte längre ansåg sig kunna fullfölja projektet, som diskussionen ändrat karaktär.

Jag har försökt förklara att vi hade möjlighet att så relativt snabbt besluta om ändrad målinriktning därför att det låg i linje med den etappuppdelning som syftade till att i första etappen bygga för 2 miljoner ton. Nu kommer man upp till 2 1/2 miljoner ton och en integration av svensk järn- och stålindustri i allmänhet, och man ger också vårt nuvarande NJA genom investeringar förstärkta möjligheter. Förhoppningsvis skall det kunna leda till snabbare lönsamhetsresultat än det vi hittills kunnat räkna med.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag vill bara göra en komplettering av mitt senaste anförande. Jag skulle ha svarat herr Burenstam Linder, när han vände sig till mig och sade att det var nödvändigt att granska det förgångna framför allt från politisk synpunkt, att jag instämmer i detta. När jag i mitt första anförande deklarerade att jag inte ville snoka för mycket i det förgångna, försöka få fram missdådare och syndabockar, rota i vad en person sagt vid ett tillfälle och vad en annan inte sagt, vad direktörerna haft för sig inbördes osv. avsåg jag uteslutande själva planeringen av stålverket och menade att det inte kan leda till något fruktbart att gräva i sådant. När det gäller stålverkets framtid måste man se framåt. Däremot, herr talman, har jag och vi från centern gång efter annan mycket starkt kritiserat regeringens handläggning av stålverksprojektet. Det har jag gjort i dag också. Det var ingen tillfällighet att jag för de icke socialistiska partiernas räkning 1974 begärde återremiss. Det var en klar kritik av regeringens handläggning, och det är regeringen som har ansvaret. Det har också Rune Johansson påpekat. Jag ville bara ha detta sagt.

När det sedan gäller debatten i dag säger industriministern att jag

är en person som tänder mycket snabbt på nya idéer. Nu har jag läst Dagens Nyheter och fått en idé där. Det är möjligt, herr talman, att jag tänder snabbt på nya idéer. Jag vet inte om det kan vara en belastning. Jag tror inte det. Just den idén som jag framförde, och som jag mycket riktigt angav återfanns i en hörnartikel i Dagens Nyheter i dag, är emellertid inte ny på något sätt. Den framfördes för många år sedan, om jag minns rätt av den dåvarande – jag tror förste – ordföranden i NJA, riksdagsmannen m. m. i Lesjöfors De Geer. Han ansåg att man skulle försöka med ungefär motsvarande inriktning, att man skulle framställa speciella produkter som skulle kunna vidareförädlas av mindre industrier.

Nu säger industriministern att det är omöjligt att framställa produkter i stålverk som lämpar sig för småindustrier. Mot bakgrund av att så framstående experter som först De Geer och sedermera i dag professorn i metallurgi Sven Eketorp har hävdats motsatsen tror jag inte att det här är en idé som man bara kan slänga åt sidan och säga att den är omöjlig att genomföra. Jag tror att den idén i varje fall är värd en mycket omsorgsfull prövning. Såvitt jag vet så har inte den här aspekten varit med i planeringen. Om man tror på detta, sade jag, finns det möjlighet att visa politisk vilja och få den inriktningen av produktionen. Jag begär inte att industriministern skall stå här i kammaren i dag och säga: Det här är bra, O.K., vi går in för det. – Jag menar att han kan visa en positiv inställning åtminstone till att vidarebefordra de här idéerna till planeringsgruppen.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Först frågan om Stålverk 80 och de mellansvenska stålverken. Det var ett bra besked vi fick från industriministern. Som jag sade från början är jag inte branschman, och det är tydligen inte heller industriministern. Men det har sagts mig att med den teknik och den omfattning som Stålverk 80 skulle komma att få skulle man egentligen bara kunna göra s. k. slabs, dvs. sådant som kan användas till plåt och endast plåt. Det är möjligt att det är industriministern som har rätt. Jag menar bara att mina sagesmän är personer, synnerligen väl placerade för att kunna bedöma. Jag har ställt min fråga till dem. Jag har upprepat frågan och fått samma svar. Jag har även konsulterat expertis på Jernkontoret, och de synpunkter som då framkommit är de jag redan nämnt, nämligen att tekniken vid Stålverk 80 kommer att vara sådan att det bara går att göra ämnen som kan användas till plåt. Det skall bli mycket intressant att få föra diskussionen mot bakgrund av vad fackkunnigt folk har att säga fortsättningsvis.

Sedan till sysselsättningsfrågan. Man vill försöka att få det att låta som om det nya valsverket vid NJA skulle kompensera det bortfall som uppkommer genom bantningen av stålverket. När jag var i Norrbotten gjorde jag gällande i ett uttalande att det nya valsverk som man talar om inte skulle innebära nya arbetstillfällen utan endast att man, om

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

inte detta valsverk görs, skulle behöva plocka bort valskapacitet och arbetstillfällen.

Riktigheten i det uttalandet bekräftades av presschefen, en för industriministern inte helt obekant person, när Norrländska Socialdemokraten ringde och frågade. Jag vet inte vem som har rätt – jag bara rapporterar vad jag har hört.

Vad sedan beträffar frågan om Luleå säger industriministern, att man tydligen inte lämnat något besked till Luleå om att man under ett visst planeringsskede hade tänkt sig att det i själva verket skulle bli mycket flera anställda än vad man först angett. Vi har här alltså ett exempel på att samhället tydligen inte informerar samhället. Trots att industriministern menar att det skall bli så mycket bättre därför att man skall ha något slags samråd mellan olika företag och industridepartementet om planerade investeringar, är man inte själv i stånd att förmedla informationer på ett rimligt sätt.

Beträffande Luleå är det vidare uppenbarligen så – och det är bra att man i Luleå får detta klart för sig – att industriministern inte har sagt det som Norrländska Socialdemokraten i sitt reportage menade att industriministern hade yttrat, nämligen följande:

”Fortsatt planeringen och uppbyggnaden manade industriministern Luleå kommun och länsstyrelsen. De medel som krävs ska regeringen hjälpa till med.”

Det skulle alltså endast vara fråga om att hjälpa Luleå kommun, andra kommuner där omkring och landstinget att få ytterligare lån utöver övriga mycket omfattande sådana. Är det på det viset? Vill man inte ge något annat löfte i det sammanhanget?

Om industriministern inte vill nicka bifall, blir det tillfälle att göra ett definitivt klagörande av huruvida reportaget i NSD är missvisande och att redovisa exakt hur man har tänkt i detta fall.

Här har också resonrats om miljöfrågorna, bl. a. med utgångspunkt i att de ökade kostnaderna på det området skulle vara en förklaring till att de totala kostnaderna för stålverket har stigit. Men miljökostnadsökningarna kan omöjligen ha varit någon nyhet. Om det skall vara någon mening med samhällelig planering måste samhället ändå känna till sina egna miljöbestämmelser. Vidare har man i den ursprungliga propositionen från år 1974 gjort mycket klara utfästelser om att man har tänkt sig den allra mest avancerade tekniken. Det är alltså ett svagt argument som man i efterhand kommer stickande med.

Att jag i slutet av denna debatt tar upp denna fråga beror på att det i dag och tydligen även vid industriministerns besök i Norrbotten har förklarats, att man skulle tänka sig att staten övertog kostnaden för åtminstone delar av den mycket stora miljövårdssatsning som måste göras. Jag undrar om det här är fråga om att införa en helt ny miljökostnadsprincip. Jag har själv varit med om en utredning om miljökostnader och deras fördelning och vet, att den utgångspunkt som gällt varit att producenten i princip skall bära miljökostnaden. Det tycker jag är riktigt.

Nedsmutsning av miljön är en produktionsfaktor bland andra produktionsfaktorer, och den skall verksamheten betala för. Är det alltså en ny princip som industriministern nu slår fast eller är det endast en speciell favör till ett statligt företag som han tänker ge? Ett klargörande på den punkten tror jag skulle vara synnerligen behövligt.

Helt kort skulle jag också vilja säga något om en fråga som jag ställde i min interpellation men som egentligen inte besvarades alls av industriministern, nämligen beträffande sjöfarten. Industriministern har i en debatt tidigare här i riksdagen sagt att han med allra största intresse följer de utredningar som gäller sjöfartsfrågorna. Men uppenbarligen har det inte krävt så mycken tid att med allra största intresse följa dessa, eftersom ingenting alls tycks ha hänt i fråga om utredningarna på detta område. Åtminstone finns det ingenting att redovisa här, så det kan inte ha varit så tidskrävande. Men då gör det ju också ett något märkvärdigt intryck när man säger att man med allra största intresse har följt någonting som är ingenting. Att jag ändå tar upp detta spörsmål beror på att jag har den uppfattningen, efter att ha talat med många människor, att här finns en allvarlig risk för att man underskattar sjöfartsfrågorna och svårigheterna att hantera dem. Är industriministern säker på att ni verkligen har varit tillräckligt uppmärksam på svårigheterna att få isgående tonage, att få redare som verkligen är beredda att satsa utan att man skriver mycket invecklade kontrakt? Jag tror att detta är en sida som ändå förtjänar någon form av kommentarer från industriministern.

Slutligen har vi planmässigheten. Industriministerns utgångspunkt har ju varit den att man skall dra slutsatser från en förändrad verklighet. Och visst kan man göra det. Det tycker jag också är riktigt. Men varför gjorde ni inte det långt tidigare? Det som nu rubriceras såsom en förändrad verklighet är ju inte något som har inträffat i början på detta år. Att kostnaderna skulle bli helt annorlunda, visste vi; att konjunkturen var annorlunda visste vi; att man hade diskussioner med en del andra stora företag visste vi. Det är ingenting av detta som är nytt. Det enda som är nytt är att projekteringschefen hotade med att avgå.

Industriministern frågade, med adress till de borgerliga partierna: Skall vi fortsätta med detta trots att kostnaderna stigit så mycket? Det är en intressant fråga, alldeles särskilt mot bakgrund av att industriministern uppenbarligen själv i februari svarade ja på den. Man skulle fortsätta. Det var ju en huvudpunkt i talet i Metall att trots att det hade blivit så mycket dyrare skulle man fortsätta. Nu säger industriministern att på grund av att det har blivit så mycket dyrare skall man inte fortsätta som man hade tänkt. Det finns i varje fall inget mått av planmässighet över detta.

Industriministern hänvisar till att det finns svagheter i vad gäller planeringen inom en del privata företag. I alla debatter som vi har haft har jag varit den förste att erkänna att det finns både det ena och det andra exemplet på dåligt planerade företag. Men – och det är det som

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

är utgångspunkten för mina synpunkter – det förefaller som om man i genomsnitt inom den statliga sektorn var mindre inriktad på att planera än man är på den privata sidan.

Vidare, och ännu viktigare: Man måste bedöma erfarenheterna av Rune Johanssons och andras framfart mot bakgrunden av de anspråksfulla utfästelser som man gör, nämligen att bara ni på den statliga sidan får hand om det här, skall det inte bli fler vanskligheter, utan då skall allt på något sätt löpa. Socialdemokraternas nya näringspolitiska program är präglad av det tonfallet liksom alla era anföranden. Och det är med det som vi här jämför.

Visst har enskilda varv gjort missar – omfattande missgrepp. I det sammanhanget tycker jag att Rune Johansson skulle påminna sig Uddevallavarvets senast situation. Den är ju inte alldeles enkel. Jag ställde en fråga till industriministern om det för någon tid sedan. Industriministern förklarade att det var egentligen inga problem med Uddevallavarvet. Några veckor senare framgår det av verkställande direktörens årsredovisning att hela den nya omfattande speciella anläggning, som man där har investerat i, löper risk att stå väsentligen oanvänd. Rune Johansson ruskar på huvudet, men det måste bero på att han inte har läst redovisningen.

Herr talman! Det är omöjligt för socialdemokrater, hur energiska de än är, att i senare tids erfarenheter av den statliga verksamheten söka något stöd för tanken att Sverige skulle behöva mer av planhushållning.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag citerade i mitt andra anförande kritiska röster från Norrbotten, bl. a. för att illustrera den misstro som finns mot det här nya projektet och den vrede man där känner över det till nära hälften nedbantade projektet. Bl. a. citerade jag några intervjuer med landshövding Ragnar Lassinantti. Då sade industriministern, att det var väl ingenting, eftersom Lassinantti befann sig på den socialdemokratiska distriktskongressen i Boden och hade yttranderätt där men inte sade någonting. Men vad Lassinantti *inte* sade på den socialdemokratiska distriktskonferensen tycker jag är föga intressant; vad han verkligen *har* sagt tycker jag är betydligt intressantare, och därvidlag har han inte kommit med någon dementi eller "ställt in sig i ledet", eller hur jag skall uttrycka det. Han har bl. a. sagt: "Det nya förslaget innebär, som jag ser det, en tillbakagång till 50-talets NJA-politik. Vi bygger upp en orationell S 80-enhet där man av sysselsättningskäl försöker pressa upp antalet anställda." Det sade han i Aftonbladet den 12 mars i år, och den 27 mars sade han i Norrskensflaman: "Jag tror inte att det blir billigare att bygga stålverk annorstädes, det är inte bara hos oss som inflationen gjort allting dyrare. Det är tragiskt att vi som har malmen, elkraften och arbetskraften så här hastigt slås ner, men jag tröstar mej med att ännu har inte sista ordet sagts." Den förhoppningen vill jag själv ge uttryck för.

Jag vill även passa på tillfället att säga i huvudsak följande:

Nu använder de borgerliga detta tillfälle för att anklaga regeringen för handläggningen av Stålverk 80, och det fällt t. o. m. en och annan krokodiltår på den kanten, också av företrädare för moderata samlingspartiet, som aldrig blir upprörda över vilka krascher, vilka misstag eller vilka missgrepp som än begås av det privata storkapitalet. Men i själ och hjärta är de ju nöjda med vad som nu sker när det gäller Stålverk 80. Så liten satsning som möjligt, om det nu prompt måste bli någon – det måste väl vara deras innersta tankar. De borgerliga partierna, framför allt moderata samlingspartiet med Burenstam Linder i spetsen, har ju hela tiden varit motståndare till idén med Stålverk 80. Detta är också ganska naturligt, eftersom de är storfinansens och kapitalintressenas politiska instrument. De vill inte ha en stark företagssektor, utan de vill i själ och hjärta behålla Lapplandsgruvorna som råvaruförsörjare av deras egen förädlingsindustri. Visst vill vi att staten skall engagera sig i näringslivet men inte som ägare utan som en bekväm kapitalförsörjare, ungefär som nu.

Tyvärr visar också spelet kring Stålverk 80 hur hårt kedjad regeringen är till den rollen. Den befinner sig i ett maktpolitiskt dilemma och känner trycket från en medveten progressiv opinion inom de egna partileden och inom väljarskarorna. Den ställer krav på regeringen att problemet skall lösas på sikt och att staten skall spela den avgörande rollen när det gäller industriuppbyggnad och framtidsplanering. Då har alltså regeringen gjort ett utbrytningsförsök – om jag får kalla det så – men beslutsamhetens friska hy går snart i eftertankens kranka blekhet över när de som verkligen besitter den ekonomiska makten i det här landet säger ifrån. Problemet är att vi alltså har två regeringar i det här landet. Vi har dels en regering som besitter den ekonomiska makten, dels en annan regering, som är tillsatt i enlighet med valresultaten. Den förstnämnda regeringen – även detta visar det här spelet – väger tyngst i de ekonomiska sammanhangen, och då innebär det ju också att den ekonomiska regeringen styr vitala delar av samhällsplaneringen. Regeringen Palme kan visserligen formulera visioner och program för framtiden, men dessa blir ju maktpolitiskt meningslösa så länge man inte tar ifrån storfinansens dess avgörande inflytande på det ekonomiska livets område. Det är egentligen den problematiken som ligger i botten på det som vi här diskuterar.

Nu har regeringen lagt fram sin nya proposition om Stålverk 80. Den följer egentligen de intentioner som dragits upp av Stålverk 80:s motståndare, och de uttrycker också belåtenhet över det. Vi anser, precis som landshövding Lassinantti, att det sista ordet inte är sagt i och med det här. Vi kommer att slåss för Stålverk 80 enligt disponent Edströms ursprungliga idéer, som riksdagen tidigare har beslutat om. Vi anser att Stålverk 80 skall byggas så att det till en början producerar 4 miljoner ton och att staten skall upphöra att förhandla med Krupp och Grängesbergskoncernen om valsverk och förverkliga också den idén i statlig regi.

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Låt det bli utgångspunkten för en statlig industrialisering.

Vi kräver också att man snabbt samordnar statsföretagen, för det är lika viktigt. En stor del av NJA:s nuvarande bekymmer emanerar just från motsättningar mellan olika statsföretag. För visst har det väl varit en grotesk situation när det statliga NJA har kunnat köpa malm billigare från Brasilien än från gruvorna på malmfälten? Det är ju inte klokt när SJ tar sådana roffarpriser för malmfrakten att det skulle bli billigare att köra malm med lastbil, vilket den dåvarande disponenten Edström också påvisade. NJA har befunnit sig i ett sämre läge, eftersom de privata i branschen har haft egna gruvor, egna järnvägar, egna fartyg och egen kraft.

Bygg Stålverk 80, låt NJA expandera och slå ihop NJA, LKAB, SJ och Vattenfall där uppe i norr! Då kommer vi att skapa ett av världens resursrikaste och starkaste malmföretag.

Nu frågar statsrådet Johansson i olika repriser: Var skall man skaffa pengar? För det första finns det pengar i AP-fonderna. För det andra kan ni upphöra att göda privatkapitalet med den enorma flora av subventioner och bidrag som nu förekommer. Det skulle frigöra mycket pengar till långsiktiga investeringar av typ Stålverk 80 med den fortsättning som vi tycker skall finnas med i bilden. Frigör en del av miljarderna från militärbudgeten till nyttigare ändamål. Upphör att slösa med pengar på Viggenplan som kostar 25 milj. kr. stycket. Visst finns det pengar i det här samhället. Det är en fråga om prioritering – eller, som Olof Palme lär ha sagt i ett inspirerat ögonblick: Politik är en fråga om vilja. Saknas viljan och saknas det politiska kuraget, då blir också resultatet därefter.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Så här dags i debatten kanske det finns anledning att ställa sig frågan hur mycket stål talmannen egentligen tål. Jag skall försöka fatta mig kort.

Jag vill dock, utöver vad jag hade tänkt säga, lägga till en reflexion med anledning av vad herr Lövenborg senast talade om, nämligen hur många regeringar vi har. Såvitt jag vet har vi bara en, och det är den som står till svars nu. Hur många kommunistpartier vi har, t. ex. i den landsända som vi just nu diskuterar, vågar jag däremot inte ha någon alldeles bestämd mening om.

Visst ställer vi oss positiva, herr Lövenborg, till satsningen på ett stålcentrum i Luleå. Det har betonats så många gånger nu att det bör vara klart. Vi sade ja också till förslaget 1974. Vi har bara den meningen att skall det bli sysselsättning uppe i Luleå så räcker det inte med yviga politiska löften, utan det måste till handfasta, konkreta insatser. Då är det möjligt att vi – och där får jag väl också inkludera industriministern och hans parti – till skillnad från herr Lövenborg och hans parti är belastade med att i någon mån behöva stå på jorden också. Det räcker inte med bara allmänna teorier. Pengarna måste fram. Det måste faktiskt

finnas någon form av lönsamhet i botten, om man skall gå vidare. Den rätten har de i hög grad.

Sedan till det här med sysselsättningen och debatten mellan industriministern och oss andra. Såvitt jag förstår kommer vi inte mycket längre. Vi har fått veta att det blir lika många sysselsatta i Norrbotten oberoende av vilken skepnad som detta projekt kommer att få. Om vi håller oss till de två alternativ som just är aktuella, det från 1974 och propositionens bantade förslag, kan det bara finnas två förklaringar till hur man kan sysselsätta lika mycket folk i båda. Antingen var det en felräkning 1974 eller också gör man sig skyldig till en felräkning nu. Längre lär vi inte komma i den debatten i dag.

Industriministern tar åter upp diskussionen om hur mycket herr Edström visste om de nedbantade planerna. Han visste ingenting. Nu har vi också fått veta att inte heller industriministern visste någonting. Och inte Statsföretags chef. Det är det förslaget – om vilket alltså ingen av dessa tre i högsta grad ansvariga personer visste någonting för bara några veckor sedan – som vi nu snart skall ta ställning till. Jag tycker allvarligt talat inte att den upplysning vi fått stärker industriministerns sak.

Men givetvis är upplysningen intressant som bakgrund till den fråga som industriministern ställer till oss som har opponerat mot att kostnaderna för detta projekt blir så mycket högre än man ursprungligen sagt: Vad skall ni nu göra? Skall ni säga nej till det hela? Vi skall – det har framgått av vad alla har sagt – nu till att börja med noggrant behandla den proposition som regeringen har lagt fram. Men det är alldeles klart att det arbetet skulle ha underlättats av att vi vetat vad projektet faktiskt kostat.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Till herr Burenstam Linder vill jag säga att när det gäller de besked som lämnats till Luleå kommun som planeringsunderlag har projektledningen och NJA:s styrelse inte kunnat lämna andra besked än dem som utgår från vad riksdagen har beslutat. Man kan naturligtvis säga att vi planerar för ett valsverk, tillsammans med Krupp, som kan innebära ytterligare 600 nya jobb. Men det ger ju inte möjligheter för Luleå kommun att lägga upp hela sin planering med hänsyn till detta förrän efter det att ett sådant beslut föreligger.

Att man kanske har kunnat underskatta effekterna i fråga om sysselsättning av det ursprungliga stålämnesverket har framhållits från projektledningens sida. Men det får projektledningen stå för. Jag utgår från de siffror som angavs av oss i propositionen 1974, och jag utgår från de siffror som vi nu har fått från projektledningen och NJA:s styrelse, bakom vilka Statsföretags styrelse också står. Men jag har också sagt att en investering i det nuvarande NJA innebär sysselsättningsförändringar – i viss omfattning positiva. Det är precis som om ni ville trola bort dessa faktorer. Jag har ju direkt återgivit avsnitt ur ett brev från direktör Boman.

Tisdagen den
20 april 1976

*Om Stålverk 80,
m. m.*

Beträffande miljöbestämmelserna är det klart att man arbetade med den teknik som var beslutad och som låg i bestämmelserna 1973. Men när vi går längre i regeringen, när miljöfrågan och koncessionen prövas, och säger att man skall använda den bästa teknik som är känd i världen, så engageras ju också både projektledning och miljömyndigheter för att studera, bl. a. i Japan och USA, vad det är för teknik som man har kommit fram till på olika håll. Man ställer samman det som man finner vara den bäst kända teknik som vid tillfället finns framarbetad, och utifrån det lägger man in kostnadsbedömningarna. Då kommer man till ett resultat som ligger 500 milj. kr. över vad man beräknade 1973.

Jag anser det inte så förfärligt märkligt. Vi har ju nu att ta ställning till vad de bestämmelser som vi anser att man skall följa leder till.

Då det gäller transportmöjligheterna, herr Burenstam Linder, så har jag sannerligen följt frågan, och jag har vid flera tillfällen efterfrågat projektledningens bedömning. Man har studerat tre eller fyra olika förslag, utarbetade av skilda rederier, och det har varit ett mycket omfattande arbete. Men det är klart att en omläggning till eventuellt två etapper eller, som vi nu föreslår, en omläggning av marknadsinriktningen till att i huvudsak förse den *svenska* marknaden med ifrågavarande produkter – låt oss säga ett valsverk i Gävle som tar tre femtedelar av det tilltänkta stålämnesverkets produktion – förändrar väsentligt transportförutsättningarna. Den frågan har man ju inte kunnat arbeta med inom projektledningen under den senaste tiden. Därför säger jag i mitt svar till herr Burenstam Linder:

”Regeringen avser att ta slutlig ställning till finansieringen av det modifierade Stålverk 80-projektet så snart detaljerat beslutsunderlag föreligger. Innan ett sådant finns är det inte heller möjligt att uttala sig om de anordningar som behövs för att uppfylla kraven på en god inre och yttre miljö. Detta gäller även frågan om sjötransportsystemets utformning.”

Jag har alltså inte bara gått förbi saken – jag har angett att jag för dagen inte kan säga någonting närmare om det här. Det är ett annorlunda problem i det nya läget, och det är projektledningens sak att nu först göra en bedömning.

Jag skall väl inte fortsätta debatten med herr Ullsten om vad som inträffade i månadsskiftet februari-mars. Till dels kanske det är ett psykologiskt problem – förhållandet mellan projektledaren och verkställande direktören i NJA. Direktör Edström kände sig, som jag uppfattade det, bunden till det ursprungliga projekt som riksdagen beslutat om 1974 och som han lojalt ville söka fullfölja, även om han var inne i diskussionen om en etappuppdelning. Att direktör Friberg har haft funderingar som kunnat gå i en annan riktning utesluter jag inte. Men direktör Edström kände sig – och det har han ju också angett i något sammanhang – så bunden vid det ursprungliga projektet och vid sin skyldighet att söka fullfölja det att han inte var mottaglig för en diskussion om en så förändrad inriktning som den som direktör Friberg presenterade för finans-

ministern och mig på kvällen den 26 februari. Han presenterade den som en alternativ möjlighet, en skiss. Vi begärde att han skulle komma tillbaka efter någon vecka, sedan han funderat ytterligare på saken, och kunde klarare ange huvudlinjerna för det fortsatta projekteringsarbetet. Vid det tillfället hade direktör Edström redan bestämt sig för att avgå och också lämnat sin befattning.

Slutligen vill jag till herr Lövenborg säga att vi tar vårt ansvar också för Norrbotten, med de möjligheter som regeringen och riksdagen har. Det är herr Lövenborgs egen konstruktion att söka ange att här har vi en ekonomisk makt inom det privata näringslivet som är den som slutgiltigt avgör frågorna. Jag vill bara säga till herr Lövenborg att det är barnatro – möjligen – och ingenting annat. Vi har att försöka bedöma vad som från landets synpunkt är möjligt, vad som på lång sikt är möjligt och vad som ger de bästa effekterna för Norrbotten. Genom åren har vi också försökt bedriva en lokaliserings- och etableringspolitik som är till gagn för Norrland, och vi har väl ändå rätt att känna en viss tillfredsställelse över att utvecklingen i väsentlig grad har vänt. Jag tror också att med de beslut som är fattade om stålverket – där vi är beredda att fullfölja projektet, även om målinriktningen i det förslag som nu föreligger har ändrats något – kommer den positiva utvecklingen för Norrbottens vidkommande att bestå under de närmaste åren. Vi kanske inte kan klara alla de regionalpolitiska problem och önskemål som uppställs om lokaliseringar också i inlandet till åtskilliga platser, men vi kommer att göra ansträngningar i den riktningen, grundade inte minst på de utomordentligt omfattande investeringar som Stålverk 80 och ytterligare investeringar i det nuvarande NJA innebär. Det är en politik som vi är beredda att försöka fullfölja och som vi begär riksdagens stöd för att driva.

Herr talman! Jag har redan tidigare sagt att vi inte begär att få det beskedet i dag. Men vi hoppas på en noggrann prövning av den proposition som vi har lagt fram, och om allt går enligt planerna får riksdagen innan detta riksmöte avslutas tillfälle att diskutera och fatta definitivt beslut i ärendet.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Att det finns en storfinans som dominerar det ekonomiska livet i vårt land är inte barnatro, herr statsråd, utan det är en realitet. Jag är dessutom övertygad om att den storfinansens har spelat sin roll i detta sammanhang.

Herr Ullsten grubblade över hur många kommunistiska partier det finns i den nordligaste landsändan. Mig veterligt finns det bara ett. Men det är väl något som faller utanför ramen för denna diskussion.

Vidare sade herr Ullsten att det måste finnas resurser i botten, och det menar vi också. Men vi anser att de resurserna redan finns och att det hela är en fråga om hur de används.

När det gäller de borgerliga partiernas innersta vilja kan man ju fundera

litet över den. Givetvis går det att rida på de formella attityderna. Ingen var emot Stålverk 80, har det sagts i olika sammanhang. Jag vågar dock fortfarande hävda att i själ och hjärta var framför allt moderata samlingspartiet emot projektet. Men för de borgerliga på Norrbottensbanken hade det ju betydligt politisk harakiri att öppet motsätta sig projektet, och det kan väl ha spelat sin roll i sammanhanget. Handlingarna efter ursprungsbeslutet har med all önskvärd tydlighet visat var moderaterna står. Och inte står de på norrbottningarnas sida. Inte är det frågan om ökad förädling av råvarorna som ligger moderaterna närmast om hjärtat. Inte kan man påstå att de moderata, och framför allt då inte herr Burenstam Linder, har visat någon entusiasm för Stålverk 80 och för idén att huvuddelen av malmen skall förädlas i Norrbotten. Tvärtom har herr Burenstam Linder gjort allt vad han kunnat för att utmåla projektet som någonting orealistiskt, och han har gjort allt för att utså tvivel och misstro mot idén om stålverket. Och praktiskt taget hela den borgerliga pressen har spänts för den vagnen. Det var en veritabel hetskampanj som kördes i gång mot projektet Stålverk 80. Industriförbundet förkastade projektet och förklarade det värdelöst. Den ene efter den andre av storindustris toppfigurer kallade projektet för galenskap.

Det var ert folk som drev den kampanjen – som nu tydligen är på väg att segra. Men då skall ni inte två era händer och förklara att allting är regeringens fel. Det är bättre och hederligare att man från borgerligt håll säger rent ut att vi av principiella skäl är emot statsdriftens utbyggnad; vi vill att pengarna till Stålverk skall pumpas in i det svenska privatkapitalet. Hyckla inte! Det är inte särskilt klädsamt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1975/76:204 till konstitutionsutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Förslag

1975/76:22 till konstitutionsutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2404 till näringsutskottet

1975/76:2405 yrkandet 1 till inrikesutskottet, yrkandet 2 till näringsutskottet

1975/76:2406–2408 till näringsutskottet

1975/76:2409 till trafikutskottet

1975/76:2410 till konstitutionsutskottet

1975/76:2411–2414 till inrikesutskottet

§ 7 Föredrogs men bordlades åter
konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:46
finansutskottets betänkanden 1975/76:30–32
skatteutskottets betänkanden 1975/76:53–56
justitieutskottets betänkanden 1975/76:29 och 34
lagutskottets betänkanden 1975/76:20, 22 och 25
försvarsutskottets betänkande 1975/76:31
socialförsäkringsutskottets betänkanden 1975/76:30 och 33
kulturutskottets betänkande 1975/76:37
utbildningsutskottets betänkanden 1975/76:23 och 25
trafikutskottets betänkanden 1975/76:17, 20 och 21
jordbruksutskottets betänkanden 1975/76:33 och 34
näringsutskottets betänkande 1975/76:33

§ 8 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:171.

§ 9 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle bland två gånger bordlagda ärenden jordbruksutskottets betänkanden nr 33 och 34 samt civilutskottets betänkande nr 24 uppföras närmast efter konstitutionsutskottets betänkande nr 46 samt socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 30 och 33 sättas sist.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1975/76:205 med förslag till lag om immunitet och privilegier i vissa fall, m. m.

1975/76:206 om åtgärder för beklädnadsindustrin

1975/76:207 om finansiering av stålverk i Luleå

§ 11 Anmäldes och bordlades

Redogörelser

1975/76:16 Styrelsens för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under år 1975

1975/76:21 Riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, såvitt gäller verksamheten under år 1975

§ 12 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2415 av herr *Persson* i Heden *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:136 om ändringar i lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap

1975/76:2416 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Pettersson* i Örebro

1975/76:2417 av herr *Hermansson m. fl.*

Tisdagen den
20 april 1976

*Meddelande om
frågor*

1975/76:2418 av herr *Hugosson m. fl.*

1975/76:2419 av fru *Lindquist m. fl.*

1975/76:2420 av herr *Sellgren*

med anledning av propositionen 1975/76:170 om ändring i föräldrabalken,
m. m.

1975/76:2421 av herr *Korpås m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:190 om inrättande av ett flyg-
vapenmuseum och vissa skolor för försvarsmakten

1975/76:2422 av herr *Israelsson*

med anledning av propositionen 1975/76:191 om avfattande av dom och
slutligt beslut i tvistemål enligt formulär

§ 13 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 april

1975/76:315 av fröken *Rogestam* (c) till herr utbildningsministern om
åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv:

Enligt tidningsuppgifter undersöks f. n. möjligheterna att i Sverige pro-
ducera den danske regissören Jens Jörgen ThorsSENS omdebatterade Je-
susfilm. Filmen skulle enligt dessa uppgifter delvis finansieras med peng-
ar från Sveriges Radios och Filminstitutets gemensamma fond för pro-
duktion av långfilmer, delvis med privata medel.

Anser statsrådet det lämpligt dels att med statliga medel delta i fi-
nansieringen av en sådan film, dels att en film av denna karaktär visas?

den 14 april

1975/76:316 av herr *Persson* i Heden (c) till herr utbildningsministern
om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv:

Den i Danmark förbjudna filminspelningen om Jesu sexliv har nu
aviserats att eventuellt produceras i Sverige av Svenska Filminstitutet.
För att möjliggöra denna inspelning behövs ekonomiskt stöd med stats-
medel. Denna film är en av vår tids största hädelser och ett hån mot
de kristna värdena som upprör praktiskt taget alla människor, oavsett
livsåskådning.

1. Anser statsrådet det vara förenligt med ett sant etiskt tänkande
att producera dylik film?

2. Vill statsrådet medverka till att inspelningen av denna film förbjuds
i Sverige?

1975/76:317 av fröken *Hörlén* (fp) till herr utbildningsministern om åtgärder för att förhindra inspelning av film om Jesu liv:

Delar statsrådet uppfattningen att det skulle te sig stötande för stora grupper om den aviserade filmen om Jesu sexualliv producerades?

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 18.12.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 105

Tisdagen den
20 april 1976

*Meddelande om
frågor*

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Tisdagen den 20 april

Herr Burenstam Linder (m) 7, 40, 65

” Johansson, industriminister 3, 30, 59, 71

” Lövenborg (vpk) 14, 45, 68, 73

” Sjönell (c) 23, 54, 64

” Ullsten (fp) 18, 49, 70